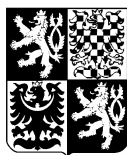

Úřad vlády České republiky
Rada vlády pro národnostní menšiny

Zpráva o situaci národnostních menšin
v České republice
za rok 2001

červen 2002

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 12. června 2002 č. 600

ke Zprávě o situaci národnostních menšin
v České republice za rok 2001

V l á d a

I. b e r e n a v ě d o m í Zprávu o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2001, obsaženou v části III materiálu č. j. 731/02;

II. u k l á d á

1. místopředsedovi vlády a předsedovi Legislativní rady vlády zapracovat ve spolupráci s ministrem financí do návrhu zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2003, rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa, položku na rekonstrukci objektu pro zřízení Domu národnostních menšin v Praze ve výši 20 000 tis. Kč, která bude použita jako investiční dotace určená hlavnímu městu Praze,

2. ministru financí zpracovat ve spolupráci s místopředsedou vlády a předsedou Legislativní rady vlády, 1. místopředsedou vlády a ministrem práce a sociálních věcí a ministry kultury a školství, mládeže a tělovýchovy a vládě do 31. července 2003 předložit návrh postupu ve věci finanční podpory aktivit příslušníků národnostních menšin a podpory integrace romské komunity v rámci reformy veřejné správy, v němž bude promítnuta úloha krajů od roku 2004,

3. místopředsedovi vlády a předsedovi Legislativní rady vlády zpracovat ve spolupráci s ministrem a vedoucím Úřadu vlády a vládě do 31. ledna 2004 předložit informaci o realizaci projektu uvedeného v bodě II/1 tohoto usnesení;

III. p o v ě ř u j e předsedu vlády předložit zprávu uvedenou v bodě I tohoto usnesení předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedovi Senátu Parlamentu České republiky pro informaci příslušných výborů Parlamentu České republiky.

Provedou:

předseda vlády,

1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí,
místopředseda vlády a předseda Legislativní rady vlády a
předseda Rady vlády pro národnostní menšiny,
ministři financí, kultury, školství, mládeže a tělovýchovy,
ministr a vedoucí Úřadu vlády

Na vědomí:

hejtmani,
primátoři statutárních měst

Předseda vlády
Ing. Miloš Z e m a n

v z. JUDr. Pavel R y c h e t s k ý , v. r.
místopředseda vlády

Obsah

	Str.
1. Demografické aspekty.....	1
2. Národnostní menšiny v České republice a právní rámec jejich postavení.....	6
2.1. Mezinárodní souvislosti.....	6
2.1.1. Závazky vyplývající z multilaterálních úmluv.....	6
2.1.1.1. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.....	7
2.1.1.2. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků...	9
2.1.2. Závazky vyplývající z bilaterálních úmluv.....	9
2.1.3. Legislativa Evropská unie.....	10
2.2. Vnitrostátní legislativa.....	10
2.3. Přehled právních předpisů a výkon práv národnostních menšin.....	12
2.3.1. Sdružování.....	12
2.3.2. Účast příslušníků národnostních menšin na řešení věcí jich se týkajících.....	13
2.3.3. Užívání jazyka	14
2.3.4. Rozšiřování a přijímání informací	16
2.3.5. Vzdělávání.....	16
2.3.6. Uchování a rozvoj kultury	17
2.3.7. Trestněprávní ochrana.....	17
2.3.8. Zákaz diskriminace.....	18
2.3.9. Problém restitucí majetku.....	18
3. Orgány pro záležitosti národnostních menšin.....	20
3.1. Parlament České republiky.....	20
3.2. Rada vlády pro národnostní menšiny.....	20
3.3. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity.....	22
3.4. Další orgány pro záležitosti národnostních menšin.....	24
3.5. Veřejný ochránce práv a národnostní menšiny.....	24
3.6. Prezident republiky a národnostní menšiny.....	25
4. Vzdělávání příslušníků národnostních menšin.....	26
4.1. Úvod.....	26
4.2. Pojetí menšinového školství.....	26
4.3. Vzdělávání jednotlivých národnostních menšin.....	28
5. Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin	33
5.1. Úvod.....	33
5.2. Nejvýznamnější organizace podporované Ministerstvem kultury	34
5.3. Multietnické akce.....	38
5.4. Dům národnostních menšin v Praze.....	39
6. Finanční podpora aktivit příslušníků národnostních menšin.....	39
6.1. Ministerstvo kultury.....	40
6.2. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	40
6.3. Dotace ze státního rozpočtu na vydávání periodického tisku.....	42
6.3.1. Maďarská menšina.....	42
6.3.2. Německá menšina.....	42
6.3.3. Polská menšina.....	44
6.3.4. Romská menšina.....	45
6.3.5. Řecká menšina.....	46
6.3.6. Slovenská menšina.....	47
6.3.7. Ukrajinská menšina.....	48

6.3.8. Židovská obec.....	48
7. Národnostní menšiny ve vlastním pohledu.....	51
7.1. Bulharská menšina.....	51
7.2. Chorvatská menšina.....	54
7.3. Maďarská menšina.....	55
7.4. Německá menšina.....	60
7.5. Polská menšina.....	64
7.6. Romská menšina.....	69
7.7. Rusínská menšina.....	73
7.8. Ruská menšina.....	75
7.9. Řecká menšina.....	76
7.10. Slovenská menšina.....	81
7.11. Ukrajinská menšina.....	85

..

1. Demografické aspekty

Základní údaje o skladbě obyvatel České republiky, hlásících se k národnostním menšinám vyplývají v současnosti pouze z výsledků censů. Poslední sčítání lidu, domů a bytů, které se uskutečnilo k 1. březnu 2001, stanovil zákon č. 158/1999 Sb., o sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Uskutečněnému censu předcházely diskuse mj. o zjišťování národnostní příslušnosti a mateřském jazyku osob. Při sčítání mohl každý uvést podle vlastní volby na sčítacím listu osob národnostní příslušnost, přičemž v kolonce „národnost“ nebyl uveden výčet národností, ale do volné rubriky mohl každý uvést podle svého rozhodnutí národnost, ke které se hlásí. Metodický pokyn k této otázce stanovil, že pro určení národnosti není rozhodující mateřská řeč ani řeč, kterou osoba převážně používá nebo lépe ovládá, ale její vlastní rozhodnutí. Hlásila-li se osoba k více národnostem nebo k žádné, zaznamenal se i takový údaj. Národnost dětí do 15 let se řídila podle rodičů. Oproti tomu v kolonce „mateřský jazyk“ komentář upřesňoval, aby respondent uvedl jazyk, kterým se sčítanou osobou v dětství hovořila matka nebo osoby, které ji vychovávaly. Jako příklad byl uveden jazyk český, slovenský, romský, polský, německý či jiný, s tím, že tento se zaznamenal do volné rubriky.

Český statistický úřad (dále jen „ČSÚ“) zabezpečil ve spolupráci se sekretariátem Rady vlády pro národnostní menšiny vytištění sčítacích listů či metodických materiálů ke sčítání též v menšinových jazycích, konkrétně v jazyce polském, německém, romském, ukrajinském a ruském. Materiály byly také vytištěny v jazyce anglickém, francouzském, vietnamském, arabském a čínském. Při sčítání jako asistenti, resp. i jako sčítací komisaři, působili rovněž zástupci národnostních menšin, zejména zástupci romské komunity (ve spolupráci s bývalou Meziresortní komisí pro záležitosti romské komunity se do funkce tzv. romských asistentů při sčítání zapojily celkem 143 osoby). ČSÚ hodnotil spolupráci se zástupci národnostních menšin při sčítání vesměs kladně. V této souvislosti ale zástupce polské menšiny v Radě negativně hodnotí nedostatečnou informovanost příslušníků národnostních menšin o tom, že byla možnost využít materiály vytištěné v menšinových jazycích, za netransparentní rovněž považuje výběr sčítacích komisařů z řad národnostních menšin (jejich výběr však prováděly jednotlivé obce, které navrhovaly konkrétní osoby). Zvláště negativně hodnotí působení médií, která opakovaně přinášela informace o možnosti zneužití osobních údajů ze sčítání lidu, což se negativně odrazilo na celkovém počtu přihlášení k jednotlivým národnostem.

Přípravě sčítání věnovali zástupci národnostních menšin zvláštní pozornost. V národnostně menšinových periodikách byly pravidelně uveřejňovány informace o připravované akci a redakce opakovaně uveřejňovaly výzvy, aby příslušníci menšiny deklarovali při sčítání svou národnost.

Podle průběžných výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001 se v ČR přihlásilo k jiné než české národnosti celkem 1 022 318 osob (9,9 %), počítaje v to i přihlášení se k moravské a slezské národnosti, ke kterým se přihlásilo celkem 392 524 osoby (3,8 %). Uvedení příslušnosti k jednotlivým menšinám bez údaje o přihlášení se k moravské a slezské národnosti ukazuje podle dosavadního zpracování výsledků sčítání lidu na počet 629 794 osoby, tj. 6,1 %. Je třeba také zdůraznit, že do celkového počtu obyvatel ČR jsou zahrnuti i cizinci s trvalým nebo s dlouhodobým pobytem na území ČR (údaje o cizincích s krátkodobým pobytem - většinou turistech - nebyly ale pořizovány a nejsou zahrnuty do definitivních výsledků sčítání lidu). Dosavadní poznatky ČSÚ ukazují, že celkový údaj o počtu přihlášení se k národnosti může být podle definitivních výsledků až o 60 tis. nižší. Důvodem je skutečnost, že v průběžných výsledcích jsou zahrnuty i některé duplicitně sečtené osoby. Kontrola na duplicitu očistí tyto údaje a veškeré údaje budou pak známy z definitivních výsledků sčítání (na podzim 2002). Definitivní výsledky sčítání budou v podrobné klasifikaci národností obsahovat mj. třídění dvojí národnosti:

česká-romská, česká-slovenská, česká-jiná, moravská-romská, moravská-slovenská, moravská-jiná, slovenská-romská a jiné kombinace.

Obyvatelstvo ČR podle národnosti - průběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001¹

Národnost	Obyvatelstvo celkem		Muži		Ženy	
	absolutně	v%	absolutně	v%	absolutně	v%
Obyvatelstvo celkem v tom národnost :	10 294 822	100,0	5 016 688	100,0	5 278 134	100,0
česká	9 297 735	90,3	4 501 317	89,7	4 796 418	90,9
moravská	381 615	3,7	204 314	4,1	177 301	3,4
slezská	10 909	0,1	6 600	0,1	4 309	0,1
slovenská	194 008	1,9	95 191	1,9	98 817	1,9
polská	52 095	0,5	21 634	0,4	30 461	0,6
německá	39 238	0,4	18 452	0,4	20 786	0,4
romská	11 859	0,1	6 210	0,1	5 649	0,1
maďarská	14 737	0,1	7 745	0,2	6 992	0,1
ukrajinská	22 189	0,2	9 976	0,2	12 213	0,2
ruská	12 418	0,1	4 650	0,1	7 768	0,1
rusínská	1 109	0,0	532	0,0	577	0,0
bulharská	4 383	0,0	2 724	0,1	1 659	0,0
rumunská	1 241	0,0	670	0,0	571	0,0
řecká	3 231	0,0	1 679	0,0	1 552	0,0
vietnamská	17 586	0,2	10 862	0,2	6 724	0,1
albánská	692	0,0	501	0,0	191	0,0
chorvatská	1 594	0,0	894	0,0	700	0,0
srbská	1 810	0,0	1 145	0,0	665	0,0
ostatní	39 632	0,4	23 692	0,5	15 940	0,3
Nezjištěno, národnost neuvedena	186 741	1,8	97 900	2,0	88 841	1,7

Všechny údaje o přihlášení se k jiné než české národnosti proti výsledkům sčítání lidu v roce 1991 výrazně poklesly. Konkrétně v případě přihlášení se k národnosti slezské o 74,7 %, moravské – 72,6 %, romské – 64,4 %, slovenské – 41,6 %, německé – 21,1 %, polské – 14,2 % atd. Současně ale mimořádně vzrostlo procento ve skupině „ostatní a nezjištěná národnost“, a

¹ Český statistický úřad, stav zpracování k 25. únoru 2002.

to až o 364,7 %. Jasně to vyplývá z následující tabulky, srovnání údajů za nejpočetnější menšiny. Za vybrané menšiny tyto výsledky prezentoval ČSÚ v souhrnu průběžných výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001:²

Sčítání	Obyvatelstvo celkem	v tom národnost							
		česká	moravská	slezská	slovenská	německá	polská	romská	ostatní a nezjišť.
1991	10 302 215	8 363 768	1 362 313	44 446	314 877	48 556	59 383	32 903	75 969
2001	10 292 933 (- 0,1%)	9 270 615 (+ 10,8 %)	373 294 (- 72,6%)	11 248 (- 74,7%)	183 749 (- 41,6 %)	38 321 (- 21,1 %)	50 971 (- 14,2 %)	11 716 (- 64,4 %)	353 019 (+ 364,4%)

Údaje censu 2001 jsou v této tabulce odlišné od výsledků uvedených v předchozí tabulce, která podává již souhrn postupně očišťovaných údajů zveřejněných v prvních předběžných výsledcích sčítání z července 2001.

Pokles počtu uvedení jiné než české národnosti lze hodnotit jako projev klesající identifikace s jednotlivými národnostními menšinami. Hypoteticky jde ale o širší komplex jevů působících na pokles deklarování národnosti: a) směřování pojmu národnost a státní občanství, b) homogenizace společnosti České republiky po rozdělení československé federace, c) reakce na nepovinné vyplňování kolonky „národnost“, d) projev neochoty, resp. obavy přihlásit se k jiné než české národnosti, e) ale také proces integrace či postupující asimilace příslušníků národnostních menšin apod. Důvody poklesu počtu uvedení jiné než české národnosti jsou předmětem diskusí, z nichž například vyplývá, že v případě romské menšiny jde hypoteticky o proces, který je na jedné straně průvodním jevem sociálně ekonomické a kulturní integrace Romů do české společnosti, na druhé straně průvodním jevem procesu postupujícího příklonu Romů k českému jazykovému i národnostnímu prostředí. Z tohoto důvodu se podstatná část Romů patrně přihlásila k české národnosti a deklarovala rovněž používání českého jazyka. Podle jednoho z prvních sociologických rozborů předběžných výsledků sčítání 2001 na základě dostupných výzkumných dat,³ jejichž statistickou reprezentativnost vůči celku romské populace žijící v českých zemích nelze jednoznačně prokázat, lze hypoteticky usuzovat, že romštinu v České republice používá přibližně polovina romské populace. Na základě uvedených údajů o mateřském jazyce lze hypoteticky odhadnout, že počet Romů zachycených při sčítání lidu v roce 2001 činí cca 72 000 osob. Vypovídá o tom kvalifikovaný odhad výsledků statisticky nereprezentativního sociologického výzkumu.

I když zatím nemáme k dispozici kompletní vyhodnocení údajů za všechny národnostní menšiny, podle jejich zástupců jsou počty příslušníků národnostních menšin v censu 2001 výrazně poddimenzované. Z hlediska demografického vývoje budou tyto výsledky předmětem podrobných rozborů, které by měly na základě shromážděných statistických údajů stanovit i ukazatele kvalifikovaných odhadů demografické skladby ČR. Je třeba ale zdůraznit, že byť výsledky sčítání lidu představují oficiální údaje o demografické skladbě společenství, nelze je absolutizovat. Podobně jako jiné demografické informační soubory slouží pro potřeby menšinové politiky státu pouze jako jeden z orientačních ukazatelů.

Z hlediska deklarování mateřského jazyka poskytují průběžné výsledky sčítání lidu v roce 2001 u vybraných menšin následující obraz: český jazyk - 94 %, slovenský jazyk - 2,0 %,

² Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001. Praha, červenec 2001, s. 29.

³ Zpráva o průběhu a výsledcích analýz firmy Gabal, Analysis&Consulting „Kvalifikovaný odhad počtu příslušníků národnostních menšin, se specifickým zřetelem k početnosti romské menšiny“. Praha 2002, s. 15.

polský jazyk - 0,5 %, německý jazyk - 0,4 %, romský jazyk - 0,2 %, ruský jazyk - 0,2 %, anglický jazyk – 0,04 %, ostatní - 0,9 % a „nezjištěno“ – 0,9 %.

Kombinace uvedení dvou mateřských jazyků u vybraných menšin podle censu 2001:⁴

Kombinace jazyků	Počet osob	Pohlaví		Věk – rok narození			Národnost ⁵		
		muž	žena	1986-2001	1941-1985	1940 a dříve	česká	druhá	jiná
český a slovenský	14 092	6 959	7 133	1 802	10 343	1 947	8 111	4 613	1 368
český a romský	12 967	6 557	6 410	3 462	9 086	419	9 238	2 155	1 575
český a polský	2 551	1 216	1 335	376	1 760	415	1 418	940	193
český a německý	11 049	5 557	5 492	1 045	6 047	3 957	6 902	3 018	1 129
český a anglický	732	357	375	423	271	38	537	27	168
český a ruský	670	288	382	151	405	114	446	111	113
český a ostatní	4 067	2 071	1 996	1 182	2 269	616	2 229	1 239	599
jiné kombinace	3 238	1 615	1 623	207	2 256	775	x	x	x
Celkem	49 366	24 620	24 746	8 648	32 437	8 281	x	x	x

Geografické rozvrstvení národnostních menšin se oproti roku 1991 nezměnilo. Podle censu v roce 2001 jsou jednotlivé menšiny usídleny ve významnější míře v následujících regionech:⁶

Kraj	obyvatelstvo celkem	v tom národnost							
		česká	moravská	slezská	slovenská	německá	polská	romská	ostatní a nezjišť.
ČR celkem	10 292 933	9 270 615	373 294	11 248	183 749	38 321	50 971	11 716	353 019
Hl. m. Praha	1 178 576	1 090 938	2 523	182	17 406	1 666	1 386	717	63 758
Středočeský	1 129 627	1 077 295	1 017	214	14 181	1 063	2 123	1 342	32 382
Jihočeský	630 168	598 255	1 789	58	8 538	1 390	441	618	19 079
Plzeňský	553 741	527 807	462	47	7 381	1 979	316	636	15 113
Karlovarský	306 799	267 403	740	25	13 655	8 701	358	727	15 190
Ústecký	826 380	755 332	828	97	21 172	9 174	1 582	1 819	36 376
Liberecký	430 769	401 317	461	72	8 197	3 618	1 886	621	14 597
Královéhradecký	554 348	524 836	594	52	8 128	2 536	1 812	736	15 654
Pardubický	510 079	485 699	2 920	59	5 571	593	637	519	14 081
Vysočina	521 212	477 207	25 533	44	3 597	316	250	208	14 057
Jihomoravský	1 133 916	885 939	195 770	202	15 452	976	755	624	34 198
Olomoucký	642 465	560 880	47 841	224	10 651	1 704	746	857	19 562
Moravskoslezský	1 277 095	1 109 494	28 980	9 881	42 357	4 377	38 249	1 977	41 780
Zlínský	597 758	508 213	63 836	91	7 453	228	430	315	17 192

⁴ Podle informace ČSÚ (stav zpracování k 22. březnu 2002) na sčítacích tiskopisech uvedlo 49 tis. osob více mateřských jazyků. Tabulka obsahuje rovněž informaci, jakou národnost tyto osoby deklarovaly.

⁵ Ze 14 092 osob, které uvedly mateřský jazyk český a slovenský, bylo 8 111 osob národnosti české, 4 613 národnosti slovenské a zbývajících 1 368 uvedlo jinou národnost než českou nebo slovenskou.

⁶ Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů, s. 30 – 31.

Slovenská menšina má nejvyšší podíl zastoupení na území Moravskoslezského kraje (42 357, z toho nejvíce v okresech Karviná a Ostrava). Následuje Ústecký kraj (21 172), Praha (17 406), Jihomoravský (15 452), Středočeský (14 181) a Karlovarský (13 655).

Většina Poláků, tj. cca 80 %, žije v Moravskoslezském kraji (38 249) na území Těšínského Slezska v okresech Karviná a Frýdek-Místek; statisticky významné množství žije také v Praze.

V regionálním usídlení Němců dominují příhraniční okresy (v Ústeckém kraji 9 174, v Karlovarském kraji 8 701, v Moravskoslezském 4 377, v Libereckém 3 618, v Královéhradeckém 2 536, Plzeňském 1 979 a v Olomouckém kraji 1 704). Následuje Praha, Středočeský a Jihomoravský kraj.

Mezi Ukrajinci převažují v geografickém usídlení města: Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava. Podle zástupců ukrajinské menšiny jde o cca 30 000 osob představujících historickou a novodobou imigraci s tím, že na území ČR se dále nachází cca 50 000 cizinců – zahraničních pracovníků z Ukrajiny.

Maďarská menšina dle geografického usídlení převažuje v Severočeském a Moravskoslezském kraji a v Praze, následují Plzeňský, Východočeský, Jihomoravský a Jihočeský kraj.

Ruskou národnost uvedlo při sčítání 12 418 osob. Převažuje Praha, Pardubický kraj, Karlovy Vary, Olomouc, Brno, Ústí nad Labem a Jičín.

I když romskou národnost deklarovalo při sčítání 11 716 osob s výraznějším zastoupením ve Středočeském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji, je zřejmé, že údaj o počtu příslušníků romské menšiny neodpovídá reálnému počtu Romů v ČR. Všeobecně se předpokládá, že počet příslušníků romské národnostní menšiny se pohybuje v rozmezí mezi 150 000 - 200 000 osobami. Nejvyšší početní zastoupení mají Romové v Moravskoslezském (Ostravsko-karvinská aglomerace) a Ústeckém kraji (Ústí nad Labem, Děčín, Most, Chomutov), následuje Středočeský a Olomoucký kraj a Praha.

Co se týče geografického usídlení Bulharů, dominují velká města (Praha - cca 1500 osob, Brno - cca 500 osob, Ostrava - cca 500 osob, Ústí nad Labem a okolí - cca 200 osob, Plzeň a okolí - cca 200 osob, Chomutov a okolí - cca 200 osob, Olomouc a okolí - cca 100 osob, Kladno a okolí - cca 100 osob, Most a okolí - cca 100 osob, Mladá Boleslav a okolí -100 osob). Zbývajících cca 1 000 osob je usídleno v menších obcích.

Chorvaty, do roku 1948 kompaktně usídlené v jihomoravských obcích (Jevišovka, Nový Přerov a Dobré Pole), zachytil census ve 34 okresech, z čehož převažuje Jihomoravský a Olomoucký kraj.

V případě rusínské národnostní menšiny (v době minulého režimu postižené zákazem hlásit se ke své národnostní příslušnosti) většina její příslušníků deklarovala národnost českou, někteří pak ukrajinskou. Tato národnostní menšina žije především v Praze, v Jihomoravském, Severočeském a Moravskoslezském kraji.

Většina Řeků žije ve velkých městech v Praze a v Brně, dále v oblasti severní Moravy a také rozptýleně po celém území ČR. Při sčítání deklarovala řeckou národnost celkem 3 231 osoba, avšak podle odhadu zástupců Asociace řeckých obcí v ČR žije v ČR cca 7 000 Řeků.

Z hlediska demografické skladby státu výsledky sčítání lidu v roce 1991 i v roce 2001 ukazují na významný podíl přihlášení se ke slezské a moravské národnosti. I když oproti roku 1991 obě tyto skupiny zaznamenaly absolutně nejvyšší pokles (v roce 1991 uvedlo moravskou národnost celkem 13,2 % sčítaných osob, v roce 2001 to byly již jen 3,6 %), na území jižní Moravy deklarovala moravskou a slezskou národnost významná část obyvatelstva i nyní:

	počet obyvatel celkem	národnost moravská		národnost slezská		národnost moravská a slezská	
		absolutně	podíl v %	absolutně	podíl v %	absolutně	podíl v %
Jihomoravský kraj	1 133 916	195 700	17,3	202	0,02	195 972	17,3
Brno-město	379 185	69 455	18,3	105	0,03	69 560	18,3
Brno-venkov	159 886	33 778	21,1	22	0,01	33 800	21,1
Hodonín	160 427	23 935	14,9	13	0,01	23 948	14,9
Olomoucký kraj	642 465	47 841	7,4	224	0,03	48 065	7,5
Moravskoslezský kraj	1 277 095	28 980	2,3	9 881	0,77	38 861	3,0

Deklarování moravské a slezské národnosti při sčítání lidu je zjevně průvodním jevem politických změn po roce 1989; lze je chápat jako výraz moravské historické zemské identity, což však neznamená, že by část Moravanů a Slezanů tvořila národnostní menšinu, národnostně menšinové společenství odlišující se od většinové společnosti etnickým původem, jazykem a kulturou (v tomto případě různost dialektů a regionální diference lidové kultury nelze směřovat s národnostně menšinovou odlišností).

Předběžné výsledky sčítání lidu v roce 2001 oproti censu 1991 nezachycují přihlášení se k židovské národnosti. V roce 1991 deklarovalo sice při sčítání lidu židovskou národnost 218 osob, avšak v tomto případě v předběžných výsledcích sčítání lidu se údaj o Židech objevuje pouze ve skupině náboženské vyznání. Příslušnost k Federaci židovských obcí v ČR jako náboženské společnosti deklarovalo celkem 1 527 obyvatel, což je o 235 osob více než v roce 1991. Podle kvalifikovaných odhadů žije přitom v českých zemích zhruba 3 500 Židů.

2. Národnostní menšiny v České republice a právní rámec jejich postavení

2.1. Mezinárodní souvislosti

2.1.1. Závazky vyplývající z multilaterálních úmluv

Ochranu práv národnostních menšin různým způsobem garantují mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána. Jde o právní dokumenty Organizace spojených národů (příčemž zde jde o nepřímou garanci)⁷ a Rady Evropy.⁸ Plnění závazků ČR, vyplývajících z těchto smluv, jsou obsažena ve zprávách, které ČR předkládá příslušným orgánům, provádějícím kontrolu smluvních závazků. Informace o zprávách projednávaných v roce 2001 obsahuje *Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2001*, kterou zpracoval zmocněnec vlády pro lidská práva.⁹

⁷ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 27); Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (nepřímě čl. 15 odst. 1 písm. a), čl. 2 odst. 2; č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech).

Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech (č. 169/1991 Sb., o přistoupení České a Slovenské Federativní republiky k Opčnímu protokolu k Mezinárodnímu Paktu o občanských a politických právech).

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (čl. 1, 2, 5; č. 95/1974 Sb., o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace).

Úmluva o právech dítěte (čl. 2 odst. 1; č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte).

Úmluva o diskriminaci /zaměstnání a povolání/ (čl. 1 odst. 1; č. 465/1990 Sb., o přijetí Úmluvy o diskriminaci (zaměstnání a povolání)).

Úplný výčet smluv OSN o lidských právech je uveřejněn na [www stránce](http://www.unhchr.ch/) <http://www.unhchr.ch/>

⁸ Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb., o podepsání Úmluvy Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolu 3, 5 a 8).

⁹ Vláda projednala Zprávu na schůzi dne 17. dubna 2002 a přijala k tomuto materiálu usnesení č. 390.

Práva národnostních menšin ve stanovených evropských standardech stanovují především dva dokumenty Rady Evropy: Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (jediný mezinárodněprávní nástroj přímé ochrany práv příslušníků národnostních menšin; dále jen „Rámcová úmluva“)¹⁰ a Evropská charta regionálních či menšinových jazyků (dále jen „Charta“).

2.1.1.1. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin

Rámcová úmluva (ETS 157) byla otevřena k podpisu v roce 1995 a Česká republika uložila ratifikační listiny u generálního tajemníka Rady Evropy, depozitáře Rámcové úmluvy, 18. prosince 1997. Úvodní zprávu o plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou podle článku 25 odstavce 1 předložila Česká republika Radě Evropy dne 1. dubna 1999.¹¹

Dne 6. dubna 2001 na svém 10. zasedání přijal Poradní výbor k Rámcové úmluvě stanovisko ke stavu dodržování závazků vyplývajících z Rámcové úmluvy.¹² Vydání stanoviska předcházela kromě úvodní zprávy ČR o stavu plnění závazků z Rámcové úmluvy návštěva Poradního výboru v ČR ve dnech 16. - 18. října 2000. Poradní výbor ve svém stanovisku ocenil úsilí na podporu národnostních menšin a jejich kultury, snahu vlády dotvořit právní rámec ochrany národnostních menšin a zřízení poradních orgánů vlády k zajišťování implementace menšinové politiky. Kromě pozitivních hodnocení se ve stanovisku objevila i hodnocení negativní. Poradní výbor byl toho názoru, že je třeba posílit právní záruky principů obsažených v ústavním pořádku ČR, a tak posílit realizaci práv z Úmluvy vyplývajících. V některých oblastech je zapotřebí současně zesílit faktickou implementaci existujících principů. Další možnost zlepšení spatřuje Poradní výbor v posílení uskutečňování závazků týkajících se spoluúčasti menšin na záležitostech jich se týkajících, ochrany před diskriminací a násilím, ve změně způsobu, jakým je zacházeno s Romy ze strany Policie ČR, a v prohloubení komunikace s nimi. Za nadále problematickou byla označena diskriminace v různých oblastech, jíž čelí převážně Romové. Dále byla pozornost věnována postavení menšin, i těch méně početných, v oblasti školství (zvláště školy), v kultuře (přístup k médiím) a možnosti používat menšinový jazyk v úředním styku.

Komentář ČR ke stanovisku byl předložen Generálnímu ředitelství Rady Evropy pro lidská práva dne 27. srpna 2001.¹³ K doporučením Poradního výboru, obsaženým v tomto stanovisku ohledně rasové nesnášenlivosti, byly uvedeny informace o odhadovaném počtu přívrženců extremistických hnutí, počtu trestných činů s extremistickým podtextem, o spolupráci pracovníků kriminální policie, zabývajících se problematikou extremismu s romskými poradci okresních úřadů (opatření za účelem včasného ohlašování trestných činů namířených zejména proti Romům) a o prevenci výskytu této trestné činnosti. Ohledně doporučení týkajících se zacházení s Romy ze strany příslušníků Policie ČR byla uvedena vzdělávací opatření

¹⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 96/1998 Sb., Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.

¹¹ Informace o plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin předložil vládě předseda Rady prostřednictvím místopředsedy vlády a předsedy Legislativní rady vlády 9. června 1999.

¹² Rada Evropy ACFC/OP/I(2001)4 – Poradní výbor k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin. Stanovisko ohledně České republiky. Komentář ČR na základě pravidla č. 27 rezoluce Výboru ministrů (97)10 ke stanovisku Poradního výboru k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin ohledně plnění závazků z této úmluvy Českou republikou – ACFC/OP/I (2001)4 ze dne 27. srpna 2001. Dokumenty jsou uveřejněny na www stránce Rady vlády pro národnostní menšiny (<http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>).

¹³ Komentář byl zpracován za aktivní účasti zástupců národnostních menšin. Materiál projednala Rada vlády pro národnostní menšiny na své schůzi dne 12. června 2001. Dokument je uveřejněn na www stránce Rady vlády pro národnostní menšiny (<http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>).

podniknutá Ministerstvem vnitra.¹⁴ Rovněž byla zmíněna realizace Programu prevence kriminality na místní úrovni.

V srpnu 2001 resort vnitra zahájil práce na projektu *Strategie pro práci policie ve vztahu k etnickým menšinám*. Jde se o česko - britský projekt, jehož gestorem je vedle Ministerstva vnitra ČR též britské ministerstvo vnitra (Home Office). Hlavním cílem tohoto projektu je prosazení principů moderní policejní práce, kladoucí důraz na pojetí policie jako služby veřejnosti a na nalezení nových zdrojů legitimacy práce policie v multikulturní společnosti. Strategie bude obsahovat konkrétní opatření a koordinaci jednotlivých kroků, vedoucích ke zkvalitnění práce policejních sborů, a má tak přispět ke zlepšení etnických a národnostních vztahů v ČR a vést ke kvalitativním změnám v jednání příslušníků Policie ČR s Romy.¹⁵

V prosinci 2001 zaslala ČR pro účely zpracovávání návrhu rezoluce Výboru ministrů Rady Evropy (Výbor ministrů) ve skupině expertů pro lidská práva doplňující informace, mj. o stavu projednávání návrhu školského zákona a o zřízení Rady vlády pro národnostní menšiny. Při této příležitosti byl Radě Evropy zároveň postoupen anglický překlad schváleného zákona o právech příslušníků národnostních menšin a statutu Rady vlády pro národnostní menšiny.

Dne 6. února 2002 byl komentář České republiky projednán Výborem ministrů spolu se stanoviskem Poradního výboru a návrhem závěrů a doporučení v něm obsažených.¹⁶ Po jejich projednání Výbor ministrů zveřejnil závěry a doporučení, v nichž uvedl:

- Česká republika dosáhla chvályhodného pokroku při dokončování legislativního rámce zaměřeného na ochranu národnostních menšin a na podporu těchto menšin a jejich kultury, mj. ustavením nové Rady vlády pro národnostní menšiny a výborů pro národnostní menšiny na místní a regionální úrovni. Pokroku bylo v minulých letech dosaženo také ve vztazích ve společnosti.
- Další opatření je stále zapotřebí pro zajištění plného provádění existujících ústavních záruk, týkajících se řady ustanovení Rámcové úmluvy.
- Navzdory zesílené aktivitě vlády stále existuje potřeba zlepšení, rovněž ze strany policie, pokud jde o mezikulturní dialog a toleranci a ochranu před etnicky motivovanými hrozbami, násilím a nepřátelstvím, zejména ve vztahu k Romům. Přes odhodlání orgánů České republiky výrazně zlepšit postavení Romů prostřednictvím dlouhodobé politiky přetrvávají problémy, zvláště v záležitostech jejich diskriminace v různých oblastech.
- Dodatečných odpovídajících opatření je zapotřebí ke zlepšení postavení příslušníků početně malých národnostních menšin v oblastech, jako jsou školství, přístup k médiím a používání menšinového jazyka v úředním styku.

Výbor ministrů dále doporučil, aby ČR vzala závěry náležitě v úvahu, spolu s různými doporučeními obsaženými ve stanovisku Poradního výboru, a vyzval vládu České republiky k pokračování v probíhajícím dialogu s Poradním výborem a k jeho pravidelnému informování ohledně přijatých opatření za účelem provádění uvedených závěrů a doporučení, v souladu s rezolucí (97)10. Jak vyplývá ze stanoviska Poradního výboru, Česká republika by měla poskytnout tyto informace do jednoho roku od přijetí závěrů a doporučení Výboru ministrů.

¹⁴ Například projekt *Sousedé*, semináře *Policejní práce v oblasti ochrany národnostních menšin*, kurzy *Příprava občanů národnostních menšin k přijetí do služebního poměru příslušníků Policie ČR* a přípravné kurzy pro občany národnostních menšin, kteří již policisty jsou, ale nedosáhli úplného středního vzdělání

¹⁵ Základní návrh Strategie bude vypracován Ministerstvem vnitra do 30. června 2002 a bude postoupen do připomínkového řízení všem zainteresovaným vládním i nevládním organizacím.

¹⁶ Rezoluce ResCMN(2002)2, týkající se plnění závazků z Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin Českou republikou. Dokument je uveřejněn na www stránce Rady vlády pro národnostní menšiny, jeho originál na <http://www.humanrights.coe.int/Minorities/Eng/FrameworkConvention/AdvisoryCommittee/Opinions/Czech%20Republic.htm>.

2.1.1.2. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků

V Radě Evropy byla Evropská charta regionálních či menšinových jazyků (ETS 148) otevřena k podpisu 5. listopadu 1992.¹⁷

Usnesení vlády k návrhu na podpis Charty uložilo mj. členům vlády (tj. také předsedovi Rady vlády pro národnostní menšiny) přezkoumat soulad právních předpisů ve své gesci s Chartou a v případě potřeby následně přijmout příslušná opatření, aby závazky, které vyplynou po vstupu Charty v platnost pro Českou republiku, mohly být v plném rozsahu plněny. Ministerstvo zahraničních věcí si proto vyžádalo podkladové materiály od dotčených resortů a Úřadu vlády (Rady vlády pro národnostní menšiny).¹⁸ Z návrhů opatření v nich obsažených Ministerstvo zahraničních věcí považovalo za stěžejní návrh Ministerstva vnitra vyčkat s ratifikací Charty na přijetí návrhu nového správního řádu. Ten rovněž upravuje způsob financování správního řízení, jedná-li jeho účastník ve své mateřštině (ve svém jazyce). Vzhledem k tomu, že jde o jedno ze základních práv příslušníků národnostních menšin a Česká republika zde má, rovněž z pohledu mezinárodního společenství (viz výše), nedostatky, bylo rozhodnuto návrhu Ministerstva vnitra vyhovět. Vzhledem k současnému stavu příprav návrhu nového správního řádu se však Ministerstvo zahraničních věcí domnívá, že je vhodné na základě obdržených podkladů zahájit ratifikační proceduru, v jejímž rámci by bylo možné uvažovat o nezvolení závazku zajistit financování nákladů jednání účastníka správního řízení, příslušníka národnostní menšiny, ve svém jazyce. Vládní návrh zákona „Správní řád“ (sněmovní tisk č. 1070/2) nebyl však ve třetím čtení dne 15. února 2002 Poslaneckou sněmovnou schválen.

Rada vlády pro národnostní menšiny se v letech 1999 i 2000 podrobně zabývala podněty zástupců národnostních menšin o možnostech zajistit plnění závazků vyplývajících z Charty. Podle stanoviska MZV postup přípravy ratifikace však v roce 2001 výrazněji nepokročil, neboť doposud v některých právních předpisech ČR neexistuje dostatečné provedení ústavního principu, kdy je příslušníkům národnostních menšin zaručeno právo užívat jejich jazyka v úředním styku. Z toho důvodu je v současnosti ČR schopna převzít pouze minimum závazků obsažených v čl. 10 Charty. Protože je doposud otevřena otázka rozsahu závazků ochrany jazyků jednotlivých národnostních menšin, je třeba zmínit podnět Kongresu Poláků v ČR ze dne 20. března 2002. Z něj vyplývá, že Kongres Poláků v ČR zřídil pracovní skupinu, která provedla nově rozbor příslušných ustanovení Charty a navrhla výběr 35 povinných bodů Charty ve vztahu k ochraně polštiny jako regionálního menšinového jazyka na Těšínsku.

2.1.2. Závazky vyplývající z bilaterálních úmluv

Právní ochrana národnostních menšin zaujímá zvláštní místo v bilaterálních smlouvách (včetně sukcesovaných závazků) mezi Českou republikou a sousedními státy, v nichž se závazky vztahují na postavení německé, polské a slovenské národnostní menšiny. Jde

¹⁷ Vláda vyslovila souhlas s podpisem Charty usnesením ze dne 16. října 2000 č. 1029 a Česká republika podepsala tento dokument dne 9. listopadu 2000 s výhradou ratifikace, tj. doposud jím není vázána.

¹⁸ V této věci MZV nedoporučuje uvádět ochranu práv příslušníků národnostních menšin do přímé souvislosti s Evropskou chartou regionálních či menšinových jazyků. Její účel, jak stanoví čl. 10 a 11 Výkladové zprávy, je pouze kulturní, přičemž nestanoví ani individuální, ani kolektivní práva jazykových menšin, natož pak národnostních menšin. Ochrana jazyka však přispívá i k ochraně jednoho z práv příslušníků národnostních menšin.

konkrétně o smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou,¹⁹ Českou republikou a Polskou republikou²⁰ a Českou republikou a Spolkovou republikou Německo.²¹

Zástupci dotčených národnostních menšin v této souvislosti často poukazují na to, že závazky vyplývající z bilaterálních smluv nejsou vůči jejich deklarovaným potřebám plněny v požadované míře, zejména v případě příslušníků německé menšiny.

2.1.3. Legislativa Evropská unie

Legislativa Evropské unie práva národnostních menšin zvlášť neupravuje, postavení příslušníků národnostních menšin se ale významně dotýká ustanovení zásad nediskriminace. Ochrana před diskriminací a podpora rasové a etnické rovnosti je explicitně obsažena ve Směrnici EU č. 2000/43/ES, již se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, která v členských státech EU nabyla účinnosti dnem vyhlášení v Úředním věstníku ES 19. července 2000.²²

2.2. Vnitrostátní legislativa

Základní ochranu práv národnostních menšin v ČR stanoví ústavní zákony - zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“)²³ a Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů; dále jen „Listina“).²⁴ Práva příslušníků národnostních menšin upravuje pak zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů (dále jen „menšinový

¹⁹ Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci (uveřejněna pod č. 235/1993 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci). V článku 8 garantují oba státy právní ochranu a podporu nově konstituovaných národnostních menšin – slovenské menšiny v České republice a české menšiny na Slovensku, rozvoj v oblasti vzdělávací, kulturních aktivit, spolkové činnosti apod.

²⁰ Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci (uveřejněna pod č. 416/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci). O postavení polské národnostní menšiny v ČSFR a české a slovenské národnostní menšiny v Polsku hovoří explicitně článek 8 odst. 1 až 4.

Dohoda mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Polské republiky o kulturní a vědecké spolupráci (byla podepsána 16. září 1991, ve sbírce zákonů však nebyla publikována. Její naplňování bylo opakovaně prodlužováno. Oboustranné závazky s ohledem na postavení národnostních menšin vymezuje čl. 6. S cílem konkretizovat uvedenou Dohodu vláda České republiky a vláda Polské republiky podepsaly dne 12. dubna 1996 Program kulturní, školské a vědecké spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky na léta 1996 - 1997. Program ve vztahu k národnostním menšinám specifikuje oblast vzdělávání, čl. 11).

²¹ Smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci (uveřejněna pod č. 521/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci). Smlouva věnuje pozornost postavení menšin v článku 20 odst. 1 až 5 a článku 21 odst. 1 až 3).

Politický dokument Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji (podepsána 21. ledna 1997). Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky vyslovila souhlas s deklarací usnesením č. 221 ze dne 14. února 1997. Z článku V. Deklarace vyplývají přímo závazky podpory příslušníků německé menšiny v České republice a osob českého původu ve Spolkové republice Německo.

²² Částečnou implementaci této Směrnice stanoví § 14 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, kterým se provádí změna zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

V legislativě EU je širší rámec zákazu diskriminace zakotven ve Směrnici č. 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Směrnice nabyla účinnosti dne 2. prosince 2000.

²³ Článek 6 Ústavy stanoví: „Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.“

²⁴ Článek 24 Listiny stanoví zákaz diskriminace a článek 25 práva příslušníků národnostních menšin.

zákon“), který nabyl účinnosti dne 2. srpna 2001, jakož i další zvláštní zákony upravující dílčí práva příslušníků národnostních menšin.

Menšinový zákon upravuje práva příslušníků národnostních menšin a působnost ministerstev, jiných správních úřadů a orgánů územních samosprávních celků ve vztahu k nim. Přináší vymezení základních pojmů „národnostní menšina“ a „příslušník národnostní menšiny“, které reflektuje Doporučení Rady Evropy č. 1201 z roku 1993 ohledně doplňkového protokolu o právech menšin k Evropské úmluvě o lidských právech (Rámcová úmluva²⁵ ani Charta definici národnostní menšiny neuvádí). Menšinový zákon tedy stanoví, že „národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současně České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“. Příslušníkem národnostní menšiny je „občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti“. Toto vymezení reflektuje rovněž článek 25 Listiny, který zaručuje specifická národnostní práva státním občanům České republiky.

Právní rámec jednotlivých tematických oblastí práv národnostních menšin, resp. změny těch právních předpisů, které se na výkon národnostně menšinových práv vztahují, je v menšinovém zákoně stanoven podle Listiny a Rámcové úmluvy. Týká se svobodné volby příslušnosti k národnostní menšině, sdružování, účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny, užívání jazyka menšiny na veřejnosti, v úředním styku a před soudy, vzdělávání a uchování rozvoje národnostně menšinových kultur. Zákon současně stanovil, že vláda zřizuje jako svůj poradní a iniciační orgán pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků - Radu vlády pro národnostní menšiny, v jejímž čele je člen vlády²⁶, a vymezil její působnost. Zákon také stanovil zmocnění vlády, aby nařízením stanovila podmínky a způsob poskytování dotací na aktivity národnostních menšin. Návrh tohoto nařízení schválila vláda usnesením ze dne 20. února 2002 č. 159, s tím, že nabývá účinnost dnem 15. dubna 2002.²⁷

Příprava menšinového zákona probíhala v letech 1999 a 2000 za aktivní účasti příslušníků národnostních menšin – členů tehdejší Rady pro národnosti vlády ČR i širší veřejnosti. Při přípravě věcného záměru zákona i paragrafovaného znění se vedla široká diskuse zástupců národnostních menšin a zástupců příslušných resortů o tom, zda zákon o právech příslušníků národnostních menšin má mít charakter kodexu národnostních práv, tj. že by komplexně upravil všechna práva národnostních menšin, anebo zda to má být pouze zákon, který upraví ty oblasti národnostních práv, jež dosud upraveny nebyly, a jinde pouze na platnou úpravu odkáže, resp. pokud je tato úprava nedostatečná, provede novelizaci. Po diskusích byl zvolen druhý přístup, který je také v souladu s usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, jež při vyslovení souhlasu s ratifikací Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin v doprovodném usnesení zavázala vládu, aby zpracovala analýzu norem ve vztahu k problematice menšin a navrhla jejich úpravy, které budou reflektovat zásady v Rámcové úmluvě obsažené.²⁸

²⁵ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>

²⁶ V čele Rady od podzimu roku 1998 do přijetí menšinového zákona člen vlády nebyl.

²⁷ Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity.

²⁸ Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 6. listopadu 1997 č. 561

(www.psp.cz/eknih/1996ps/usneseni/u0561.htm)

Je třeba v této souvislosti uvést, že schválení menšinového zákona přijala část zástupců národnostních menšin s určitými rozpaky. Podle některých přijatý zákon nesplnil jejich očekávání. Při přípravě návrhu zákona prosazovali na jednáních Rady a zejména pak prostřednictvím Asociace národnostních sdružení v ČR mj. zřízení národnostně menšinové samosprávy, samostatného postupu v případě národnostně menšinových voleb do samosprávy apod. Kromě toho zástupci národnostních menšin usilovali o to, aby tato právní norma ve vztahu k právům národnostních menšin komplexně shrnula do jednoho celku dosavadní právní předpisy, které jsou roztroušeny v českém právním řádu. Toto řešení bylo však z legislativně technického důvodu odmítnuto.

2.3. Přehled právních předpisů a výkon práv národnostních menšin

2.3.1. Sdružování

Podle platné právní úpravy o sdružování zřizují příslušníci národnostních menšin bez omezení své organizace - občanská sdružení, která rozvíjejí činnost jako nestátní neziskové organizace národnostních menšin.²⁹ Příslušníci národnostních menšin v omezené míře při zřizování svých organizací využívají kromě zákona o sdružování také zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, resp. zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech).

Vzhledem k tomu, že v rámci občanských aktivit jsou zřizovány spontánně různé typy organizací, které deklarují určitý národnostně menšinový program, ale praktickou činnost v tomto směru nevykonávají, nelze přesnou evidenci organizací příslušníků národnostních menšin zjistit. Nicméně Ministerstvo vnitra registruje k 31. březnu 2002 celkem 385 občanských sdružení, která lze označit jako národnostně menšinová, konkrétně

- 291 romských,
- 43 německých,
- 22 polských,
- 14 slovenských,
- 4 ukrajinská,
- 3 rusínská,
- 2 maďarská,
- 3 bulharská,
- 1 řecké,
- 1 ruské,
- 1 chorvatské.

Občanská sdružení příslušníků národnostních menšin mají individuální i kolektivní členství, sdružují příslušníky národnostních menšin i občany většinové společnosti. Existují také svazy a sdružení sdružující kolektivní členy více menšin (např. Asociace národnostních sdružení).

Sdružování příslušníků národnostních menšin se neomezuje pouze na občanská sdružení. V souladu s příslušnou právní úpravou o sdružování v politických stranách a hnutích³⁰ byly na

²⁹ Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Současná podoba zákona o sdružování není přitom vyhovující a podobně jako v jiných oblastech občanských aktivit také i zástupci národnostních menšin očekávají zásadní změnu, kterou vládní návrh zákona o spolcích a o změně některých dalších zákonů (zákon o spolcích) avizoval. Poslanecká sněmovna však tento návrh zákona již v roce 2000 neschválila (usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 18. května 2000 č. 987).

³⁰ Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.

národnostním principu založeny 3 politické strany a 3 politická hnutí.³¹ Jejich činnost se však vzhledem k omezené členské základně na celostátní politické scéně výrazněji neprojevuje. Odlišná situace je na úrovni komunální politiky. Konkrétně v okresech Frýdek-Místek a Karviná, kde je výraznější koncentrace polské národnostní menšiny, mají desítky mandátů polští zástupci politického hnutí Coexistentia - Soužití.³² Politické hnutí Romská občanská iniciativa ČR kandiduje též v parlamentních volbách 2002 (38 kandidátů v Moravskoslezském kraji).

2.3.2. Účast příslušníků národnostních menšin na řešení věcí jich se týkajících

V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR je v tomto volebním období jedna poslankyně, příslušnice romské národnostní menšiny, která kandidovala za politickou stranu Unie svobody. V Senátu má polská národnostní menšina jednoho zástupce, a to rovněž za Unii svobody.

Ustanovení § 117 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, dále § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, a § 78 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, upravují povinné zřízení výborů pro národnostní menšiny za podmínek stanoveného procenta občanů obce hlásících se k jiné národnosti než české (menšinový zákon snížil procento u obcí z hodnoty 15 na 10, u krajů z 10 na 5 a u Prahy z 15 na 5). V samosprávě existují v současnosti výbory pro národnostní menšiny v 32 obcích v stávajících okresech Karviná a Frýdek-Místek, ve 4 krajích (Moravskoslezský, Jihomoravský, Liberecký a Ústecký) a ve 2 magistrátních městech (Brno a Liberec). Pokud nejsou splněny podmínky zákona, a přitom se ukazuje potřeba zřízení orgánu pro práci s menšinami či speciálně romskými komunitami, zřizují orgány samosprávy k tomuto účelu komise (například v hlavním městě Praze zřídila Rada Zastupitelstva hlavního města Prahy Komisi pro národnostní menšiny, jejíž členy jsou zástupci aktivních organizací národnostních menšin, působících v Praze).

V souladu se zákonem č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, mají zástupci polské národnostní menšiny jako kandidáti politického hnutí Coexistentia – Soužití nebo jako nezávislí v 38 obecních zastupitelstvech v Moravskoslezském kraji celkem 90 mandátů. Podle kvalifikovaných odhadů získali rovněž zástupci romské národnostní menšiny desítku mandátů v obecních zastupitelstvech (členové občanského sdružení Demokratická aliance Romů se sídlem ve Valašském Meziříčí) na kandidátkách ODS, dále na kandidátce ČSSD nebo jako nezávislí.

Problematická je účast příslušníků národnostních menšin na řešení věcí jich se týkajících v oblasti médií. V ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění

³¹ Konkrétně jde o romská politická hnutí - Hnutí angažovaných Romů se sídlem v Praze, jehož činnost byla Nejvyšším soudem pozastavena, zaniklý Romský národní kongres se sídlem v Praze, Východoevropské národnostní politické hnutí v ČR se sídlem v Praze, zaniklou Stranu občanů romské národnosti se sídlem v Litoměřicích, zaniklou Křesťanskou a demokratickou stranu Romů se sídlem v Ostravě a Romskou občanskou iniciativu ČR se sídlem v Praze. Působení těchto romských politických subjektů je však kromě Romské občanské iniciativy pouze formální. Politické hnutí Coexistentia - Soužití se sídlem v Českém Těšíně, v jehož vedení působili hlavně zástupci polské menšiny, doposud vyvíjelo snahu oslovit příslušníky i dalších národnostních menšin.

³² Podle § 18 odst. 1 písm. b) zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů, Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 18. května 2001 pozastavil činnost politickému hnutí Coexistentia – Soužití s odůvodněním, že opakovaně nesplnilo povinnost vyplývající ze zákona, který stanoví předložit Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR zprávu auditora jako součást výroční finanční zprávy. Představitelé politického hnutí Coexistentia – Soužití podali proti tomuto rozhodnutí stížnost na Ústavní soud a současně se obrátili na Veřejného ochránce práv. Ústavní soud jejich stížnost odmítl a Veřejný ochránce práv jim sdělil, že mu podle § 1 odst. 3 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, nepřísluší věc posuzovat. Podle sdělení zástupců polské menšiny zaslal dne 10. ledna 2002 předseda politického hnutí Coexistentia – Soužití individuální stížnost Evropské komisi pro lidská práva ve Štrasburku. (Poznámka zpracovatele: Sdělení je nepřesné. Jde zřejmě o Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku.)

pozdějších předpisů, zejména ve znění zákona č. 39/2001 Sb., se sice stanoví, že návrhy kandidátů na členy Rady České televize předkládají Poslanecké sněmovně mj. organizace a sdružení představující národnostní zájmy, ale při volbě nové Rady České televize v roce 2001, i když národnostně menšinové organizace a sdružení předložily své kandidáty Poslanecké sněmovně, která členy Rady volí, nebyl zvolen kandidát explicitně zastupující zájmy příslušníků národnostních menšin. Zástupci národnostních menšin nemají účast na rozhodovacím procesu dramaturgických záměrů veřejnoprávní České televize, vysílání národnostně menšinových pořadů či vysílání o menšinách. Stávající situací se zabývala na svých jednáních Rada vlády pro národnostní menšiny, která bude iniciovat zřízení pracovní konzultační skupiny pro národnostně menšinové televizní vysílání.

Aktivnější je účast zástupců národnostních menšin ve veřejnoprávním Českém rozhlasu, kterému § 2 zákona č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů, ukládá jako jedno z poslání rozvíjení identity národnostních a etnických menšin. Toto poslání plní hlavně samostatné menšinové redakce - německá, polská, romská a slovenská, které na stanici Radiožurnálu nebo regionálních stanicích zajišťují pravidelné menšinové rozhlasové vysílání. Kromě toho Český rozhlas zajišťuje pravidelné vysílání na stanici Regina pro spoluobčany maďarské, německé, polské, romské, slovenské, ukrajinské, vietnamské a židovské komunity. Na koncepčním zaměření národnostně menšinového vysílání i dramaturgické skladbě jednotlivých programových celků se podílí Konzultační pracovní skupina pro národnostní vysílání programového ředitele Českého rozhlasu. Členy tohoto poradního sboru jsou zástupci národnostních menšin (obdobně jako v Radě vlády pro národnostní menšiny), včetně zástupce vietnamské a židovské komunity.

Účast zástupců příslušníků národnostních menšin v poradních orgánech veřejné správy je popsána v samostatné části 3 tohoto materiálu.

2.3.3. Užívání jazyka

Podle § 7 menšinového zákona mají příslušníci národnostních menšin právo na užívání svého jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem (tím je zákon č. 301/2001 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, dále jen „zákon o matrikách“). V praxi to znamená, že o zápis příjmení v nepřechýlené formě může požádat pouze občanka ČR, resp. rodiče nezletilého dítěte ženského pohlaví, která/který učiní prohlášení o příslušnosti k národnostní menšině. Přihlášení se k národnostní menšině jiné než české nemá vliv na státní občanství nositelky příjmení.

V § 62 zákon o matrikách stanoví, že příjmení žen se i nadále zapisují do matričních knih a ve výpisu z nich (rodný, oddací či úmrtní list) „v souladu s pravidly české mluvnice“, tj. s odpovídající koncovkou utvořenou podle zásad českého přechylování. Nově, dle § 69 zákona, uvede matriční úřad na žádost nositelky příjmení v matričním zápisu vedle příjmení ženy podle pravidel české mluvnice i její příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídá. Z těchto dvou forem může nositelka příjmení užívat jen jednu, kterou si zvolí při podání žádosti, a ta se uvede v matričním dokladu. Takový postup je možný, ukládá-li to mezinárodní smlouva (např. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin). Je-li již příjmení zapsáno v matriční knize vedené matričním úřadem v souladu s pravidly české mluvnice (před účinností citovaného zákona, tj. před 1. červencem 2001), ustanovení § 93 umožňuje požádat o zápis příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídá.

I když příslušníci národnostních menšin uvítali nový matriční zákon, zástupci polské i německé národnostní menšiny poukazují na to, že dikce zákona nedostatečně reflektuje problémy, se kterými se setkávají v praxi. Jde o případy, kdy v matrice je podle předchozí právní úpravy

zapsáno jméno či příjmení v rozporu s normou menšinového jazyka. Výši správního poplatku 1 tis. Kč za provedení změny považují za neadekvátní, zejména u osob starší generace.

Právo na označení obcí, jejich částí, ulic a jiných veřejných prostranství a označení budov státních orgánů a územních samosprávných celků v jazycích národnostních menšin stanoví § 29 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, a to za podmínek, jestliže se hlásí zákonem dané procento občanů obce k národnosti menšině (menšinový zákon snížil tento počet z 20 % na 10 %) a požádá-li o to peticí zákonem stanovené procento zletilých občanů hlásících se k této národnostní menšině (menšinový zákon snížil tento počet z 50 % na 40 %). V praxi se však právo na označení obcí, jejich částí, ulic a jiných veřejných prostranství zatím neuskutečňuje. V jazycích národnostních menšin jsou částečně označovány budovy orgánů veřejné správy nebo jiné instituce.

Uplatnění práva užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku je rozdílné v soudním řízení, ve správním řízení, ve věcech volebních či na veřejnosti vůbec, konkrétně:

- a) Užívání mateřského jazyka každé osoby v soudním řízení upravuje § 18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále § 7 zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, § 33 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a § 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 2 odst. 14 trestního řádu je každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, oprávněn užívat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že jej ovládá. Podle novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., účinné od 1. ledna 2002, jsou nově přesněji upraveny podmínky užívání mateřského jazyka v trestním řízení (právo národnostních a etnických menšin užívat svého jazyka v úředním styku je primárně založeno v ústavní rovině čl. 25 odst. 2 písm. b) Listiny). Ustanovení § 28 trestního řádu pak upravuje otázku přibrání tlumočníka.
- b) Ve správním řízení upravují právo užívání mateřského jazyka pro každého následující zákony: v ustanovení § 4 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů; v ustanovení § 12 zákon možnost užívání cizího jazyka při vyhotovení účetních dokladů; ustanovení § 46a zákona č. 202/1990 Sb., ve znění zákona č. 63/1999 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, upravuje možnost, aby příslušník národnostní menšiny jednal v mateřském jazyce před povolujícím orgánem státního dozoru za účasti tlumočníka, kterého si obstará; ustanovení § 3 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje občanům příslušejícím k národnostním menšinám, aby jednali před správcem daně v mateřském jazyce.³³
- c) Užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních stanoví § 29 odst. 3 zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, a to pokud se v obci zřizuje výbor pro národnostní menšiny podle zákona o obcích, vzniká povinnost informovat o době a místu konání voleb v obci a dále též o povinnosti prokázat při hlasování totožnost a státní občanství i v jazyce příslušné národnostní menšiny. Analogický

³³ Specifický problém představuje stávající platný správní řád (zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů), který právo užívání jazyka národnostních menšin v řízení před správními orgány nestanoví. S ohledem na práva příslušníků národnostních menšin řešení mělo vyplynout z vládního návrhu zákona nového správního řádu, konkrétně jde o právo občana ČR, příslušejícího k národnostní menšině s trvalým pobytem v obci, kde je zřízen výbor pro národnostní menšiny, činit podání a jednat před správním úřadem, jehož správní obvod tuto obec zahrnuje, v jazyce své národnostní menšiny (při změně příslušnosti správního úřadu zůstává toto právo zachováno) apod., avšak návrh tohoto zákona, jak uvedeno již výše – viz bod 2.2., Poslanecká sněmovna PČR ve třetím čtení dne 15. února 2002 neschválila.

postup stanoví § 15 odst. 4 zákona č. 37/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o doplnění některých zákonů.

2.3.4. Rozšiřování a přijímání informací

Toto právo uplatňují příslušníci národnostních menšin bez omezení podle zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých zákonů, či v souladu s platnou právní úpravou při vydávání neperiodického tisku. Organizace národnostních menšin vydávají desítky neperiodických i periodických tiskovin ve svých menšinových jazycích. Především vlastní periodický tisk je jednou z priorit aktivit národnostních menšin, a tato činnost je také významně podporována formou poskytování dotací ze státního rozpočtu (viz část 6 tohoto materiálu).

Užívání jazyka příslušníků národnostních menšin ve vysílání veřejnoprávní České televize se doposud neuplatňuje. Současnou úroveň prezentace života a kultury národnostních menšin ve vysílání České televize hodnotí zástupci národnostních menšin velmi negativně. Rada vlády pro národnostní menšiny se proto opakovaně zabývala podněty ke zlepšení a zefektivnění spolupráce České televize s národnostními menšinami. Vedení České televize však doposud nejevilo zájem o spolupráci se zástupci národnostních menšin.

Ve vysílání veřejnoprávního Českého rozhlasu je užívání jazyka národnostních menšin vázáno na pořady připravované menšinovými redakcemi (německou, polskou, romskou a slovenskou). Otázkou je míra vyváženosti užívání jazyka příslušných menšin. Podle § 31 odst. 4 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně některých dalších zákonů, povinností provozovatele vysílání ze zákona je sestavovat programovou skladbu tak, aby ve svém vysílání poskytoval vyváženou nabídku pro všechny obyvatele se zřetelem na jejich věk, pohlaví, barvu pleti, víru, náboženství, politické či jiné smýšlení, národnostní, etnický nebo sociální původ a příslušnost k menšině. Vyskytují se však problémy s regionálním pokrytím vysílání se zaměřením na jednotlivé menšiny. V ustanovení § 32 odst. 1 písm. c), které upravuje základní povinnosti provozovatelů vysílání a provozovatelů převzatého vysílání, je dána povinnost zajistit, aby vysílané pořady nepodněcovaly k nenávisti z důvodů rasy, pohlaví, náboženství, národnosti nebo příslušnosti k určité skupině obyvatelstva.

2.3.5. Vzdělávání

Vzdělávání žáků příslušejících k národnostním menšinám v mateřském jazyce stanoví § 3 zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních, středních a vyšších odborných škol (školský zákon).

Tato právní úprava je v současnosti zjevně nedostačující a je také předmětem kritiky zástupců národnostních menšin. Požadované změny (snížení počtu žáků ve třídě či škole s vyučovacím jazykem národnostní menšiny, možnost zavedení v rámci školního vzdělávacího programu u vybraných předmětů nebo jejich části dvojjazyčného vzdělávání, tj. také v jazyce národnostní menšiny) jsou sice obsaženy ve vládním návrhu nového školského zákona, jeho schválení však nelze v nejbližší době očekávat, neboť Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny dne 4. dubna 2002 přijal usnesení č. 319, v němž doporučil Poslanecké sněmovně ve druhém čtení vládní návrh školského zákona zamítnout. Poslanecká sněmovna návrh zákona ve 2. čtení dne 25. dubna 2002 zamítla.³⁴

Přehled o situaci ve vzdělávání jednotlivých menšin uvádí samostatná část 4 tohoto materiálu.

³⁴ Usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ze dne 25. dubna 2002 č. 2239

2.3.6. Uchování a rozvoj kultury

Uchování a rozvoj kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin rozvíjí autonomně menšinové organizace v souladu s právními předpisy, které obecně upravují činnosti v oblasti kultury. Explicitně o zajištění rozvoje kulturní identity národnostních a etnických menšin hovoří § 2 zákona č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů, dále § 17 odst. 1 písm. g) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně některých dalších zákonů, jakož i § 2 odst. 1 písm. d) zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění zákona č. 23/2001 Sb.

Pro vytváření podmínek pro uchování a rozvoj kultury národnostních menšin je významné nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity. V § 14 a 15 stanoví podporu uchování, rozvoje a prezentace kultur národnostních menšin.

Přehled o hlavních oblastech kulturních aktivit národnostních menšin je uveden v samostatné části 5 a 6 tohoto materiálu.

2.3.7. Trestněprávní ochrana

Současná trestněprávní úprava postihu činů motivovaných národnostní nebo rasovou nesnášenlivostí, jak je obsažena v trestním zákoně (zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů), má poměrně široký rozsah. Obecně poskytuje trestní právo každému stejnou ochranu, bez toho, že by se např. přihlíželo k národnostnímu či rasovému původu oběti trestné činnosti či obdobným hlediskům. V určitých zákonných případech poskytuje trestní zákon zvýšenou ochranu osobám, proti nimž směřují útoky motivované rasovou, etnickou a jinou obdobnou motivací, v tom směru, že takové činy prohlašuje za zvláštní skutkové podstaty příslušných trestných činů, nebo se k motivu pachatele přihlíží jako k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby³⁵. I zde se má podle zákona přihlížet k motivaci pachatele, a ne k původu oběti.

Významným krokem v trestněprávní oblasti je podle Ministerstva spravedlnosti schválení tzv. „euronovely“ trestního zákona, která nabude účinnosti dnem 1. července 2002. Novelizace zákona přináší i zahrnutí příslušnosti k etnické skupině mezi objektivní stránky trestných činů uvedených v Hlavě V, trestního zákona.³⁶ Skutková podstata trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci se doplňuje tak, aby poskytovala trestněprávní ochranu též před závažnými útoky motivovanými nenávisí k určité etnické skupině. Uvedené doplnění je podle Ministerstva spravedlnosti v souladu s požadavkem obsaženým ve Směrnici Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se provádí zásada rovného zacházení mezi osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ.³⁷

Novela trestního zákona, která rozšiřuje definici obětí rasově motivovaných trestných činů z „rasy“ na „etnickou skupinu“, je nepochybně významná. Přesto není možné souhlasit s tím, že jde o implementaci Směrnice Rady 43/2000/ES. Oblast působnosti této Směrnice pokrývá zákaz diskriminace v hospodářských a sociálních oblastech, jako je zaměstnání, zdravotní péče, vzdělání či přístup ke zboží a službám. Směrnice se v žádném případě nevztahuje na trestné činy, které jsou popsány v trestním zákoně. Je zřejmé, že pro soulad s požadavky obsaženými ve Směrnici Rady 43/2000/ES bude zapotřebí jiných legislativních změn v oblasti občanského práva, včetně sankcí obsažených v článku 15 této Směrnice.

³⁵ §§ 196, 198, 198a, 219, 221, 222, 235, 256, 259, 260, 261, 261a.

³⁶ §§ 196 odst. 2, 198 odst. 1 písm. a), a trestných činů dle §§ 219 odst. 2 písm. g), 221 odst. 2 písm. b), 222 odst. 2 písm. b), 235 odst. 2 písm. f).

³⁷ CELEX č. 32000L0043, čl. 13

Do §198a trestního zákona je vložen nový odstavec 3), který stanoví, že bude potrestán ten, kdo spáchá čin uvedený v odst. 1 (tj. kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo se aktivně účastní činnosti skupin, organizací nebo sdružení, které hlásají diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou či náboženskou nenávist; doplnění odstavce 3 v § 198a je provedeno v souladu s čl. I, A. písm. d) a e) Společného postupu schváleného Radou na základě Smlouvy o Evropské unii týkající se boje proti rasismu a xenofobii, kde se vyžaduje, aby členské státy účinně spolupracovaly při potírání uvedených trestných činů.³⁸

2.3.8. Zákaz diskriminace

Zákaz diskriminace vyjadřuje v první řadě Ústava (článek 96 odstavec 1) a Listina (články 3, 24, 37 a další.). Rovnost před zákonem výslovně upravuje trestní řád, jakož i občanský soudní řád s tím, že rovnost účastníků v řízení se vztahuje na každého účastníka řízení. Obecné ochrany proti diskriminujícímu jednání slouží úprava ochrany osobnosti obsažená v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákaz diskriminace na základě rasového nebo etnického původu pro věci pracovněprávní byl inkorporován v § 133a odst. 1 novelou občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů).³⁹

Výbor pro odstranění rasové diskriminace (CERD), Evropská komise proti rasismu a intoleranci (ECRI) i další mezinárodní orgány již dlouho upozorňují na potřebu účinnější právní úpravy ochrany před diskriminací. Za současného stavu jsou však antidiskriminační ustanovení roztržena do různých předpisů, které nejsou vzájemně provázány. Chybí jednotná definice toho, jaké jednání je diskriminační a kdy je naopak odlišné zacházení přípustné. V některých oblastech antidiskriminační klauzule chybějí zcela, v jiných jsou pouze deklaratorní a nejsou provázeny sankcemi. Tento stav si vyžádá novou legislativní úpravu, a to nejspíše formou jednotného antidiskriminačního zákona.⁴⁰

Podle § 14 menšinového zákona je (s ohledem na postupnou implementaci Směrnice 2000/43/ES do českého právního řádu) do § 49 odst. 1 písm. e) zákona o přestupcích zapracována nová skutková podstata přestupku, týkající se i příslušníků národnostních menšin, následujícího znění: „...působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení....“. Za tento přestupek lze uložit pokutu až do výše 5 000,- Kč. Zástupce polské menšiny v Radě v této souvislosti však upozorňuje, že v praxi se obtížně prokazuje způsobení újmy.

2.3.9. Problém restitucí majetku

Specifický problém, který příslušníci německé a chorvatské národnostní menšiny vnímají jako diskriminaci z důvodů národnostní příslušnosti, jsou restituce rodinného majetku. Zákon

³⁸ CELEX č. 496X0443, čl.1

³⁹ zákonem č. 30/2000 Sb. byl občanský soudní řád novelizován vložением nového ustanovení § 133a: „Skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, světového názoru, invalidity, věku anebo sexuální orientace, má soud ve věcech pracovních za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak“. (CELEX 32000L0043)

⁴⁰ Usnesení vlády ze dne 20. února 2002 č. 170 uložilo místopředsedovi vlády a předsedovi Legislativní rady vlády, aby v součinnosti s příslušnými resorty zpracoval do 31. prosince 2002 věcný záměr takové právní úpravy, která by mj. splnila též požadavky směrnice Evropské Unie č. 2000/43/ES, včetně institucionálního zabezpečení této právní ochrany.

č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, v preambuli sice uvádí, že „... zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd, k nimž došlo v období let 1948 až 1989 ... tím méně pak různé nespravedlnosti z období ještě vzdálenějších, včetně křivd na občanech německé a maďarské národnosti, nelze zcela napravit ...“, restituční kauzy z druhé poloviny devadesátých let však ukázaly, že žádosti o odškodnění příslušníků německé a chorvatské menšiny zůstávají otevřeným problémem.

Konkrétně Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku podalo v roce 2001 Petičnímu výboru Poslanecké sněmovny návrh na odškodnění občanů německé národnosti v ČR. Tento návrh, postoupený výboru 15. srpna 2001, byl projednán za účasti zástupců Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku až 10. ledna 2002. Podání obsahuje požadavky:

- a) aby obě komory Parlamentu České republiky přijaly usnesení, že prezidentské dekrety č. 12/1945 Sb., č. 33/1945 Sb., č. 71/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. pozbývají platnosti pro občany německé národnosti žijící v České republice,
- b) navrácení majetku, který byl občanům německé národnosti zkonfiskován, a v případě fyzické neexistence majetku poskytnutí finanční náhrady ve výši aktuálního odhadu majetku ke dni 1. ledna 2001,
- c) odškodnění za pracovní povinnost, která se vztahovala na všechny osoby německé národnosti, ve sběrných, internačních nebo pracovních táborech, a to formou finančního příspěvku ke starobnímu důchodu, jednorázovou výplatou částky rovnající se 20% výše průměrné mzdy v ČR ke dni 1. ledna 2001 za každý započatý měsíc pracovní povinnosti, resp. jednorázovou výplatou částky rovnající se výši průměrné mzdy v ČR ke dni 1. ledna 2001 za každý započatý měsíc pracovní povinnosti, ve kterém nebyla vyplácena žádná mzda,
- d) navrácení vázaných vkladů příslušníků německé menšiny ve výši přepočtu na kupní sílu ke dni 1. ledna 2001,
- e) odškodnění jednorázovou výplatou ve výši 10 tis. Kč za újmy způsobené násilným přesídlením,
- f) odškodnění jednorázovou výplatou ve výši 10 tis. Kč za znemožnění občanům německé národnosti užívat tituly a vykonávat práci, odpovídající jejich vzdělání.

Petiční výbor přijal v této souvislosti usnesení ze dne 10. ledna 2002 č. 271, ve kterém konstatuje, že podání není způsobilé dalšího projednávání, pokud v něm nedojde k rozdělení požadavků mezi požadavek revize právního řádu poválečného vývoje a nápravy individuálních křivd jednotlivců v rámci československého právního řádu.

Rovněž Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR podalo 30. ledna 2002 Petičnímu výboru Poslanecké sněmovny žádost o restituci veškerého majetku občanům chorvatské národnosti v jihomoravských obcích Jevišovka, Dobré Pole a Nový Přerov, z nichž byli po únoru 1948 násilně vysídleni.⁴¹ I když vláda usnesením ze dne 6. října 1999 č. 1048, o současném postavení chorvatské menšiny v České republice, vzala na vědomí faktografickou zprávu o Chorvatech v ČR a schválila prohlášení, v němž vyjádřila politování nad perzekučním aktem, bezprávím, které postihlo chorvatskou menšinu po únoru 1948, v návaznosti na Memorandum vládě České republiky ze dne 21. ledna 1991, které tehdejší vláda nevzala na vědomí, Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR požaduje:

- a) zrušení zákona č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů, který „legalizoval“ násilné vysídlení občanů chorvatské národnosti z jejich domovů a nucené rozptýlení po celém území Moravy,
- b) navrácení veškerého majetku, který občané chorvatské národnosti zanechali ve svých domovech,

⁴¹ Předseda Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR Herwig Sitek zaslal dne 14. března 2002 tento materiál sekretariátu Rady spolu s dalšími podklady o situaci chorvatské menšiny v ČR.

- c) zajištění odvysílání relace ve veřejnoprávních médiích České televizi a Českém rozhlasu, informující širokou veřejnost o zločinu spáchaném na občanech chorvatské národnosti.

Žádost Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR zatím nebyla Petičním výborem PS PČR projednána.

Žádají-li zástupci německé i chorvatské menšiny zákonodárny orgán o nápravu majetkových křivd, očekávají současně jako gesto dobré vůle České republiky vůči příslušníkům svých menšin přijetí příslušných opatření, která mají kolektivní charakter. Podání Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, byť jejich představitel je členem Rady, nebylo doposud předloženo k projednání Radě. Naproti tomu zástupce chorvatské menšiny v Radě požádal dopisem ze dne 23. dubna 2002 o projednání podání v Radě.

Rovněž zástupci polské menšiny v Radě opakovaně připomínají, že neuskutečněné restituce majetku polských předválečných organizací a spolků, jakož i absence politické vůle výkonné i zákonodárné moci státu zmírnit tyto majetkové křivdy, pociťují příslušníci polské národnostní menšiny jako projev diskriminace.

3. Orgány pro záležitosti národnostních menšin

3.1. Parlament České republiky

Otázkami národnostních menšin se v Poslanecké sněmovně zabývá stálý Podvýbor pro národnostní menšiny Výboru petičního. Jeho jednání se jako hosté zúčastňují zástupci jednotlivých národnostních menšin. V roce 2001 Petiční výbor za účasti zástupců národnostních menšin projednával vládní návrh zákona o právech příslušníků národnostních menšin, dále projednával Koncepti politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti, kterou schválila vláda usnesením ze dne 14. června 2001 č. 599, a podání Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ve věci odškodnění příslušníků německé menšiny.

V Senátu se otázkám národnostních menšin věnuje Výbor petiční, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu. Před projednáváním vládního návrhu zákona o právech příslušníků národnostních menšin na plenární schůzi Senátu uspořádal Výbor veřejné slyšení na téma „Vytváření multikulturního prostředí v rámci občanské společnosti ČR a úloha národnostních menšin v tomto procesu“. Akce se uskutečnila na základě iniciativy Asociace národnostních sdružení ČR a jejím cílem bylo seznámit veřejnost a členy zákonodárných sborů s problematikou národnostních menšin žijících na území ČR v souvislosti s legislativním procesem návrhu zákona o právech příslušníků národnostních menšin.

Zástupce polské menšiny v Radě považuje oba uvedené parlamentní orgány pro záležitosti národnostních menšin za formální a nefunkční.

3.2. Rada vlády pro národnostní menšiny

Vláda zřídila Radu vlády pro národnostní menšiny, stálý poradní a iniciativní orgán vlády pro otázky národnostních menšin, ve smyslu § 6 odst. 3 menšinového zákona. Statut této Rady schválila vláda usnesením ze dne 10. října 2001 č. 1034.⁴² Členy Rady jsou na jedné straně zástupci ministerstev (Ministerstvo financí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství,

⁴² Základní dokumenty Rady jsou uveřejněny na [www stránce Rady](http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm), v rámci serveru Úřadu vlády (<http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>).

mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo zahraničních věcí - vždy na úrovni náměstka ministra), dále zástupce Kanceláře prezidenta republiky, zástupce kanceláře Veřejného ochránce práv a zmocněnec vlády pro lidská práva, na druhé straně zástupci jedenácti národnostních menšin - bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské a ukrajinské. Jednotlivé menšiny mají v Radě jednoho až tři zástupce a celkovým počtem 18 členů tvoří oproti 11 zástupcům orgánů veřejné moci výraznou většinu. V čele Rady stojí člen vlády, kterého na návrh předsedy vlády jmenuje vláda. Členy Rady jmenovala vláda usnesením ze dne 7. listopadu 2001 č. 1163 na návrh předsedy Rady. Rada má dva místopředsedy - jeden je z řad zástupců veřejné moci (zmocněnec vlády pro lidská práva) a druhý z řad zástupců národnostních menšin (na návrh Rady jím byl jmenován zástupce polské menšiny).⁴³

Sekretariát Rady ve smyslu článku 9 statutu Rady zajišťuje administrativně a organizačně její činnost; připravuje návrhy odborných podkladů pro její jednání, návrhy stanovisek k připravovaným návrhům zákonů, nařízením vlády a k opatřením, týkajícím se práv příslušníků národnostních menšin. Sekretariát Rady však zejména připravuje návrhy koncepčních materiálů ve vztahu k problematice národnostních menšin. Organizačně je sekretariát Rady začleněn do odboru pro lidská práva Úřadu vlády; v roce 2001 působil v tříčlenném složení, včetně vedoucího.

Jednání Rady v roce 2001 se uskutečnilo celkem pětkrát (z toho ještě jako Rada pro národnosti vlády ČR dne 19. dubna, 12. června a 19. září; po schválení nového statutu jako Rada vlády pro národnostní menšiny 20. listopadu⁴⁴ a 20. prosince). Na jednání Rady byli zváni pravidelně jako hosté předseda Podvýboru pro národnostní menšiny Petičního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, dále člen Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu Parlamentu ČR, tajemník Federace židovských obcí, jakož i podle aktuálně projednávaných témat další hosté. Rada na svých jednáních projednávala zejména:

- přípravu vládního návrh zákona o právech příslušníků národnostních menšin;
- návrh nového statutu Rady vlády pro národnostní menšiny, jednacího řádu Rady a složení rekonstruované Rady;
- stanovisko Poradního výboru k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin ohledně plnění závazků z této Úmluvy Českou republikou – ACFC/OP/I(2001)4 a následně přípravu souhrnného komentáře České republiky na základě pravidla č. 27 rezoluce Výboru ministrů (97)10, který ČR předložila sekretariátu Výboru ministrů RE a řediteli odboru pro lidská práva RE dne 27. srpna 2001; komentář byl projednán ve Výboru ministrů 15. listopadu 2001;
- postup přípravy ratifikace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků;
- poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity národnostních menšin, zvláště pak návrh nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity;
- finanční vypořádání poskytnutých dotací ze státního rozpočtu na vydávání periodického tisku příslušníků národnostních menšin v roce 2000;

⁴³ Složení Rady – viz [www stránka Rady](http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm), serveru Úřadu vlády (<http://www.vlada.cz/1250/vrk/vrk.htm>).

⁴⁴ Jednání Rady dne 20. listopadu se zúčastnil také Warwick Maynard, předstupní poradce v odboru pro lidská práva Úřadu vlády, a pracovníci britského ministerstva vnitra Anna-Marie Andreoli a Jonathan Lane. W. Maynard informoval Radu o aktuálním úkolu implementace dvou směrnic EU – č. 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, a č. 2000/78/ES, o rovném zacházení v oblasti zaměstnání bez ohledu na příslušnost, náboženství, věk nebo pohlaví. Současně hovořil o připravovaném návrhu legislativních změn, které by měly být provedeny v návaznosti na tyto směrnice v českém právním řádu.

- výběrové dotační řízení na projekty vydavatelů periodického tisku národnostních menšin v roce 2002; projednání návrhu pracovní skupiny pro výběrové dotační řízení na projekty vydávání periodického tisku národnostních menšin v roce 2002 a doporučení výše dotací ze státního rozpočtu; Rada doporučila ministru kultury poskytnout v roce 2002 dotace ze státního rozpočtu na vydávání 18 periodik národnostních menšin; v této souvislosti Rada věnovala zvláštní pozornost situaci vydávání romského periodického tisku;
- vytvoření konzultační skupiny - poradního orgánu programového ředitele Českého rozhlasu pro národnostně menšinové vysílání; do konzultační skupiny byli navrženi zástupci menšin bulharské, německé, polské, romské, ruské, slovenské a ukrajinské (programový ředitel ČRo přizval dále do konzultační skupiny zástupce židovské a vietnamské komunity a zástupce sekretariátu Rady).

Návrhy materiálů, jež předložil její předseda (před přijetím nového statutu Rady prostřednictvím místopředsedy vlády a předsedy Legislativní rady vlády) pro schůzi vlády v roce 2001:

- Informace o rekonstrukci budovy Muzea romské kultury v Brně, na níž byly poskytnuty finanční prostředky ze státního rozpočtu v letech 1998-2000 – schůze vlády dne 7. února 2001. Návrh materiálu pro schůzi vlády byl předložen ve smyslu usnesení vlády ze dne 28. července 1999 č. 790 (úkol II/2).
- Souhlas vlády se žádostí hlavního města Prahy o převod nemovitosti ze správy Fondu dětí a mládeže pro účely zřízení Domu národností v Praze. Usnesení vlády ze dne 19. února 2001 č. 173, o souhlasu vlády se žádostí hlavního města Prahy o převod nemovitosti ze správy Fondu dětí a mládeže pro účely zřízení Domu národností v Praze.
- Zpráva o vydávání národnostního tisku, na který byla poskytnuta dotace ze státního rozpočtu v roce 2000 – schůze vlády dne 9. května 2001. Návrh materiálu pro schůzi vlády předložen ve smyslu usnesení vlády ze dne 3. prosince 1997 č. 771.
- Návrh na zřízení Rady vlády pro národnostní menšiny, schválení jejího Statutu a jmenování jejího předsedy. Usnesení vlády ze dne 10. října 2001 č. 1034, o zřízení Rady vlády pro národnostní menšiny.
- Návrh na jmenování členů Rady vlády pro národnostní menšiny. Usnesení vlády ze dne 7. listopadu 2001 č. 1163, o jmenování členů Rady vlády pro národnostní menšiny.
- Návrh nařízení vlády, kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity. Po projednání návrhu materiálu na schůzích pracovních komisí Legislativní rady vlády (pracovní komise pro pracovní právo a sociální věci a pracovní komise pro finanční právo) vláda schválila návrh nařízení usnesením ze dne 20. února 2002 č. 159.

3.3. Rada vlády České republiky pro záležitosti romské komunity

Mezirezortní komise pro záležitosti romské komunity prošla rovněž v roce 2001 transformací. Na základě usnesení vlády ze dne 19. prosince 2001 č. 1371, o Statutu Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity, se změnil název tohoto poradního orgánu vlády, jakož i jeho působnost a složení členů. Rada má celkem 28 členů, z toho 14 zástupců veřejné moci (dva náměstci ministra práce a sociálních věcí a dále náměstci ministrů financí, kultury, školství, mládeže a tělovýchovy, vnitra, pro místní rozvoj, obrany, průmyslu a obchodu, spravedlnosti, zahraničí, zdravotnictví a zmocněnec vlády pro lidská práva) a 14 zástupců romské komunity.

Stěžejním úkolem Rady je zajišťování plnění úkolu 9.a) ke Koncepci politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti (usnesení vlády ze dne 28. března 2001 č. 300), vyhodnocování efektivity programu Podpora projektů integrace romské komunity (materiál předložený vládě pro informaci dne 30. dubna 2001), zajišťování podmínek pro zřízení funkce koordinátora romských poradců (usnesení vlády ze dne 25. července 2001 č. 781), zajišťování plnění opatření k zintenzivnění implementace Koncepce politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti (usnesení vlády dne 7. listopadu 2001 č. 1145).

Důležitou úlohu plní Rada při uskutečňování programu integrace romských komunit. V roce 2001 vláda vyčlenila v kapitole Všeobecná pokladní správa státního rozpočtu částku 25 000 tis. Kč na Podporu projektů integrace romské komunity. Ta byla rozčleněna na následující programy:

- socio-integrační program,
- sociálně výchovný program,
- podporu romských žáků středních škol,
- podporu terénních sociálních pracovníků,
- průzkum problematiky výstavby holobytů vzhledem k romské menšině,
- kvalifikovanou účast Romů při sčítání lidu, domů a bytů 2001.

Rada spolupůsobí při zřizování významného článku vznikajícího systému účasti příslušníků romské komunity na řešení věcí jí se týkajících, a to funkci romského poradce. V roce 2001 byla tato funkce zřízena již ve všech okresech a 8 městských částech hl. m. Prahy.) Funkci koordinátora romských poradců dosud naplnily Krajské úřady v pěti krajích (v Praze, Karlovarském, Libereckém, Královéhradeckém a Zlínském kraji).

Vládní návrh zákona o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů předpokládá mimo jiné, aby Krajský úřad řídil a koordinoval ve svém správním obvodu plnění úkolů napomáhajících integraci příslušníků romské komunity do společnosti (viz též koordinátor romských poradců) a současně má obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plnit úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a jejich integraci do společnosti.

Zřízení funkce koordinátora romských poradců při vyšších územních samosprávných celcích se uskutečňuje na základě usnesení vlády ze dne 14. července 2000 č. 599, kterým vláda schválila Koncepci politiky vlády vůči příslušníkům romské komunity. Návrh na zřízení funkce koordinátora romských poradců při vyšších územních samosprávných celcích vypracovalo Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí. Cílem návrhu je zřídit na úrovni kraje podmínky pro činnost zaměstnance krajského úřadu pro romskou menšinu, který by plnil úkoly vyplývající ze situace v kraji a z vládní politiky v této oblasti. Zavedením této funkce bude dokončena síť romských poradců v celé republice. Návrh vláda schválila usnesením ze dne 25. července 2001 č. 781, v němž doporučila hejtmanům krajů vytvořit podmínky pro zřízení funkce koordinátora romských poradců a pro zahájení jejich činnosti od 1. ledna 2002. Ke dni 28. února 2002 byla zřízena funkce koordinátora romských poradců v 5 krajích (Praha, Karlovarský, Liberecký, Královéhradecký a Zlínský kraj), 4 kraje zřídí tuto funkci v průběhu letošního roku (Středočeský, Jihočeský, Ústecký a Pardubický kraj), 2 kraje předpokládají zřízení této funkce k 1. lednu 2003 (Plzeňský a Moravskoslezský), ve 2 krajích je tato funkce kumulována s funkcí poradce pro národnostní menšiny (Jihomoravský a Olomoucký) a kraj Vysočina zatím neuvažuje tuto funkci zřídit vzhledem k minimálnímu počtu romské národnostní menšiny v kraji dle sčítání lidu. V souladu s usnesením vlády ze dne 25. července 2001 č. 781 požádaly kraje Liberecký, Královéhradecký a Zlínský Ministerstvo financí o neinvestiční dotaci na zahájení činnosti koordinátorů v roce 2002.

3.4. Další orgány pro záležitosti národnostních menšin

Zřízení výborů pro národnostní menšiny na úrovni orgánů samosprávy, v nichž mají příslušníci národnostních menšin většinové zastoupení, je popsáno v části 2 této zprávy.

Zástupci národnostních menšin mají podobně jako v poradních orgánech vlády své zastoupení v poradním sboru Ministerstva kultury pro národnostní kulturu, jakož i poradním sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro národnostně menšinové školství. Z tohoto titulu se také účastní práce ve výběrových dotačních komisích, které hodnotí projekty občanských sdružení příslušníků národnostních menšin nebo organizací vyvíjejících činnost v jejich prospěch a navrhuji poskytnutí dotací ze státního rozpočtu.

Zástupci národnostních menšin mají své zastoupení rovněž v poradní konzultativní skupině programového ředitele Českého rozhlasu.

3.5. Veřejný ochránce práv a národnostní menšiny v roce 2001⁴⁵

V roce 2001 se na veřejného ochránce práv obrátilo téměř šest tisíc fyzických nebo právnických osob (s 5 996 podněty). Absolutní většinu těchto osob tvořili státní občané ČR. Podněty cizinců jsou ve větší míře podávány v souvislosti s azylovým řízením a s problémy spojenými s vyřizováním žádostí o udělení státního občanství, popř. s trestním řízením vedeným proti těmto osobám.

Kancelář Veřejného ochránce práv neeviduje podněty podávané stěžovateli hlásícími se k některé národnostní menšině, ve smyslu menšinového zákona. Informaci o tom, zda jde o příslušníka národnostní menšiny, má Kancelář Veřejného ochránce práv jen tehdy, pokud stěžovatel tuto informaci sám poskytne. Ani v takovýchto případech se nevede žádná evidence.

Pokud se na veřejného ochránce práv obrátil stěžovatel – příslušník národnostní menšiny, nejednalo se obvykle o speciální problém podmíněný příslušností k menšině, nýbrž o podněty obsahově spadající do působnosti veřejného ochránce práv, či ve větší míře mimo jeho působnost. Podněty stěžovatelů – příslušníků romské menšiny, jež směřovaly do oblastí, v nichž není dána příslušnost veřejného ochránce práv, se týkaly zejména problematiky samostatné působnosti obcí (bytová politika měst a obcí, přidělování obecních bytů, dlužné nájemné), majetkových, rodinných, občanskoprávních sporů a problematiky trestního řízení.

Veřejný ochránce práv zahájil čtyři šetření, která podali Romové, ve věci sociálních dávek a ve věci důchodu poskytovaného ze slovenského systému sociálního zabezpečení, ve věci vdovského důchodu a ve věci určení státního občanství. Ve třech případech pak inicioval sám šetření porušování práv příslušníků romské komunity (jeho zásah umožnil řešení nepříznivé sociální situace obyvatel domů, jejichž špatný stavebně-technický stav v mnohých případech ohrožoval zdraví a bezpečnost osob. Orgány státní správy a samosprávy nedokázaly na tento stav účinně reagovat, teprve po zásahu veřejného ochránce práv došlo k provedení nezbytných sanačních prací a přidělení náhradních bytů těm obyvatelům, jejichž dosavadní příbytky nemohly být opraveny).

Obrátilo se na něj také několik občanů německé národnosti v souvislosti s utrpením, jehož byli obětmi po druhé světové válce, a žádali o blíže nespecifikované odškodnění nebo alespoň uznání faktu, že trpěli pro svoji německou národnost. Jedním z takovýchto případů je podnět stěžovatele, jenž v letech 1945 až 1946 strávil několik měsíců v internačním táboře, kde čekal

⁴⁵ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, nabyl účinnosti dne 28. února 2000. Vlastní činnost veřejného ochránce práv byla prakticky zahájena v roce 2001, tj. po zvolení do funkce JUDr. Otakara Motejla dne 18. prosince 2000 i jeho zástupkyně Mgr. Anny Šabatové dne 25. ledna 2001.

na odsun do Německa. Protože pocházel ze smíšené česko-německé rodiny, odsunut nakonec nebyl. Stěžovateli byla způsobena majetková škoda, ale zejména v něm zůstal pocit křivdy. Ve všech případech veřejný ochránce práv konstatoval, že současná právní úprava neupravuje otázky odškodnění těchto osob, a proto doporučil zvážit možnost využít oprávnění zákonodárné iniciativy v této oblasti.

Veřejný ochránce práv rovněž působil jako mediátor tam, kde jeho působení bylo účastněnými stranami akceptováno.⁴⁶

3.6. Prezident republiky a národnostní menšiny

Prezident republiky (resp. Kancelář prezidenta republiky - „KPR“) pravidelně komunikuje s představiteli organizací národnostních menšin. Patří sem osobní kontakty zástupců s představiteli menšin při jejich akcích a jednáních (hudební a taneční festivaly, vernisáže výstav a publikací, koncerty a divadelní představení ap.), seminářích, diskusních fórech a pracovních setkáních. Právníci KPR se rovněž účastní soudních projednávání rasově motivovaných trestných činů.

Zástupci menšin se obracejí na KPR, popř. na prezidenta republiky, se žádostí o pomoc či podporu, jakož i o poskytnutí informací, které se týkají ochrany lidských práv a zejména práv národnostních menšin. Podání vyžadující právní pomoc jsou předávána odboru Styku s veřejností. KPR věnuje velkou pozornost zákonům a nařízením, které se vztahují k problematice menšin obecně.

KPR organizuje setkání prezidenta republiky se zástupci národnostních menšin (v roce 2001 i v předešlých letech např. ve Frýdku-Místku, Českém Těšíně, Jablunkově, Hráčově, Českém Krumlově, Valašském Meziříčí, Mostu, Chebu, Brně, Pardubicích apod., popř. návštěvy prezidenta např. na Světovém romském festivalu *Khamoro* v Praze, při prezentaci *Muzea romské kultury* v Brně, *Knihovny smíření* v Liberci nebo pozdravy prezidenta u příležitosti konání Kongresu *Mezinárodní romské unie* v Praze, jihlavských seminářů k problematice česko-německých vztahů, festivalu romské písně v Rožnově a Karvině apod., jakož i přebíráním záštity nad akcemi). Na Hradě se uskutečnila též řada pracovních jednání (přijetí delegace olašských Romů, nově zvoleného předsedy *Mezinárodní romské unie* atd.) nebo neformálních tematických večerů ve vile Amálii. Výrazem respektu k menšinám jsou rovněž pozvání jejich představitelů na Pražský hrad při významných příležitostech, při státních návštěvách či oslavách státního svátku 28. října.

Podobně prezident republiky inicioval s ministrem švédské vlády P. Schorim bilaterální *Švédsko-český projekt spolupráce s romskou menšinou v ČR*, který umožnil delegaci českých Romů a romistů uskutečnit studijní cestu do Švédska, pobyt české, švédské a romské mládeže ve Švédsku a české vydání knihy švédské spisovatelky romského původu K. Taikonové *Katicí, ty to zvládneš*.

Prezident republiky se zaměřil rovněž na odtabuizování tématu holocaust a objasňování osudu Židů i Romů v České republice. Inicioval projekt *Fenomén holocaust* a svou autoritou přispěl k tomu, že holocaust Romů se stal tématem výzkumu a vzdělávání souběžně s holocaustem Židů, a to v rámci členství ČR v Mezinárodní skupině pro vzdělávání, výzkum a připomínání holocaustu. Ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy prezident vyhlásil

⁴⁶ Na veřejného ochránce práv se např. s podnětem obrátil stěžovatel, který nesouhlasí s tím, že ve farnosti, jejímž je členem, nejsou ohlášky čteny v polském jazyce. Tuto praxi považoval za rozpornou s ústavním pořádkem a zákonem o národnostních menšinách. Veřejný ochránce práv v tomto případě působil jako prostředník, který se obrátil na faráře dané farnosti s návrhem možného řešení sporu. Tím by mohla být možnost aktivně participovat na tvorbě a interpretaci církevních oznámení ve farnosti.

programy pro mládež: soutěž studentů o nejlepší esej na téma *Holocaust - svědomí lidstva*, dále dokumentární akce *Zmizelí sousedé* (spolu se Židovským muzeem) a zejména soutěž pro romské děti *Rodinné příběhy - Co mi doma vyprávěli* (ve spolupráci s občanským sdružením R-Mosty). Autoři nej kvalitnějších příspěvků byli prezidentem přijati na Hradě, kde se uskutečnila i prezentace publikace *Co mi doma vyprávěli, Rodinné příběhy Romů z druhé světové války vyprávěné romskými dětmi* (Praha 2001). Podpořen byl i cyklus seminářů o holocaustu v Terezíně. Na projektu s KPR spolupracuje resort školství, kultury a zahraničí a řada nevládních organizací.

4. Vzdělávání příslušníků národnostních menšin

4.1. Úvod

MŠMT podpořilo *Evropský rok jazyků 2001* a zúčastnilo se řady projektů, které pomohly formulovat základní lingvistické a vzdělávací principy. Jde především o *Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Jak se jazykům učíme, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*, který poskytuje východisko pro tvorbu osnov, popis cílů, metod, hodnocení, požadavků na zkoušky, *Evropské jazykové portfolio* (přehledný doklad o veškerých jazykových znalostech a zkušenostech) a model *Prahové úrovně* pro češtinu jako cizí jazyk (popis takového stupně znalosti jazyka, který umožňuje dorozumět se v běžných životních situacích).

Školy předložily celou řadu aktivit a iniciativ, z nichž většina (celkem 134) získala právo používat logo *Evropského roku jazyků 2001* a byla zařazena do jeho kalendária. Zastoupena byla např. témata: zlepšení kvality jazykové výuky, podpora jazykové rozmanitosti, program výměnných pobytů, čeština jako cizí jazyk, regionální jazyky, bilingvní výuka. Nejfrekventovanějšími formami byla setkání, konference, semináře, přehlídky, soutěže.

V návaznosti na zájem, který vyvolal *Evropský rok jazyků 2001* v členských státech, přijala Rada Evropy Doporučení č. 1539, ve kterém vyjádřila přesvědčení o nutnosti navázat na cíle i aktivity *Evropského roku jazyků* i v budoucnu při ochraně jazykové rozmanitosti a při prosazování rozmanitosti jazykového vzdělávání. Jedním z nástrojů, který má k plnění těchto cílů napomáhat, je i založení tradice *Evropského dne jazyků*.

Odbor zahraničních vztahů a evropské integrace MŠMT předložil vedení resortu k informaci dokument *Rezoluce Evropského parlamentu k regionálním a méně používaným jazykům*, který Evropský parlament schválil 13. prosince 2001. Rezoluce navazuje na cíle a aktivity *Evropského roku jazyků 2001* a zdůrazňuje nutnost zachování jazykové rozmanitosti a právo každého občana Evropské unie vyjadřovat se ve svém rodném jazyce. Rezoluce apeluje na Radu Evropské unie, aby článek 22 Evropské charty základních práv byl zařazen na program příští mezivládní konference a požaduje, aby se Rada i Evropská komise v Pravidelných hodnotících zprávách o pokroku v procesu přistoupení kandidátských států zaměřily na plnění tohoto článku.

4.2. Pojetí menšinového školství

Současné právní normy umožňují vznik škol, popř. tříd pro výuku dětí jiné národnosti než české, jejichž rodiče jsou občany České republiky, v jejich mateřském jazyce.⁴⁷ Zřízení a

⁴⁷ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství ve znění pozdějších předpisů.

činnost těchto škol, popř. tříd jsou však vždy zpravidla závislé na zájmu rodičů, kteří tento svůj zájem deklarují vhodným způsobem, zpravidla prostřednictvím svých občanských sdružení. V systému státního školství mají příslušníci národnostních menšin v souladu s platným právním řádem právo na vzdělávání ve svém mateřském jazyce.

Uvádění zákonných předpisů do praxe s sebou přináší potřebu řešit některé specifické problémy národnostního školství, proto MŠMT zřídilo *Poradní skupinu ministra školství pro otázky národnostního školství*, jejímiž členy byli v roce 2001 zástupci polské, německé, romské, slovenské, maďarské a ukrajinské menšiny žijící v ČR,⁴⁸ jakož i židovské komunity.

Vzdělávání příslušníků národnostních menšin v jejich mateřském jazyce lze v systému státního školství uskutečnit pouze u početnějších menšin, které mohou v místě usídlení zajistit potřebný počet žáků ve třídě. Toto právo je proto naplňováno v potřebném rozsahu pouze v případě polské národnostní menšiny. Dispersní usídlení a malý počet (v případě bulharské, chorvatské, rusínské, ruské, řecké a ukrajinské národnostní menšiny, ale i v případě početně významnějších menšin, jako jsou maďarská, německá, romská a slovenská) jsou vážným problémem v oblasti menšinového vzdělávání. V systému státního školství je tedy podporováno vzdělávání příslušníků polské, německé a romské menšiny, zatímco u ostatních menšin je uskutečňováno pouze v rámci doplňkových vzdělávacích programů prostřednictvím dotačních programů na mimoškolní aktivity. Proto detailnější přehled v dalším je omezen na čtyři národnostní menšiny (německou, polskou, romskou a slovenskou) a pražskou židovskou komunitu.

Údaje o přihlášení se k národnosti při sčítání lidu a statistický přehled o dětech, žácích a studentech podle národnostní příslušnosti, který každoročně uvádí Statistická ročenka České republiky, představuje specifický problém. Na jedné straně Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ve smyslu § 4 odst. 2 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, nevede evidenci žáků a studentů podle národnostní příslušnosti, v praxi má však tento resort přehled konkrétně o počtu žáků navštěvující mateřské, základní a střední školy s polským vyučovacím jazykem, tj. příslušníků polské menšiny. Reálně ale žáci polské národnosti navštěvují rovněž české školy. U jiných národnostních menšin lze počet žáků provést pouze na základě kvalifikovaného odhadu. Na druhé straně jsou ale ve Statistické ročence publikovány souhrnné údaje o počtu žáků slovenské, ukrajinské, polské, německé a romské národnosti. Zdrojem dat pro publikaci ČSÚ jsou v tomto případě údaje získané z Ústavu pro informace ve vzdělávání (organizací přímo řízenou resortem školství), který do souboru údajů o národnostním složení dětí, žáků a studentů v jednotlivých typech škol každoročně zahrnuje všechnu mládež bez ohledu na státní občanství s výjimkou studentů vysokých škol, kde jsou zahrnuti pouze studenti s českým státním občanstvím. Do školního roku 2000/2001 vykazoval ÚIV ještě žáky a studenty jiné než uvedených národností. Tato data jsou veřejně přístupná na [www stránce ÚIV](http://www.úiv.cz), kde jsou dále udávány počty žáků a studentů rusínské, ruské, maďarské, řecké a jiné národnosti. Následující tabulka ilustruje přehled počtu občanů ČR a cizinců ve školách a školských zařízeních podle národností ve školním roce 2000/2001 takto:⁴⁹

⁴⁸ V roce 2002 byla poradní skupina rozšířena o zástupce bulharské, chorvatské, rusínské, ruské a řecké menšiny.

⁴⁹ Statistická ročenka České republiky 2001. Praha 2001, s. 578.

Druh školy	Celkem	z toho národnost					
		česká*	slovenská	ukrajinská	polská	německá	romská
Mateřské školy	279 838	267 378	350	525	703	125	751
Základní školy	1 056 860	1 035 721	4 779	1 902	2 050	650	471
Gymnázia**	137 110	123 488	652	112	410	117	6
Střední odborné školy	196 184	176 143	856	175	515	96	17
Střední odborná učiliště**	176 644	153 505	759	107	234	89	32
Vyšší odborné školy**	22 691	21 112	173	12	49	8	-
Speciální školy	71 530	65 206	1 016	38	59	21	745
Vysoké školy***	166 439	-	-	-	-	-	-

* včetně deklarování národnosti moravské a slezské

** denní studium

*** denní studium, pouze studenti českého státního občanství

Je třeba upozornit, že uvedené údaje nekorespondují se statistickými přehledy v publikaci ČSÚ „Cizinci v České republice“ (Praha 2001, str. 103-105), jež vycházejí opět z databáze ÚIV. Rozdíl spočívá především v počtu žáků ZŠ a SŠ s polským vyučovacím jazykem. Rovněž je otázkou, nakolik jsou uváděná data relevantní, zejména ve vztahu k často problematizované otázce vzdělávání romských dětí, resp. ve způsobu zpracování reálných a v praxi využitelných údajů.

4.3. Vzdělávání jednotlivých národnostních menšin

Německá menšina

Požadavek německé národnostní menšiny na vzdělávání v mateřském jazyce byl formulován nejvýrazněji v doporučeních *Návrhu sudetoněmeckého školství*, přijatého Sudetoněmeckou kulturní radou v Liberci v roce 1992, později opakovaně deklarovaných zástupci Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Zástupci německé menšiny uznávají, že vzhledem k dispersnímu usídlení jejich menšiny nepředstavují německé menšinové školy realistický koncept. Jako naléhavý cíl na podporu ovládnutí němčiny jako mateřského jazyka pro děti z německých a smíšených rodin však spatřuje část německé menšiny plošné zřízení bilingvních základních škol s němčinou jako cílovým jazykem. Tyto požadavky jsou bezesporu legitimní. I když v této věci přetrvávají mezi MŠMT a zástupci německé menšiny rozdílné názory, ministerstvo deklaruje připravenost dostát v rámci zákonných norem svým závazkům vůči německé národnostní menšině; mimo jiné podporou výuky německého jazyka pro děti občanů německé národnosti nad rámec daný učebními plány základní školy. Tak je tomu i v případě maďarské a řecké národnostní menšiny v rámci výuky nepovinných předmětů.

V roce 1996 zařadilo MŠMT do sítě škol *Soukromou základní školu německo-českého porozumění a První gymnázium Thomase Manna v Praze*. Základní škola německo-českého porozumění (Bedřichovská 1, Praha 8) byla založena Shromážděním Němců v roce 1991 jako soukromá základní škola s vyučováním v německém a českém jazyce s cílem vyučovat německý jazyk od 1. třídy a výchovou žáků přispívat k německo-českému porozumění. Název školy byl změněn v souvislosti s přijetím novely zákona č. 139/1995 Sb., kterým se mění zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. V současnosti se pracuje s upraveným učebním plánem a s osnovami pro výuku němčiny od 1. třídy schválenými

MŠMT v programu EXTRA 1995. Škola je podporována vládou SRN přidělením tzv. programového učitele, rodilého mluvčího, pro výuku německého jazyka a poskytnutím finančních prostředků na nákup učebních pomůcek (v roce 2001 cca 1 tis. DEM). V současné době provozuje třídy 1 – 5 (115 žáků). O otevření 6. ročníku se rozhoduje každoročně znovu, pokud počet dětí v 6. třídě činí alespoň 13 (úbytek způsobuje odchod dětí na osmiletá gymnázia). Žáci jsou z větší části české národnosti, 5 dětí má národnost německou a větší počet ruskou a ukrajinskou. Školu vyhledávají rodiče, kteří si přejí, aby se jejich děti naučily kvalitně česky i německy. Škola má partnerské vztahy se školou *Im sonnigen Winkel* ve Stuttgartu (mj. každoroční pobyt žáků 4. třídy na škole ve Stuttgartu). Ve školním roce 2000/2001 činí školné 13 700,- Kč. MŠMT poskytuje škole 100% státní dotaci.

Gymnázium Thomase Manna v Praze (Střížkovská 27/32, Praha 8) bylo založeno v roce 1995 Svazem Němců - region Praha a střední Čechy na popud rodičovské veřejnosti Soukromé základní školy německo-českého porozumění. V osmiletém cyklu poskytuje všeobecné vzdělání s rozšířenou výukou německého jazyka a výukou jednotlivých odborných předmětů částečně v němčině (matematika, zeměpis, biologie, německé dějiny, německá literatura). Učební plán a vlastní osnovy němčiny schválilo MŠMT. Škola připravuje studenty na složení zkoušky *Deutsches Sprachdiplom II der KMK*, garantující odpovídající znalost jazyka pro německé vysoké školy. Vyučování němčiny probíhá ve třídách prima – kvarta, na 3 úrovních znalostí. Studium podporuje vláda SRN přidělením tzv. programového učitele, rodilého mluvčího, pro výuku německého jazyka a poskytnutím finančních prostředků na nákup učebních pomůcek (cca 1 tis. DEM ve školním roce 2000/2001). V současné době provozuje třídy prima – septima, příští rok dosáhne plného obsazení osmi tříd. Počet studentů je 114. Na vyšším stupni jsou třídy s velmi malým počtem žáků, do primy se jich přijímá 25–30. Na škole studují žáci více národností, často ze smíšených manželství česko-německých. Je vyhledávána rodiči, kteří se vracejí s dětmi z dlouhodobého pobytu v německých jazykových oblastech a hledají v Praze jazykovou návaznost pro dvojazyčně vzdělávané děti. Škola má partnerské styky s více školami v SRN. Ve školním roce 2001/2002 činí školné 18 300,- Kč. MŠMT poskytuje škole 90 % státní dotaci.

Existence obou škol byla v roce 2001 značně ohrožena výpovědí Základní škole německo-českého porozumění ze strany státní ZŠ Praha 8, Žernosecká ul., od níž si najímala prostory pro výuku. Situace nakonec byla vyřešena vstřícností MČ Praha 8, která poskytla nájemní smlouvu na starý školní objekt na Střížkově. Ten byl na vlastní náklady rekonstruován pro potřeby Gymnázia Thomase Manna a do jeho dosavadních prostor v Bedřichovské ulici se mohla nastěhovat k začátku školního roku 2001/2002 Základní škola německo-českého porozumění. Finanční prostředky na rekonstrukci ve výši 11 000 tis. Kč poskytly *Česko-německý fond budoucnosti* a nadace *Hermann-Niermann-Stiftung, Düsseldorf*.

V roce 1997 zahájila činnost *Základní škola Bernarda Bolzana* v Táboře. Škola je zařazena do sítě škol MŠMT a je dotována z 60% financemi ze státního rozpočtu, dále z příspěvků českých a německých sponzorů. Škola má v současné době 136 žáků v 7 ročnících. Vyučování probíhá podle vzdělávacího programu *Obecná škola s rozšířenou výukou jazyků*.

Vedle toho MŠMT podpořilo vznik bilingvních gymnázií v Praze a v Liberci.

Významný přínos v oblasti vzdělávání obecně přináší program Česko-německého Fondu budoucnosti *Výměny mládeže – Německo*. V roce 2001 se uskutečnilo 55 projektů.

Mezi další významné vzdělávací aktivity německé národnostní menšiny patří i síť čtrnácti regionálních setkávacích středisek - *Begegnungszentren* (v Brně, Havířově, Hlučíně, Horním Slavkově, Chebu, Chomutově, Kravařích, Liberci, Moravské Třebové, Opavě, Plzni, Smržovce, Šumperku a Trutnově), jejichž činnost je plně financována Spolkovou republikou Německo.

Polské národnostně menšinové školství

Polská národnostní menšina má síť škol s polským vyučovacím jazykem v okresech Karviná a Frýdek-Místek, která zahrnuje mateřské školy, základní školy, gymnázium a třídy s polským vyučovacím jazykem (PVJ) na středních odborných školách.⁵⁰ Od roku 1994 je polské národnostní školství finančně zvýhodňováno.

Ve školním roce 2001/2002 je zřízeno celkem 38 mateřských škol s polským vyučovacím jazykem s počtem 701 dětí, v základních školách s polským vyučovacím jazykem v okresech Karviná a Frýdek-Místek je vzděláváno celkem 2 326 žáků. Ve 23 třídách středních škol s polským jazykem vyučovacím v okrese Karviná se vzdělává celkem 686 žáků.

Podrobnější informace o školách s polským vyučovacím jazykem jsou uvedeny v tabulce níže a srovnání podává informace polské národnosti v části 7 této Zprávy.

Mateřské školy s polským vyučovacím jazykem 2001-2002

Okr. Frýdek-Místek 24 škol, 426 žáků	Bukovec; Bystřice; Dolní Lomná; Hnojník; Hrádek; Jablunkov (Písečná 42); Jablunkov (Školní 800); Karpentná; Milíkov; Mosty u Jablunkova; Návsí; Nebory*; Nýdek; Oldřichovice; Písek; Ropice; Třinec (Dolní Lištná č. 172, Kanada, Kanská 119, SNP 477, Štefánikova 772); Vendryně; Vendryně, Záolší 615
Okr. Karviná 14 škol 275 žáků	Albrechtice; Český Těšín (Svibice, Akátová 17, Hrabinská 51); Dolní Lutyně**; Havířov (Bludovice, Podlesí); Horní Suchá; Karviná (Fryštát, Nové Město); Orlová – Lutyně; Stonava – Holkovice; Těrlicko

* MŠ Nébory je elokované pracoviště PMŠ Oldřichovice.

** MŠ Dolní Lutyně je součástí PZŠ.

Celkový počet žáků mateřských škol s polským vyučovacím jazykem činí podle MŠMT 701.

Žáci základních škol s polským vyučovacím jazykem (školní rok 2001/2002)

Okres KARVINÁ

Základní škola	I	II	III	IV	V	Celkem
Albrechtice 11	2	4	6	6	5	23
Bohumín – elok. Dolní Lutyně	1	1	2	1	1	6
Český Těšín, Svibice 20	6	2	7	7	6	28
Orlová Lutyně, Lutyňská 400	8	7	7	5	6	33
Stonava Holkovice 326	2	2	6	2	3	15
Těrlicko, Pionýrů 1/243	3	7	2	7	5	24
Celkem	22	23	30	28	26	129

Základní škola	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Celkem
Č. Těšín, Havlíčkova 13	27	27	24	23	30	42	44	50	52	319
Dolní Lutyně, Koperníkova	4	1	0	2	3	13	7	9	10	49
Havířov-Bludov, Selská 14	7	5	15	7	6	12	10	14	18	94
Horní Suchá 407	4	3	5	6	6	21	17	14	17	93
Karviná-Fryštát, Dr. Iszaka 156	10	9	9	9	9	12	12	16	11	97
Karviná-Nové Město, G.Morc. 1112	9	11	12	11	13	19	15	13	21	124
Celkem	61	56	65	58	67	119	105	116	129	776

⁵⁰ Zástupce polské národnostní menšiny v Radě v této souvislosti upozornil na chybu v publikaci *Cizinci v České republice* (vyd. Český statistický úřad, Praha 2001, s. 103 a 104), v níž školy s vyučovacím jazykem polským jsou zahrnuty do kapitoly „Vzdělávání cizinců v ČR“. Polské národnostně menšinové školství, tj. školy s vyučovacím jazykem polským na území stávajících okresů Frýdek-Místek a Karviná navštěvující přitom žáci, kteří jsou občané České republiky. Nejedná se tedy o vzdělávání cizinců. Oprava chybného údaje bude provedena při přípravě vydání dalších materiálů k problematice integrace cizinců.

Okres FRÝDEK-MÍSTEK

<i>Základní škola</i>	I	II	III	IV	V	Celkem
Bukovec 66	9	2	7	11	9	38
Dolní Lomná 70	4	3	3	2	7	19
Hrádek 77	8	6	10	10	8	42
Košaržiska	2	4	4	2	4	16
Návsí, Pod výtopnou 190	4	7	6	7	8	32
Nýdek 293	4	2	5	6	2	19
Oldřichovice 210	8	13	5	9	12	47
Třinec – Konská 419	0	2	4	3	5	14
Ropice 165	8	4	3	7	7	29
Milíkov	3	7	5	6	4	25
Celkem	50	50	52	63	66	281

<i>Základní škola</i>	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Celkem
Třinec I, Nádražní 10	9	19	8	8	16	27	26	30	39	182
Třinec VI, Koperníkova 696	4	22	14	17	19	9	21	22	22	150
Bystřice 366	11	11	19	15	14	26	29	33	25	183
Hnojník 6	9	13	10	8	10	21	13	9	13	106
Jablunkov, Bezručova 190	14	18	23	23	20	44	53	56	59	310
Mosty u Jablunkova 750	4	9	7	3	8	6	14	10	12	73
Vendryně 234	13	11	14	16	13	19	17	19	14	136
Celkem	64	103	95	90	100	152	173	179	184	1140

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Celkem
Celkem ZŠ Frýdek - Místek	114	153	147	153	166	152	173	179	184	1421
Celkem ZŠ Karviná	83	79	95	86	93	119	105	116	129	905
ZŠ CELKEM	197	232	242	239	259	271	278	295	313	2326

Žáci středních škol s polským vyučovacím jazykem 2001- 2002

<i>Střední škola</i>	6-I.G. III roč.	I	II	III	IV	Celkem
Gymnázium Český Těšín	23	122	124	105	93	467
z toho:						
Gymnázium v Českém Těšíně a jeho třídy umístěné v Karvině		94	97	86	66	366
		28	27	19	27	101
Střední průmyslová škola Karviná (třídy)		13	14	17	19	63
Obchodní akademie Český Těšín (třídy)		25	30	17	30	102
Střední zdravotnická škola Karviná (třídy)		13	14	13	14	54
Celkem	23	173	182	152	156	686

V roce 1995 zahájilo činnost *Pedagogické centrum pro polské národnostní školství*, zřízené v Českém Těšíně, které kontinuálně vyvíjí činnost v dalším vzdělávání pedagogů a šíření metodických a učebních materiálů a pomůcek. Na základě konkursního řízení byl jmenován inspektor pro školy s polským vyučovacím jazykem. Od roku 1994 podporuje MŠMT rovněž vydávání časopisů *Ogniwo* a *Jutrzenka*, které zástupci polské menšiny považují za významnou pomůcku pro výuku na školách s polským vyučovacím jazykem.

Kromě přímých výdajů, které jsou stejné jako na všechny ostatní školy s českým vyučovacím jazykem, byly z důvodu zvýšených nákladů na žáka poskytnuty v roce 2001 školám s polským vyučovacím jazykem navíc finanční prostředky:

- základním školám ve výši 7 590 tis. Kč,
- středním školám ve výši 2 527 tis. Kč.

Polské pedagogické centrum v Českém Těšíně dotoval resort školství v roce 2001 částkou 4 000 tis. Kč. Společnosti polských učitelů poskytlo MŠMT v roce 2001 dotaci 65 tis. Kč.

Důvody pro finanční zvýhodnění národnostního školství jsou nižší naplněnost tříd, vyšší podíl vyučovacích hodin polského jazyka, zvýšené náklady na učebnice a učební pomůcky.

Podle názoru příslušníků polské národnostní menšiny je nedostatkem, že obce, jako zřizovatelé národnostně menšinových škol, nedostávají dotace na vícenáklady spojené s provozem menšinových škol, což je příčinou zvýšeného tlaku na omezování či rušení těchto škol.

Vzdělávání dětí příslušníků romské komunity

Vzdělávání dětí z prostředí romských komunit vychází z jazykového handicapu při vstupu romských dětí do základní školy, který je jednou ze závažných překážek pro jejich budoucí vzdělávání. Mimo jazykovou bariéru je to také odlišná dynamika osobnostního vývoje, odlišná hierarchie hodnot a sociokulturního cítění romských rodin. To se promítá do jejich celkového vztahu ke vzdělávání. Je rovněž nesporné, že specifické potřeby v této oblasti jsou státní správou reflektovány s nedostatečnou pružností.

MŠMT se od roku 1993 věnuje vzdělávání romských dětí, v první řadě zřizováním tzv. přípravných tříd pro romské děti před vstupem do základní školy a podporováním alternativních vzdělávacích programů. Ve školním roce 2000/2001 bylo zřízeno celkem 110 přípravných tříd (s 1 364 žáky), z toho 63 jich existovalo při základních školách, 40 při zvláštních školách a 7 při mateřských školách. Toto opatření pozitivně ovlivnilo na jedné straně zvýšení počtu těchto tříd na základních, popř. mateřských školách, na druhé straně nastal pokles jejich počtu na zvláštních školách (jde o pokles o celou čtvrtinu). K začátku školního roku 2001/2002 pracovalo na školách celkem 214 asistentů, ke konci roku 2001 pak 264 asistentů. V roce 2001 bylo na platy vychovatelů - asistentů učitelů⁵¹ poskytnuto cca 26 400 tis. Kč.

Po počátečním rychlém nárůstu počtu škol, jež zřídily přípravné ročníky či funkci asistenta, se tento proces výrazně zpomalil, dosud existují i celé okresy bez přípravných tříd a asistentů, byť mají početnou romskou komunitu. Je především věcí resortu školství o možnostech opatření týkajících se přípravných ročníků a funkce asistentů správně informovat, aby pedagogové měli jasnější představy o této věci, a mohli rodičovskou veřejnost účinně motivovat.

Evangelická akademie – Vyšší odborná škola sociální v Praze uskutečňuje již od roku 1997 experimentální projekt středoškolského dvojstupňového dálkového studia romských poradců a asistentů působících ve státní správě. MŠMT jej schválilo jako Experimentální studium oboru Sociální činnost v prostředí etnických menšin. První ročník studia byl plně financován z prostředků OSF (program nemohl být včas zařazen do rozpočtu MŠMT, které celý projekt schválilo až v roce 1998). Dotace na tuto školu se řídila normativem pro církevní školství (100%).

Podobným projektem je *Romská střední škola sociální s. r. o. v Kolíně*, existující od roku 1997. Jejím záměrem je poskytovat žákům úplné střední odborné vzdělání: učební osnovy jsou profilovány na romské specifikum a sociokulturní zázemí. Škola připravuje studenty na práci sociálních pracovníků v romských komunitách. Finanční dotace MŠMT prostřednictvím Středočeského kraje činí 90 % normativu na žáka (23 534,- Kč na žáka ročně), na stravování to je 80% (5 158,- Kč).

Další vzdělávání pracovníků pedagogicko-psychologických poraden, výchovných poradců a učitelů v problematice národnostních menšin zajišťuje Institut pedagogicko-psychologického poradenství Praha a vedle toho též pedagogická centra. V roce 2001 byla pod záštitou Československé církve husitské experimentálně zřízena Základní umělecká škola pro romské žáky (40 žáků, 5 pedagogických pracovníků, z toho 2 romští).

⁵¹ Zřizování funkce vychovatele – asistenta učitele probíhá podle Metodického pokynu MŠMT čj.: 25484/2000-22 ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním a k ustanovení funkce vychovatele - asistenta učitele.

Filozofická fakulta UK v Praze uskutečňuje magisterský studijní program *Romistika*, kromě toho další fakulty vypisují řadu přednášek k romské tematice (např. Pedagogická fakulta UJEP v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta UP v Olomouci, Fakulta sociálních věd UK v Praze).

MŠMT zveřejnilo na svých internetových stránkách materiál „Strategie pro zlepšení vzdělávání romských dětí (verze 2001)“. V dokumentu jsou uvedeny koncepční záměry ve vzdělávání romských dětí v různých vzdělávacích programech pro všechny stupně vzdělávání.

Významným prvkem pro výchovu i vzdělávání mladé romské generace jsou místní komunitní centra, zřízená zpravidla romskými a pro-romskými občanskými sdruženími. Mezi priority více než stovky těchto center patří především volnočasové aktivity dětí a mládeže a standardní klubová činnost.

Vzdělávání dětí příslušníků slovenské národnostní menšiny

Ve školním roce 2000/2001 ukončila činnost v ČR jediná základní škola se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné z důvodu nedostatečného počtu žáků a nezájmu rodičů své děti do této školy posílat. K nejvýznamnějšímu poklesu počtu žáků v této škole došlo po listopadu 1989.⁵² Z důvodu nezájmu rodičů posílat své děti do slovenské školy nebyl uskutečněn ani projekt zřízení *Slovenského gymnázia M. R. Štefánika* v Praze 4. MŠMT de iure tuto školu oficiálně v únoru 1997 zřídilo, ale pro nedostatečný počet přihlášek nemohla být výuka zahájena.

Na základě nadstandardních vztahů mezi ČR a SR studuje v akademickém roce 2001/2002 na vysokých školách v ČR celkem cca 5 000 studentů ze Slovenska, z toho 2 500 studentů v prvním ročníku. Studium slovenského jazyka, literatury, historie a slovenských reálií se věnuje pozornost zejména na Filozofické fakultě UK v Praze (od roku 1994 zde při katedře slavistiky působí kabinet slovakistiky). Současným česko-slovenským vztahům se věnují mj. i semináře „Letní škola pro učitele občanské výchovy“.

Lauderovy školy při Židovské obci v Praze

MŠMT podporuje činnost mateřské školy s alternativním programem zaměřeným na židovskou kulturu. Ve školním roce 2001/2002 je zapsáno celkem 25 dětí. V roce 1998 zařadilo MŠMT do sítě *Lauderovu základní školu „Gur Arje“*. Jedná se o soukromou základní školu s výukou hebrejského jazyka a zaměřenou na historii a kulturu Židů. Tato ZŠ má první a druhý stupeň, který navštěvuje více než 100 žáků. V roce 1999 bylo zařazeno do sítě škol rovněž *Židovské gymnázium* (čtyřleté), které navštěvuje cca 80 žáků..

Na tyto školy vynaložilo MŠMT v roce 2001 finanční prostředky v plné výši 100% normativu, v celkovém úhrnu 4 607 tis. Kč.

5. Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin

5.1. Úvod

Stát podporuje kulturní aktivity příslušníků národnostních menšin prostřednictvím dotačních řízení na

- speciální granty na podporu kultury příslušníků národnostních menšin žijících v České republice, což znamená, že kultura národnostních menšin je mezi úkoly ministerstva chápána jako jedno z priorit,

⁵² Základní škola se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné vznikla v roce 1956. Největší rozmach zaznamenala v sedmdesátých letech, kdy školu navštěvovalo více než 1 000 žáků.

- granty podle oborů činnosti bez ohledu na národnostní příslušnost předkladatele projektu, s tím, že projekt vyjadřuje princip integrace a kultura národnostních menšin je vnímána jako přirozená součást národní kultury.

Přístup Ministerstva kultury k příslušníkům národnostních menšin žijících v ČR vyjadřuje zásadní dokument nazvaný *Koncepce kulturní politiky v ČR - Strategie účinnější státní podpory kultury*, schválený usnesením vlády ze dne 28. dubna 1999 č. 401 a aktualizovaný usnesením vlády ze dne 10. ledna 2001 č. 40. V tomto dokumentu je věnována pozornost i kultuře příslušníků národnostních menšin; její rozvoj, uchování a prezentaci nechápe stát jen jako plnění ústavních a dalších právních závazků vůči těmto občanům. Konstatuje se též, že vláda se ztotožňuje s přesvědčením moderních evropských států, že kultura každé národnostní menšiny, žijící na území státu, obohacuje společné kulturní bohatství jejich občanského společenství jako celku.

Výrazem tohoto postoje resortu je vyhlásování samostatné grantové řady pro všechny obory kultury národnostních menšin.

Základním principem přístupu ministerstva k národnostním menšinám je vytvořit prostor, v němž by příslušníci národnostních menšin, představovaní většinou občanskými sdruženími, sami uplatnili své kulturní zájmy a potřeby.

Ve snaze získat na jedné straně více informací o aktivitách jednotlivých menšin, na druhé straně umožnit příslušníkům menšin podílet se na rozhodování o dotacích na vlastní činnost, náměstek ministra kultury již v roce 1997 ustavil poradní sbor pro otázky národnostní kultury. Je to grémium, jehož posláním je sledovat a vyhodnocovat kulturní potřeby příslušníků národnostních menšin žijících v České republice. Je devítičlenný, tvoří jej 6 příslušníků největších národnostních menšin (maďarské, německé, polské, romské, slovenské a ukrajinské).⁵³ Ti jsou jmenováni na základě doporučení členů Rady vlády pro národnostní menšiny. Dále je ve sboru zástupce sekretariátu Rady a dva zástupci odborných institucí resortu kultury. Těžištěm činnosti poradního sboru je posuzování a hodnocení projektů přihlášených do konkurzu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR.

Projekty přihlášené do konkurzu na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin mohou být zaměřeny zejména na:

- umělecké aktivity,
- vzdělávací a výchovné aktivity v kulturních oborech,
- dokumentaci národnostní kultury,
- publikační činnost,
- multietnické kulturní akce.

5.2. Nejvýznamnější organizace podporované Ministerstvem kultury

Chorvatská menšina

Početně malá a dispersně usídlená chorvatská menšina se setkala v roce 2001 již po jedenácté na *Chorvatském kulturním dni* konaném v Jevišovce, v okrese Břeclav. Akci pořádá *Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR*. Na kulturních dnech pravidelně hostují chorvatské soubory ze Slovenska a soubor Pálava z jižní Moravy, který se věnuje chorvatskému folkloru. Přijíždějí i soubory z Chorvatska.

Maďarská menšina

Největším kulturním sdružením občanů maďarské národnosti je *Svaz Maďarů žijících v českých zemích*, který vyvíjí rozsáhlou a mnohostrannou kulturní činnost. Provozuje také knihovnu a

⁵³ Od roku 2002 bude poradní sbor rozšířen o další zástupce národnostních menšin, obdobně jako mají menšiny zastoupení v Radě, tj. zástupce bulharské, chorvatské, rusínské, ruské a řecké menšiny.

videotéku a věnuje se dokumentační a informační činnosti ve vztahu k maďarské menšině v ČR. Nejvýznamnější akcí této organizace jsou každoroční *Dny maďarské kultury*, kdy je maďarská kultura prezentována formou různých kulturních akcí v Praze, v Brně, v Ostravě a v Plzni.

Německá menšina

Zájem německé menšiny o své kulturní dědictví postupně roste. Některé regionální svazy *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* pořádají dny německé lidové kultury. Vznikají i nové folklorní soubory, které organizují semináře s výukou lidových tanců příslušného regionu (např. seminář Chebských lidových tanců), mapují a rekonstruují staré německé tance, kroje a zvyky (např. publikace *Zvyky a obyčeje v oblasti Hřebečska, Hřebečské písně a tance*). Každoročně se setkávají zástupci dvaceti regionálních svazů v Praze na *Velkém setkání lidového umění a kultury německé menšiny*.

Vedle Shromáždění Němců v Čechách na Moravě a ve Slezsku se uchování, rozvoji a prezentaci německé kultury věnuje *Kulturní sdružení občanů německé národnosti v České republice*. Připravuje desítky kulturních akcí převážně lokálního významu.

Společensko-kulturní aktivity německé menšiny jsou významně podporované též mimo dotační programy Ministerstva kultury. Konkrétním výsledkem Česko-německé deklarace z 21. ledna 1997 je mezistátní instituce *Česko-německý fond budoucnosti* (dále jen Fond budoucnosti). Podepsáním Statutu českou a německou vládou byl Fond budoucnosti založen dne 29. prosince 1997 jakožto nadační fond podle českého práva se sídlem v Praze. Byl zaregistrován 31. prosince 1997, podle ustanovení nového českého zákona o nadacích a nadačních fondech proběhla 25. března 1999 definitivní registrace. Posláním Fondu je všestranně podpořit porozumění mezi Čechy a Němci, zvyšovat počet vzájemných setkání a rozšiřovat formy spolupráce podporou společných projektů v deseti oblastech (mládež, školy a vzdělávání, sociální oblast, stavební projekty a obnova památek, menšiny, konference/semináře/diskusní fóra/jiná setkávání, ekologie, kultura, věda, publikace).

Polská menšina

Kongres Poláků v ČR sdružuje 22 polských menšinových organizací a koordinuje jejich činnost. Významnou aktivitou tohoto sdružení je dokumentační činnost – shromažďování, zpřístupňování a popularizace předmětů archivní, knižní a muzejní povahy, dokumentujících minulost polské národnostní menšiny na území ČR.

Polský kulturně-osvětový svaz v ČR (dále jen PZKO) je největší kulturní organizací příslušníků národnostních menšin v ČR; každoročně realizuje projekt *Kulturně osvětová činnosti PZKO*, který zahrnuje desítky akcí v regionu (koncerty, divadelní a slovesné aktivity, výstavy, přednášky, semináře apod.). Nejvýznamnější z nich je festival *Gorolski Świąto* v Jablunkově, zaměřený zejména na folklor; jeho součástí jsou loutková představení v polštině určená dětem a další doprovodné kulturní akce. Významným projektem PZKO je poloprofesionální loutkové divadlo *Bajka*, které existuje již 54 let a přispívá k obohacení slovní zásoby a napomáhá vytvářet u dětí polské národnosti vztah k mateřskému jazyku. PZKO vydává každoročně *Kalendarz Ślaski* (Slezský kalendář), který je cenným zdrojem informací o kulturním, společenském, náboženském a politickém životě polské menšiny v ČR; pravidelně vydává rovněž publikace jednotlivých odborných sekcí PZKO.

Polská scéna Těšínského divadla zaujímá v životě příslušníků polské národnostní menšiny významné místo. Zřizovatelem Těšínského divadla, jež má dvě profesionální scény, polskou a českou, byl dosud Okresní úřad Karviná. Od ledna 2003 přebírá tuto funkci, v souvislosti s reformou veřejné správy, Krajský úřad Moravskoslezského kraje.

Romská menšina

Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury v Brně vyvíjí rozsáhlou sbírkotvornou činnost, dokumentuje historii i současnost života Romů. Muzeum romské kultury v Brně zpracovává vedle literárního fondu též bohatý fond fotodokumentace, audiodokumentace a videodokumentace, fond výtvarného umění, šperku a textilu. Obsáhlý fond knihovny čítá přes 2 500 titulů, periodika i jednotlivé články, mapující romskou tematiku. Vedle typické muzejní činnosti organizace zajišťuje rovněž pořádání putovních výstav, divadelních představení, přednášek a interaktivních akcí pro mladou generaci, podílí se na výzkumných a vědeckých pracích. Muzeum spolupracuje s ostatními muzejními a vědeckými institucemi doma i v zahraničí.⁵⁴

Mezi hlavní finanční zdroje, zajišťující činnost muzea patří vedle ministerstev kultury a zahraničních věcí a také Magistrátu města Brna, Nadace rozvoje občanské společnosti, Open Society Fund Praha, Česko-německý fond budoucnosti (v roce 2001 získalo muzeum dotaci 1 600 tis. Kč) a Know How Fund. Muzeum romské kultury bylo také partnerem Swiss Fund for Needy Victims of the Holocaust/Shoa při zprostředkování humanitární pomoci romským vězňům koncentračních táborů.

Koncem roku 2000 se muzeum přestěhovalo do nově rekonstruovaného objektu v Bratislavské ul. č. 67, na jehož rekonstrukci byla ze státního rozpočtu poskytnuta městu Brnu investiční dotace ve výši téměř 35 000 tis. Kč. V roce 2001 bylo ve státním rozpočtu na dovybavení prostor a vytvoření stálé expozice určeno 7 000 tis. Kč. Přes veškerou snahu pracovníků muzea se však nepodařilo tyto finanční prostředky využít, proto byly převedeny do státního rozpočtu pro rok 2002. Muzeum romské kultury již řadu let úspěšně prezentuje romskou kulturu i v zahraničí, zejména svou výstavní činností. V mezinárodním měřítku reprezentuje ČR i v oblasti výzkumu a dokumentace holocaustu Romů. Spolupracovalo např. při budování stálé expozice o holocaustu Romů v Osvětimi, která byla otevřena v roce 2001.

Sdružení Dženo - základním posláním tohoto občanského sdružení je sdružování občanů zejména romské národnosti, kteří chtějí pomáhat příslušníkům své menšiny. Jedním z hlavních cílů sdružení je podpora rozvoje a obnovy tradičních hodnot a vlastností, ke kterým patří především nezávislost, svobodomyšlnost, smysl pro čest a spravedlnost, péče o děti a solidarita mezi Romy navzájem, bez ohledu na jejich sociální postavení. Organizace podporuje boj proti rasismu, dodržování lidských práv, rozvoj demokracie a tolerance ve společnosti. Podporuje regionální romské organizace, v současné době vyvíjejí činnost regionální Sdružení Dženo v Ostravě a v Roudnici nad Labem. Sdružení podporuje vzdělávání Romů včetně poskytování či zprostředkování stipendií nadaným romským žákům a studentům, prohlubování profesionálních znalostí místních romských aktivistů.

Sdružení bylo finančně podpořeno z prostředků státního rozpočtu a ve velké míře zahraničními sponzory: Open Society Fund Praha, Open Society Institute Budapest, Know How Fund, National Lottery Charities Board, Evropská unie (PHARE).

Demokratická aliance Romů uspořádala v roce 2001 ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm již šestý ročník festivalu *Romská píseň*. Festival se těší velké pozornosti návštěvníků – příslušníků romské menšiny, ale rovněž i představitelů státní správy i samospráv karvinského regionu.

Sdružení Romů severní Moravy organizuje kulturní akci *Romská píseň Karviná*. Festival se v roce 2001 konal pod záštitou předsedy vlády. Jde o mezinárodní romský hudební festival, jehož cílem je prezentace nejen tradiční, ale i současné romské hudby. Festival se koná

⁵⁴ Muzeum romské kultury v Brně vydává každoročně bulletin o své činnosti.

v regionu s početnou romskou populací, což se projevuje i na zvýšené návštěvnosti. Součástí festivalu byl workshop na téma „Rozvoj sociálního kapitálu v regionu“.

Romano džaniben (Romské vědění) je odborný časopis romistických studií, který vydává Společnost přátel časopisu *Romano džaniben*. Stránkový rozsah činí cca 100 stran, příležitostně bývá připojena *Literární příloha*. Příspěvky jsou publikovány v češtině, romštině, slovenštině, výjimečně v některém ze světových jazyků (němčina, angličtina, francouzština). Cílem časopisu je prezentovat odborné studie pro užší okruh odborníků, kteří se zabývají některým aspektem romistiky (lingvistickým, sociologickým, historickým atd.) a přinášet autentické texty v různých romských dialektech. Komunikace se čtenáři a konzultace s redakční radou, jejímiž členy jsou romští spolupracovníci, postupně vedla k tomu, že cílový okruh potencionálních čtenářů byl rozšířen, a kromě vysoce odborných příspěvků jsou přinášeny rovněž informace o romském jazyce, kultuře a historii.

Vydávání časopisu je podporováno z grantů Nadace rozvoje občanské společnosti, Open Society Fund Praha či projektů podpořených Ministerstvem kultury.

Vedle výše uvedených organizací působí v ČR v oblasti kultury desítky další romských organizací komunitního typu, které pořádají rozmanité kulturní akce, podporované ze státního rozpočtu, místních rozpočtů a významnou měrou také nestátními neziskovými organizacemi jak domácími, tak i zahraničními.

Světový romský festival *Khamoro* („Sluníčko“) se pevně zařadil mezi prestižní akce konané v hlavní městě Praze, které pořádá *Občanské sdružení Slovo 21*. Tradice festivalu byla založena v roce 1999, v následujících letech převzal nad festivalem záštitu prezident ČR. Na festivalu v roce 2001 se představili romští umělci z dvanácti států celého světa (např. z Egypta, Turecka, Švédska, Itálie, Ruska).

Občanské sdružení *Yetti Climbers Club* (Praha) pokračovalo v roce 2001 v natáčení televizního cyklu *Amare Roma - Naši Romové*. Jeho smyslem je přiblížení historie, kultury a tradic Romů, seznámení s romskými umělci a významnými osobnostmi romského původu a výuka základů romštiny. Dosud bylo natočeno a v České televizi uvedeno 26 dílů.

Řecká menšina

Uchování tradičních řeckých tanců považují příslušníci řecké menšiny za nezbytné a nenahraditelné pro zachování a rozvoj národní identity. *Asociace řeckých obcí* v ČR proto každoročně pořádá semináře řeckých tanců, jejichž cílem je odborná příprava tanečníků a metodická pomoc souborům pod vedením lektorů z Řecka. Soubory Gorgona, Akropolis a Prometheus jsou velmi aktivní a během celého roku se účastní velkého počtu festivalů. V roce 2001 vznikly i dětské složky souborů Gorgona a Prometheus. Hlavní akcí Asociace řeckých obcí jsou každoroční *Významné dny řecké kultury*.

Slovenská menšina

Klub slovenské kultury v ČR, který má v rámci slovenské menšiny nejpočetnější členskou základnu - cca 2 500 členů, se soustřeďuje na publikační činnost, přednáškové cykly, semináře, činnost folklorních souborů, vystoupení profesionálních umělců, výstavy, setkání s osobnostmi kulturního a společenského života, plesy. Velkou pozornost věnuje také dokumentační činnosti o aktivitách slovenské menšiny. V roce 2001 spolupracoval při přípravě prvního *Týdne česko-slovenské kulturní vzájemnosti*.

Slovensko - český klub je hlavním organizátorem *Dnů slovenské kultury*, které se v roce 2001 uskutečnily v Českých Budějovicích, Moravské Třebové a v Praze. Na festivalu vystupují přední umělci ze Slovenska. Vedle tradičních klubových večerů realizuje toto občanské

sdužení projekt *Česko-Slovenská scéna*. V divadelních představeních hrají společně čeští i slovenští herci, a to ve svých mateřských jazycích.

Obec Slováků v ČR má své regionální pobočky po území celého státu. Vedle tradičních klubových večerů je hlavním pořadatelem mezinárodního festivalu slovenského folkloru *Jánošíkov dukát*, který se koná ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Na třetím ročníku festivalu v roce 2001 se představilo přes dvacet souborů z České republiky i ze zahraničí. Festival získává postupně multietnický charakter, neboť se ho účastní i soubory dalších národnostních menšin žijících v České republice. V roce 2001 to byli zástupci romské, řecké a polské menšiny.

Slovenské folklorní sdružení Limbora v roce 2001 oslavilo 15. výročí své existence. Při této příležitosti a současně i k 50. výročí slovenského folkloru v Praze byl uspořádán slavnostní koncert ve Vinohradském divadle. *Limbora* je hlavním pořadatelem mezinárodního festivalu *Praha – srdce národů*.

Ukrajinská menšina

Ukrajinská iniciativa v ČR (Praha) realizuje každoročně projekt s názvem *Uchování identity a rozvoj ukrajinské (ukrajinsko-rusínské) národnostní menšiny v České republice*. Zahrnuje celoroční činnost sdružení, tzn. koncerty, projekce filmů, výstavy, společenská setkání.

Sdružení ukrajinských žen v ČR (Praha) se zaměřuje na prezentaci ukrajinské kultury, zejména ukrajinských kulturních tradic. Přednáškovou a publikační činnost zaměřuje sdružení k historii ukrajinského národa a ukrajinské menšiny v ČR.

Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny (Praha) klade důraz ve své činnosti na rozvoj hudebních aktivit. V rámci sdružení existuje pěvecký Sbor sv. Vladimíra, který vystupuje na koncertech a podílí se na pravoslavné liturgii.

Židovská obec

V rámci kulturních a vzdělávacích aktivit menšin významné místo zaujímá *Židovské muzeum v Praze*. Jeho zakladatelem je Federace židovských obcí, Pražská židovská obec a Ministerstvo kultury. Součástí muzea je Kulturní a vzdělávací středisko, které zajišťuje rozsáhlou přednáškovou činnost nejenom ve vztahu k židovské komunitě, ale patří mezi přední organizátory multikulturní výchovy v ČR.

5.3. Multietnické akce

Domovina, pořad národnostních menšin žijících v ČR na MFF ve Strážnici je každým druhým rokem součástí Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici. Přípravu pořadu zabezpečuje "Slovácký krúžek". V roce 2001 (56. ročník festivalu) v pořadu *Domovina* vystoupily soubory (hudební skupiny):

chorvatský:	Pálavánek (Mikulov)
maďarský:	Tiszavirág (Brno)
německý:	Hřebečský taneční soubor (Moravská Třebová)
polský:	Skotnica (Orlová – Lutyně)
romský:	Kroužek her a nápadů Čhavorikani luma a kapela Romane romnija (Neratovice)
rusínský:	Skejušan (Chomutov)
řecký:	Prometheus (Brno), Gorgona, Krnov, Akropolis (Praha)
slovenský:	Limbora (Praha)
ukrajinský:	skupina Ignis (Praha)
židovský:	Kroužek židovských tanců Besamim (Praha)

Mezinárodní festival Praha - srdce národů. Jako každoročně uspořádalo slovenské folklorní sdružení Limbora v roce 2001 spolu s dalšími organizacemi příslušníků národnostních menšin žijících v Praze již třetí ročník tohoto mezinárodního festivalu, který se konal pod záštitou ministra kultury. Na festivalu vystoupilo přes 500 účinkujících patnácti národností. Festival se setkal s velmi příznivým ohlasem návštěvníků a stal se již tradiční akcí, která mimořádně obohacuje kulturní život hlavního města. Vyvrcholením festivalu byl nedělní průvod, následný Mezinárodní folklorní maratón na Staroměstském náměstí a galakonzert, konaný ve Vinohradském divadle.

Festival XXX. Slezské dny v Dolní Lomné. Jubilejního ročníku folklorního festivalu se v roce 2001 zúčastnily nejen místní folklorní soubory z národnostně smíšeného regionu Těšínska, ale i z celé republiky a ze zahraničí. Akci pořádá Matice slezská, oblastní výbor Český Těšín.

Jackové dětem - Sdružení folklorního souboru Jackové a obec Jablunkov připravilo v roce 2001 třetí ročník mezinárodního dětského folklorního festivalu v Jablunkově. Jeho hlavním cílem je vedle představení tradičního folklóru z nejvýchodnější části Slezska, sousedních oblastí Slovenska a Polska také vytváření dobrých vztahů české a polské menšiny.

Kromě dosud zmíněné systematické podpory kultury příslušníků národnostních menšin žijících v ČR jsou podporovány aktivity minorit i v rámci dalších konkurzů MK podle věcného nebo tematického zaměření.

5.4. Dům národnostních menšin v Praze

Vzhledem k tomu, že činnost organizací příslušníků národnostních menšin je soustředěna především v hlavním městě Praze, vláda usnesením ze dne 19. února 2001 č. 173, o souhlasu s udělením výjimky pro výběrové řízení k převodu nemovitostí ze správy Fondu dětí a mládeže pro účely zřízení Domu národností v Praze, vzala na vědomí projekt zřízení Domu národnostních menšin v Praze, multikulturního střediska v objektu Vocelova ul. 602/3, Praha 2. Projekt zpracovala Komise Rady Hlavního města Prahy pro národnostní menšiny ve spolupráci se sekretariátem Rady. Objekt pro zřízení Domu národnostních menšin je nyní převeden do vlastnictví Hlavního města Prahy. Dům je však v neobyvatelném stavu a potřebuje nutnou rekonstrukci, jakož i vybavení nábytkem a dalšími náležitostmi, aby mohl složit potřebám kulturních aktivit národnostních menšin. Podle odhadu předpokládaných nákladů na stavebně technickou rekonstrukci, vybavení a provoz budovy celková částka představuje sumu 40 807 tis. Kč. Odhad celoročních provozních nákladů v režii Hlavního města Prahy bude činit cca 1 400 až 1 600 tis. Kč. Předseda Komise Rady Hlavního města Prahy pro národnostní menšiny se proto obrátil na Radu se žádostí o finanční podporu při uskutečnění předmětného záměru. Bylo by žádoucí, aby podíl finančního zajištění státu při realizaci projektu představoval 50%-ní účast.

6. Finanční podpora aktivit příslušníků národnostních menšin

Finanční podpora na aktivity národnostních menšin je kromě níže popsanych oddílů uskutečňována i v rámci samostatného dotačního programu ve vztahu k romské komunitě. Vládě byla již v dubnu 2002 předložena *Informace o využití finančních prostředků na Podporu projektů integrace romské komunity v roce 2001*.⁵⁵ Materiál shrnuje v samostatných oddílech poskytování dotací v působnosti resortu kultury a školství, mládeže a tělovýchovy. Zpráva se však nezabývá programem integrace romské komunity. Je ale významné, že Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje v rámci dotačních řízení pro nestátní neziskové subjekty poskytující

⁵⁵ Předseda Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity předložil materiál pro schůzi vlády dne 17. dubna 2002.

sociální služby neinvestiční dotace i na projekty zabývající se problematikou národnostních menšin, konkrétně v roce 2001 poskytl resort práce a sociálních věcí na tyto projekty neinvestiční dotaci ve výši 11 916 tis. Kč (jde o podporu 19 projektů).

6.1. Ministerstvo kultury

O dotaci z rozpočtové kapitoly resortu kultury se v roce 2001 ucházelo 96 předkladatelů se 152 projekty; celková výše požadavků byla více než 34 000 tis. Kč (opět se potvrdil každoroční nárůst počtu přihlášených projektů: v předchozím roce to bylo 134 projektů 84 občanských sdružení, s požadavky na více než 28 000 tis. Kč).

Ve státním rozpočtu na rok 2001 v rozpočtové kapitole resortu bylo na samostatný „*Program podpory aktivit národnostních a etnických menšin*“ vyčleněno 7 000 tis. Kč. Již při rozdělování dotací v rámci konkurzního řízení posílilo ministerstvo tento program o povolených 10 %. Koncem roku odsouhlasil rozpočtový výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR navýšení programu o dalších 500 tis. Kč. Státní dotace v celkové výši 8 220 tis. Kč byla přidělena 76 projektům.

6.2. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Polská menšina

Dotace resortu byla v roce 2001 poskytnuta na vydání sborníku z konference „Minulost a současnost národnostních menšin na Těšínsku“ a odkoupení publikace „Polská národnostní menšina na Těšínsku“. Publikace budou distribuovány do všech škol v regionu Těšínska, Ostravska všem pedagogickým centrům a pro potřeby kateder občanské výchovy pedagogických fakult.

MŠMT dále podporuje v rámci doplňkových materiálů pro žáky ZŠ s polským vyučovacím jazykem dva časopisy: pro první stupeň ZŠ časopis *Jutrzenka* a pro druhý stupeň ZŠ časopis *Ogniwo*.

Romská menšina

Těžiště dotací směřovalo na publikační a informační činnost. Takto bylo podpořeno vydání čtrnácti publikací zaměřených na další vzdělávání pedagogických pracovníků, či na přímé využití ve školách a školských zařízeních a dále uspořádání osmi seminářů s romskou tematikou.

Besedy s učiteli – kulaté stoly o Romech: besedy u kulatého stolu s učiteli ve vybraných lokalitách o romské problematice se zúčastnili pracovníci resortu školství a kanceláře Meziřesortní komise pro záležitosti romské komunity. Besedy probíhaly v těchto lokalitách: Praha, Brno, Ostrava, Ústí nad Labem, České Budějovice. Ze závěrečných zpráv pedagogických center byl vypracován informační materiál, který byl zaslán vládnímu zmocněnci pro lidská práva.

Dva semináře pro učitele a vychovatele-asistenty učitelů v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, organizované ministerstvem, ve spolupráci vysokých škol s Hnutím spolupracujících škol „R“ (podle vládního usnesení č. 686/97 ze dne 29. října 1997).

- „*Romové a sociální pedagogika*“ (7. – 9. června) společně s Muzeem J. A. Komenského v Přerově. Druhá část semináře se konala v Levoči na Slovensku. Ministerstvo školství Slovenské republiky přispělo finančně k účasti 45 učitelů a vychovatelů-asistentů učitelů z ČR.
- „*Romové a sociální práce*“ (14. - 15. prosince) ve spolupráci s Karlovou univerzitou v Praze.

Součástí seminářů byly diskuse o intoleranci a hledání efektivních metod k eliminaci jejích projevů ve školách a v dalších výchovných institucích. Semináře se zúčastnili i zástupci z Ministerstva školstva ze Slovenské republiky a zástupci Úřadu vlády Slovenské republiky.

Kurz pedagogického minima pro vychovatele-asistenty učitelů: Pedagogické minimum v roce 2001 (20. - 29. března) pro 25 účastníků. V listopadu se kurzu zúčastnilo 27 účastníků. V prosinci 2001 se uskutečnilo ve spolupráci MŠMT a Humanitas-Profes Praha, o. p. s.

I. Slavnostní fórum vychovatelů - asistentů učitelů: Slavnostní setkání se konalo v hotelu Belveder v Praze za účasti ředitelů škol, romských představitelů, pracovníků Úřadu vlády ČR, významných politických osobností, tisku, redaktorů romských periodik a TV.

Výchovný projekt *Rovnost v rozdílnosti* probíhá na 8 pilotních školách od roku 1998 se zaměřením na profesní přípravu a využití volného času žáků. Organizace seminářů a porad zúčastněných, publikace dílčích a finálních výsledků pilotáže, distribuce do škol.

Projekt *Rovnost v rozdílnosti*, který byl schválen MŠMT, jako projekt pilotní na několika základních, zvláštních školách, 1 odborném učilišti a praktické škole a střední pedagogické škole. Cílovými skupinami ověřovacího projektu jsou v první řadě děti z romských komunit v ČR, učitelé a další pedagogičtí pracovníci a dobrovolní pracovníci nevládních organizací a studenti pedagogických škol. Cílem projektu je vytvořit v pilotních školách podmínky pro zájmovou činnost rozvíjející etické hodnoty - výchovu k lidským právům, vzájemné porozumění, zvyšování sebevědomí, seberealizaci a osobní odpovědnost k uplatnění ve společnosti v profesním uplatnění.

Program *Mosty*: ředitelé určených Školských úřadů byli požádáni o vytipování pedagogických pracovníků, kteří se budou na multikulturní problematiku specializovat ve svých krajích.

Semináře pro učitele a další pedagogické pracovníky k posuzování školní zralosti a připravenosti romských dětí na školu jsou průběžně zařazovány do nabídky vzdělávacích programů Institutu pedagogicko-psychologického poradenství. Ve školním roce 2000/2001 se uskutečnily dva semináře.

Řecká menšina

V roce 2001 MŠMT podpořilo *Vzdělávací projekt na výuku řeckého jazyka*, předložený Asociací řeckých obcí v ČR.

Slovenská menšina

Resort využil nabídky Klubu slovenské kultury s audiokazetou *Slovenské rozprávky*, kterou následně distribuoval do sítě pedagogických center.

Židovská náboženská obec

Dotace v roce 2001 se zaměřila na vydání dvou publikací o holocaustu a organizování seminářů o multikulturní výchově pro učitele.

Ostatní organizace příslušníků národnostních menšin (bulharské, chorvatské, maďarské, německé, rusínské, ruské a ukrajinské) vlastní projekt nepředložily.

Resort inicioval uspořádání tří seminářů, vydání pěti informačních materiálů pro pedagogické pracovníky a odkup tří publikací k využití v občanské výchově (multikulturní výchova, lidská práva, tolerance, právní gramotnost, rasismus, extremismus, výchova k občanství a k toleranci).

6.3. Dotace ze státního rozpočtu na vydávání periodického tisku

V kapitole Všeobecná pokladní správa státního rozpočtu ČR na rok 2001 byla vyčleněna částka ve výši 30 000 tis. Kč na vydávání periodického tisku národnostních menšin. V říjnu 2000 vyhlásila tehdejší Rada pro národnosti vlády ČR výběrové dotační řízení na projekty na vydávání národnostně menšinových periodik v roce 2001. Při přípravě i uskutečnění výběrového dotačního řízení spolupracovala Rada s odborem financování neziskové sféry Ministerstva financí a odborem regionální a národnostní kultury Ministerstva kultury. Jejich stanoviska byla jedním z podkladů pro jednání Rady, která dne 12. prosince 2000 projednala jednotlivé žádosti a projekty vydavatelů periodických tiskovin menšin na rok 2001. Jako interní metodický materiál pro výběrové dotační řízení byly použity *Zásady ekonomického zajištění vydávání národnostního tisku* (schválené usnesením vlády ze dne 3. prosince 1997 č. 771). Výši dotace na vydávání jednotlivých periodik doporučila Rada na základě rozborů předkalkulací plánovaných výdajů.

V souladu se závěry jednání Rady dne 12. prosince 2000 postoupil doporučení Rady její předseda Ministerstvu financí a dopisem ze dne 3. ledna 2001 požádal ministra financí o vydání rozhodnutí o poskytnutí neinvestiční dotace ze státního rozpočtu konkrétním vydavatelům, občanským sdružením příslušníků národnostních menšin. Podle § 14 zákona č. 218/2000 Sb., rozpočtová pravidla, vydalo Ministerstvo financí jednotlivým vydavatelům rozhodnutí o poskytnutí neinvestiční dotace ze státního rozpočtu ČR na rok 2001. V příloze rozhodnutí byly stanoveny podmínky pro použití dotace, povinnosti příjemce dotace a podmínky zúčtování dotace. Administraci poukazání dotací zajišťoval odbor financování neziskové sféry Ministerstva financí.

Přehled o poskytnutí dotací vydavatelům periodického tisku národnostních menšin, vypořádání dotací, resp. provedení kontroly, včetně návrhu opatření, je uveden v následujícím přehledu:

6.3.1. Maďarská menšina

(1) *Prágai Tükör. Kulturně-spoločenský časopis* - Pražské zrcadlo (vydavatel Svaz Maďarů žijících v českých zemích; výše dotace 1 135 tis. Kč; periodicita 5x ročně; anoncovaný náklad jednoho čísla 1 000 ks; stránkový rozsah 90 až 100 stran; prodejní cena výtisku 34,- Kč)

Časopis má společensko-kulturní charakter. Jde o jediný menšinový maďarský titul finančně podporovaný ze státního rozpočtu. Vydavatel předložil neúplné vyúčtování, bez požadovaného komentáře. Procentní podíl dotace na projektu nebyl dodržen. V Rozhodnutí byl stanoven maximální podíl dotace na projektu ve výši 86 %. Ve skutečnosti činil tento podíl 92 %. Vyžádané doplňující údaje k vyúčtování byly zaslány a současně požádalo občanské sdružení o dodatečnou změnu stanoveného procentního podílu dotace na projektu. V roce 2001 byla u tohoto vydavatele provedena pracovníky Finančního ředitelství hl. m. Prahy kontrola dotací poskytnutých na vydávání periodika v letech 1998 až 2000. Žádné zásadní nedostatky v hospodaření s dotací ze státního rozpočtu nebyly shledány. Nenavrhuje se žádné opatření.

6.3.2. Německá menšina

(2) *Landes-Zeitung. Zeitung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien* - Zemské noviny. Noviny Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (vydavatel Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku; výše dotace 2 348 tis. Kč; čtrnáctideník; anoncovaný náklad jednoho čísla 4 000 až 5 000 ks; stránkový rozsah 8 stran + 4 strany Beilage Landes-Zeitung; prodejní cena výtisku 6,50,- Kč, abonenti 6,- Kč)

Čtrnáctideník přináší komentáře ke společenským i kulturním aktivitám německé menšiny v ČR, přehledy o činnosti regionálních organizací, rovněž původní články k politickým událostem ve vztahu k postavení německé menšiny.

Vypořádání dotace ukazuje na velmi nízké procento prodaného nákladu - pouze 15 %, přitom ale distribuční náklady vysoce překračují plánované náklady. Znamená to, že titul je bezplatně rozeslán čtenářům. Ve vyúčtování dotace však vydavatel uvádí 50 % remitendy. Vydavatel vykazuje rovněž vysoký poměr režijních nákladů (64 %) na provoz redakce tiskoviny. U tohoto vydavatele byla v roce 2001 provedena kontrola použití dotace v letech 1999 a 2000 pracovníky Finančního ředitelství pro hlavní město Prahu. S ohledem na výsledky této kontroly, kterou byly zjištěny některé nedostatky v hospodaření s dotací ze státního rozpočtu v uplynulých letech, zejména ne hospodárnosti ve výdajích, např. zahrnutím některých výdajových položek, které nesouvisí s vydáváním periodika apod., byla přehodnocena schválená výše dotace pro rok 2001 a bylo rozhodnuto o krácení již schválené dotace pro rok 2001, a to o 148 tis. Kč, na celkových 2 200 tis. Kč. Předložené vyúčtování dotace bylo nedostatečné. Vydavatel nedodržel podmínky stanovené v Rozhodnutí - bez odůvodnění snížil cenu časopisu uvedenou v Rozhodnutí, nedodržel procentní podíl dotace na projektu, a vyúčtování obsahovalo i některé nepřesné údaje. Například údaje o předplatitelích neodpovídaly uvedeným příjmům z předplatného (ve vyúčtování je uveden počet předplatitelů 1 200), tomuto údaji však neodpovídají příjmy z předplatného. Na základě žádosti o vyjasnění situace předložil vydavatel nové vyúčtování s doplněním příjmů z prodeje titulu v zahraničí a zvýšením nákladů na zahraniční distribuci. Zapracováním dodatečných příjmů i výdajů spojených se zahraničním prodejem je procentní podíl dotace na projektu dodržen. Vydavatel dosahuje velmi nízkých příjmů, které nepokryjí ani náklady na distribuci. Ve vyúčtování uvádí 50% remitendu.

Návrh opatření:

Doporučuje se, aby příjemce dotace věnoval více pozornosti přípravě rozpočtu a zejména vyúčtování dotace. Vydavatel každoročně předkládá nedostatečné vyúčtování a následně po upozornění na tyto nedostatky předkládá několikrát nové vyúčtování. Dále se doporučuje s ohledem na vysokou remitendu snížit celkový náklad titulu a věnovat zvýšenou pozornost prodeji časopisu, a to zejména v tuzemsku. Je nutné respektovat cíle poskytnutí dotace ze státního rozpočtu: dotace má umožnit příslušníkům národnostních menšin (občanům ČR) šíření a přijímání informací v mateřském jazyce.

(3) *Prager Volkszeitung. Wochenblatt der deutschen Bürger in der Tschechischen Republik* - Pražské lidové noviny. Týdeník německých občanů v České republice (vydavatel Kulturní sdružení občanů ČR německé národnosti; výše dotace 2 100 tis. Kč; čtrnáctideník; anoncovaný náklad jednoho čísla 3 500 ks; stránkový rozsah 12 stran; prodejní cena výtisku 8,- Kč)

Čtrnáctideník je zaměřen především na členskou základnu regionálních organizací *Kulturního sdružení občanů ČR německé národnosti*. V omezeném rozsahu přináší také zpravodajství a aktuální komentáře ve vztahu k otázce postavení německé menšiny v českých zemích. Prodejnost tiskoviny je cca 45% nákladu, nejasná je výše remitendy v poměru k distribučním nákladům. Poměr režijních nákladů na provoz redakce je cca 50 %. Procentní podíl dotace na projektu stanovený v rozhodnutí byl dodržen, vyúčtování však neobsahovalo všechny náležitosti. Dodatečně byly všechny požadované údaje doplněny. V současné době provádí Finanční ředitelství hl. m. Prahy u občanského sdružení kontrolu dotací poskytnutých ze státního rozpočtu v letech 1999 až 2001 na vydávání výše uvedeného periodika. Podrobná informace o výsledcích kontroly bude zaslána Ministerstvu kultury, které je poskytovatelem dotace na vydávání národnostního tisku od roku 2002.

Návrh opatření:

Případná opatření budou navržena až na základě výsledků provedené kontroly Finančním ředitelstvím hl. m. Prahy.

6.3.3. Polská menšina

(4) *Głos Ludu. Gazeta Polaków w Republice Czeskiej* - Hlas lidu. Noviny Poláků v České republice (vydavatel Kongres Poláků v ČR; výše dotace: 4 600 tis. Kč; obdeník; anoncovaný náklad jednoho čísla 5 700 až 6 200 ks; stránkový rozsah 8 až 12 stran; prodejní cena výtisku 4,50,- Kč, sobotní vydání 6,- Kč (mimořádné vydání 12,- Kč)

Na základě smlouvy vydavatele s nakladatelstvím OLZA, s.r.o., které vydává tiskoviny v polštině, jsou noviny (obdeník) vydávány na profesionální úrovni. Tiskovina je dostupná ve veřejné síti prodejen periodického tisku na území s výraznějším usídlením polské menšiny v okresech Karviná a Frýdek-Místek. Podíl dotace na celkových nákladech projektu je 46 %, což je ve srovnání se všemi vydavateli národnostního tisku nejprůzračnější podíl.

Tržby z prodeje titulu pokrývají 39 % celkových nákladů a v 15 % se podílí na nákladech jiné zdroje občanského sdružení, tj. dotace úřadu práce, sponzorský dar Třineckých železáren a dále příjmy z inzerce. V průběhu roku požádal vydavatel o změnu Rozhodnutí a k žádosti přiložil upravený rozpočet projektu. Žádosti bylo vyhověno. Procentní podíl dotace na projektu stanovený v rozhodnutí byl dodržen, vyúčtování však neobsahovalo všechny náležitosti. Dodatečně byly všechny požadované údaje doplněny. Nenavrhují se žádné opatření.

(5) *Zwrot. Miesięcznik społeczno-kulturalny Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego* - Návrat. Společensko-kulturní měsíčník Polského kulturně osvětového svazu (vydavatel Polský kulturně-osvětový svaz v ČR; výše dotace 1 300 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 2 000 ks; stránkový rozsah 80 stran; prodejní cena výtisku 14,- Kč)

Kulturně-osvětový měsíčník je zaměřen na historii a současné profesionální i neprofesionální kulturní aktivity polské menšiny v oblasti Těšínského Slezska. S náročnějším typografickým zpracováním časopisu a rozsahem periodika se spojují i vyšší výrobní náklady.

Podmínky stanovené v Rozhodnutí byly dodrženy. Z dotace je kryto 74 % celkových nákladů na projekt. Vydavateli se daří získávat i jiné zdroje pro financování projektu. Kromě tržeb z prodeje, které pokrývají 21 % celkových nákladů, získal vydavatel ještě zdroje z reklam a od sponzorů z Polska. Náklady spojené s distribucí vydavatel neuvádí, protože jsou kryty ze zdrojů získaných z Polska. Nenavrhují se žádné opatření.

(6) *Nasza Gazetka. Dwutygodnik dla dzieci i młodzieży* - Naše malé noviny. Dvoutýdeník pro děti a mládež (vydavatel Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej; výše dotace 1 200 tis. Kč; čtrnáctideník; anoncovaný náklad jednoho čísla 1 000 ks; stránkový rozsah 20 stran; prodejní cena výtisku 5,- Kč)

Čtrnáctideník pro děti a mládež polské národnosti, propagující v činnosti dětských kolektivů „harcerskou“ metodiku.

Z vyúčtování dotace vyplývá poměrně vysoká prodejnost (83 %), částka na distribuci, která není zahrnuta v nákladech, je hrazena z jiných zdrojů. Vyúčtování obsahovalo všechny potřebné náležitosti, procentní podíl dotace na projektu byl dodržen. Vydavatel dodržel podmínky uvedené ve smlouvě pro použití dotace.

Návrh opatření:

Vzhledem k vysokému podílu dotace na projektu (93 %), k vysokým nákladům na vydávání časopisu a minimálním tržbám doporučujeme v příštím období zvýšit cenu titulu, a to i s ohledem na skutečnost, že cena časopisu není srovnatelná se žádným z dětských časopisů vydávaných majoritní společností. Náklady na 1 číslo činí 64,- Kč a prodejní cena tohoto časopisu je 5,- Kč.

(7) *Kurier Praski - Pražský kurýr* (vydavatel Občanské sdružení Pražský kurýr; výše dotace 216 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 500 ks; stránkový rozsah 12 až 24 stran; prodejní cena výtisku 10,- Kč)

Měsíčník je zaměřen především na pražskou komunitu Poláků a problematiku postavení Poláků jako menšiny v ČR, včetně česko-polských vztahů. Časopis je vydáván v úsporné polygrafické úpravě. Z vyúčtování dotace není možné zjistit celkový náklad tiskoviny a rovněž výši remitendy. Vydavatel předložil nedostatečné vyúčtování. Na základě žádosti tyto údaje doplnil. Nebyl dodržen procentní podíl dotace na projektu stanovený v rozhodnutí, což vydavatel odůvodnil přetrvávajícími problémy s prodejností časopisu. Vydavatel zvýšil cenu časopisu o 100 %. I přes tuto snahu nedosáhl vyšších příjmů z prodeje titulu: periodikum má pouze 7 stálých předplatitelů, ostatní výtisky jsou rozšiřovány bezplatně.

Návrh opatření:

Doporučuje se, aby příjemce dotace věnoval více pozornosti přípravě rozpočtu a vyúčtování dotace a zaměřil se na zvýšení prodejnosti titulu.

6.3.4. Romská menšina

(8) *Amaro gendalos. Naše zrcadlo - Společensko-kulturní měsíčník* (vydavatel Sdružení přátel nadace Dženo; výše dotace 1 940 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 500 ks; stránkový rozsah 18 až 24 stran; prodejní cena výtisku 15,- Kč)

Obsahově i graficky je časopis koncipován velmi nápaditě. Přináší příspěvky v jazyce českém i romském, na konci každého čísla je anglické resumé. Podobně jako u jiných romských periodik největším problémem je zajištění distribuce periodika, jeho prodejnost a otázka remitendy. Vzhledem k tomu, že časopis není adresován toliko příslušníkům romské komunity v ČR, ale každému, kdo projevuje zájem o romskou problematiku, jsou všechny romské texty paralelně uváděny v českém překladu. Vydavatel zaslal neúplné vyúčtování, chybí skutečná výše nákladu, remitenda, položka „telefon“ byla překročena o 100 %, z údajů vyúčtování nebylo možno určit procento režijních nákladů.

Vydavatel překročil poměr režijních a výrobních nákladů o 3 %. Na základě žádosti o vyjasnění této skutečnosti předložil nové vyúčtování, ze kterého vyplynulo, že důvodem překročení této částky bylo chybné vyúčtování - nezahrnutí některých výdajových položek do účetnictví v příslušném roce. V současné době je pracovníky Finančního ředitelství pro Středočeský kraj prováděna u občanského sdružení Dženo kontrola dotací poskytnutých ze státního rozpočtu v letech 1999 až 2001 na vydávání výše uvedeného periodika.

Návrh opatření:

Případná opatření budou navržena až na základě výsledků provedené kontroly. Podrobná informace o výsledcích kontroly bude zaslána Ministerstvu kultury, které je poskytovatelem dotace na vydávání národnostního tisku od roku 2002.

(9) *Kereka. Magazín nejen pro romské děti* - Kruh (vydavatel Demokratická aliance Romů v ČR se sídlem ve Valašském Meziříčí; výše dotace 1 620 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 4 500 ks; stránkový rozsah 32 stran (plus příležitostně příloha *Kerečka – magazín Kereka dětem*); prodejní cena výtisku 10,- Kč)

Časopis je vydáván v nápadité grafické úpravě. Tiskovina slouží též jako metodická pomůcka ve školách s romskými žáky. Publikované texty jsou v jazyce českém a romském. Je distribuován mezi romské děti, do škol a v procesu vzdělávání romské mládeže plní významnou úlohu. Vydavatel jej distribuuje učitelům ZŠ v regionech s větším zastoupením romské komunity, k využití učitelé nejen ve výuce romských žáků, ale v oblasti multikulturní výchovy vůbec.

Vydavatel v žádosti o dotaci uvedl plánovaný celkový náklad 4 700 ks, z vyúčtování vyplývá že skutečný náklad periodika byl 3 000 ks. Kladem je snížení remitendy (z 1 175 ks na 26 ks). Z vyúčtování dále vyplývá, že při poměrně značně zvýšených nákladech na distribuci poklesly významně příjmy z prodeje. Vydavatel požádal o změnu procentního podílu dotace na projektu, a to ze stanovených 70 % na 90 %. Vzhledem k tomu, že ke snížení nákladů proti předloženému rozpočtu došlo zejména snížením režijních nákladů, bylo žádosti vyhověno. Ve

stanoveném náhradním termínu byly doplněny chybějící údaje, jež měly být zaslány s vyúčtováním dotace (tj zpráva o realizaci projektu). Ze srovnání nákladů s ostatními vydavateli menšinových periodik vyplynul nejnižší podíl režijních nákladů na celkových nákladech projektu. Poměr těchto nákladů činil pouze 27 %. Pozitivně lze hodnotit i zvyšující se prodejnost časopisu. Nenavrhuje se žádné opatření.

(10) *Romano hangos. Romský hlas - Čtrnáctideník Romů v České republice* (výše dotace 1 420 tis. Kč; čtrnáctideník; anoncovaný náklad jednoho čísla 3 000 ks; stránkový rozsah 8 stran; prodejní cena výtisku 4,- Kč)

Periodikum začalo vycházet v roce 1999 a oproti titulu *Romsko* se postupně jasně vyprofilovalo. Články vycházejí česky, částečně romsky. Původně plánovaný náklad 3 000 ks klesl na 2 500 ks, remitenda se snížila o 300 ks. Vysoce byla překročena položka „služby - ostatní“ (o cca 150 tis. Kč). Tržby z prodeje titulu jsou velmi nízké (cca 13 tis. Kč), výdaje za distribuci činí cca 203 tis. Kč.

Podíl dotace na celkových nákladech projektu je 71 %, což je třetí nejnižší podíl ve srovnání se všemi vydavateli národnostního tisku. Tržby z prodeje titulu jsou však velice nízké - pokrývají pouze 5 % celkových nákladů a zbývající náklady jsou kryty z jiných zdrojů, např. z příspěvku *Nadace rozvoje občanské společnosti* a dalších darů. Vyúčtování neobsahovalo všechny náležitosti, jak bylo formulováno v povinnostech příjemce dotace v Rozhodnutí o poskytnutí dotace, nebyla spolu s vyúčtováním zaslána zpráva o realizaci projektu ve stanovené struktuře. Ministerstvo financí si vyžádalo doplnění této zprávy; dopis byl poštou vrácen zpět jako nedoručený. Novým podáním bude vyžádáno doplnění zprávy. Nenavrhuje se žádné opatření.

(11) *Romsko kurko. Měsíčník romských aktualit a zajímavostí* - Romský týden (vydavatel Občanské sdružení pro romský národnostní tisk ČR Brno; výše dotace 1 400 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 5 000 ks; stránkový rozsah 8 až 12 stran; prodejní cena výtisku 5,- Kč)

Periodikum přináší komentáře k událostem v romské komunitě. Titul je distribuován a rozšiřován zdarma, což odpovídá specifice distribuce romského periodického tisku, jeho možného rozšiřování v romské komunitě. Titul vykazuje pouze 1% prodaných výtisků, zbytek nákladu (4 020 ks oproti plánovanému počtu 5 000 ks) je rozeslán bezplatně, přitom náklady na distribuci uvádí vysoké (cca 133 tis. Kč). Podíl dotace na projektu je nejvyšší ze všech žadatelů (99,73 %).

Po několik let vydavatel nevykazoval žádné příjmy spojené s vydáváním tisku. Za rok 2001 poprvé tyto příjmy uvádí, a to pouze z předplatného, ve výši 2 925,- Kč. Ostatní výtisky jsou distribuovány zdarma. Vydavatel požádal o změnu rozhodnutí, zejména o úpravu výše režijních nákladů. K žádosti předložil upravený rozpočet příjmů a výdajů. Upravené podmínky pro použití dotace uvedené v Rozhodnutí č. 2 nebyly dodrženy, celkové režijní náklady byly překročeny o 46 tis. Kč, mzdové náklady téměř o 100 tis. Kč.

Návrh opatření:

Vzhledem k tomu, že nebyly dodrženy základní podmínky pro použití dotace stanovené v Rozhodnutí č. 2, bude příslušnému Finanční ředitelství předložena žádost o provedení kontroly hospodaření s dotací poskytnuté ze státního rozpočtu. Další opatření budou přijata na základě výsledku této kontroly.

6.3.5. Řecká menšina

(12) *Kalimera* - Dobrý den (vydavatel Asociace řeckých obcí v ČR; výše dotace 230 tis. Kč; periodičita 6x ročně; anoncovaný náklad jednoho čísla 2 000; stránkový rozsah 16 až 24 stran; prodejní cena výtisku: (?))

Vydavatel zaslal nedostatečné vyúčtování, bylo vyžádáno nové, které nebylo dosud předloženo.

V roce 2001 byla pro Asociaci Řeckých obcí v ČR schválena dotace ze státního rozpočtu na vydávání čtvrtletníku řecké národnostní menšiny Kalimera v celkové výši 230 tis. Kč. Vydavatel v průběhu roku oznámil, že ustupuje od realizace projektu. Časopis byl vydáván pouze v I. čtvrtletí roku 2001. Za toto čtvrtletí bylo předloženo vyúčtování dotace ze státního rozpočtu. Vyúčtování bylo zcela nedostatečné, nebylo provedeno v souladu s pokyny uvedenými v Rozhodnutí č. 1 o poskytnutí dotace, tj. ve struktuře předložené žádosti. Dále nebyly ve vyúčtování uvedeny příjmy z prodeje titulu a nebyla spolu s vyúčtováním dotace zaslána zpráva o realizaci projektu, jak bylo uvedeno mezi povinnostmi příjemce dotace v Rozhodnutí o poskytnutí dotace. Z dodatečně vyžádaných podkladů vyplynulo, že nebyly dodrženy podmínky pro vydávání titulu, uvedené v Rozhodnutí, nebyla dodržena cena časopisu (5 Kč), časopis byl distribuován členům zdarma, skutečný podíl dotace na projektu činil 100 %.

Návrh opatření:

Bude předložena žádost příslušnému Finančnímu ředitelství o provedení kontroly hospodaření s dotací poskytnutou ze státního rozpočtu. Další opatření budou přijata podle výsledku kontroly.

6.3.6. Slovenská menšina

(13) Listy 2001. Česko - Slovensko - Európa. Politika - Etika - Kultúra (vydavatel Klub slovenské kultury v České republice; výše dotace 3 148 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 4 100 ks; stránkový rozsah 32 stran (plus příloha *Mesačný prehľad Klubu slovenskej kultúry*, 8 stran); prodejní cena výtisku: 19,90,- Kč)

Periodikum je vydáváno na vysoké profesionální úrovni. Vzhledem k česko-slovenské členské základně Klubu slovenské kultury oslovuje časopis také čtenářský okruh české veřejnosti. Příspěvky jsou publikovány v jazyce slovenském i českém. Vydavatel využil dotaci v souladu s pravidly jejího přidělení.

Vydavatel zaslal podrobné vyúčtování a řadu informativních dokladů. Poměr režijních nákladů dosahuje 41 %. Podíl dotace na nákladech projektu stanovený v rozhodnutí ve výši 84 % byl překročen o 1,5 %. V doplněných podkladech k vyúčtování vysvětlil, že rozdíl vznikl zejména z důvodů opožděné zaslání faktury nákladů na distribuci časopisů v listopadu a v prosinci. Tato nemohla být zahrnuta do vyúčtování, protože společnost A.L.L. production s.r.o. byla předána až v únoru 2002. Nenavrhují se žádná opatření.

(14) Slovenské dotyky. Magazín Slovákov v ČR (vydavatel Slovensko-český klub v ČR; výše dotace 2 880 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 8 000 ks; stránkový rozsah 26 až 34 stran + 4 strany *Literárne dotyky*; prodejní cena výtisku: 18,- Kč)

Časopis je zaměřen nejen na komunitu slovenské menšiny v České republice, ale také na českou veřejnost, příznivce Slovensko-českého klubu.

Z vyúčtování dotace vyplynulo, že vydavatel nedodržel stanovený procentní podíl dotace na projektu (75 %), a to zejména z důvodů, že dosáhl pouze polovičních příjmů z prodeje časopisu oproti rozpočtovaným. Skutečný poměr činil 82 %. Jak vyplynulo z dodatečných údajů, k rozdílu došlo zejména nezapočítáním rabatů distribučních firem do nákladů na distribuci. O jejich výši byly sníženy příjmy z prodeje titulu. Nenavrhují se žádné opatření.

(15) Korene (vydavatel Obec Slovákov v ČR; výše dotace 2 880 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 5 000 ks; stránkový rozsah: 26 + 4 strany plus *Detská príloha Koráliky*; prodejní cena výtisku: 16,- Kč)

Časopis má populárně-odborný charakter. Přináší příspěvky k aktuálním otázkám menšinové politiky v České republice, zvláště postavení Slováků v ČR, přehledy o aktivitách místních a regionálních organizací Obce Slováků v ČR.

Vydavatel předložil neúplné vyúčtování, bez požadovaného komentáře. Na vyžádání potřebné údaje zaslal. Z vyúčtování vyplynulo, že režijní výdaje mírně převyšují hranici 40 %. Podíl dotace na projektu dosahuje 83 %, což je v souladu s procentem stanoveným v Rozhodnutí. V současné době je pracovníky z Finančního ředitelství pro Středočeský kraj prováděna kontrola dotací poskytnutých ze státního rozpočtu v letech 1999 až 2001 na vydávání výše uvedeného periodika. Podrobná informace o výsledcích kontroly bude zaslána Ministerstvu kultury, které je poskytovatelem dotace na vydávání národnostního tisku od roku 2002.

Návrh opatření:

Případná opatření budou navržena až na základě výsledků provedené kontroly.

6.3.7. Ukrajinská národnostní menšina

(16) Porohy. Časopys dlja Ukrajinciv v Českij respublici - Prahy. Časopis pro Ukrajince v České republice (vydavatel Ukrajinská iniciativa v ČR; výše dotace 650 tis. Kč; periodicita 6x ročně; anoncovaný náklad jednoho čísla 600 ks; stránkový rozsah 38 stran; prodejní cena výtisku 20,- Kč)

Časopis je zaměřen na problematiku ukrajinských krajanů v ČR i ve světě.

Celkový náklad periodika byl zvýšen (ze 600 ks na 850 ks). Vydavatel předložil neúplné vyúčtování, bez požadovaného komentáře. Procentní podíl dotace na projektu nebyl dodržen. V Rozhodnutí byl stanoven maximální podíl dotace na projektu ve výši 84 %. Ve skutečnosti činil tento podíl 93,98 %. Vyžádané doplňující údaje k vyúčtování nebyly dosud zaslány, a to z důvodů probíhající kontroly. V současné době je pracovníky Finančního ředitelství pro Středočeský kraj prováděna kontrola dotací poskytnutých ze státního rozpočtu v letech 1999 až 2001 na vydávání výše uvedeného periodika. Podrobná informace o výsledcích kontroly bude zaslána Ministerstvu kultury, jež je poskytovatelem dotace na vydávání národnostního tisku od roku 2002.

Návrh opatření:

Případná opatření budou navržena až na základě výsledků provedené kontroly.

6.3.8. Židovská obec

(17) Hatikva (vydavatel Židovská liberální unie v ČR; výše dotace 400 tis. Kč; měsíčník; anoncovaný náklad jednoho čísla 800 ks; stránkový rozsah: 16 až 24 stran; prodejní cena výtisku 20,- Kč)

Vydavatel nedodržel podmínky pro použití dotace uvedené v Rozhodnutí, nepředložil ve stanoveném termínu vyúčtování dotace. Toto vyúčtování bylo zasláno s měsíčním zpožděním, až na základě zaslání urgency. Důvodem těchto nedostatků byla změna ve vedení občanského sdružení. Vyúčtování nebylo předáno v požadované struktuře, procentní podíl dotace činil ve skutečnosti 57 % (oproti rozpočtovaným 60 % uvedeným v Rozhodnutí), což je druhý nejnižší podíl dotace na projektu.

Návrh opatření:

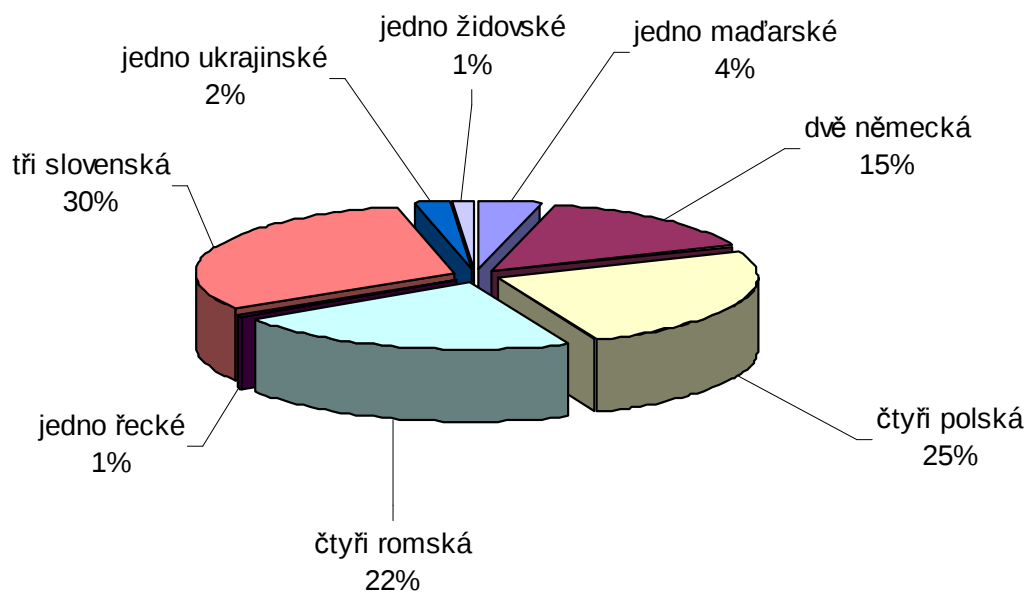
S ohledem na opožděně předložené vyúčtování doporučujeme, aby v případě, že bude podána žádost o dotaci na následující rok, nebyla tomuto občanskému sdružení dotace poskytnuta, a to s odkazem na příslušné ustanovení nařízení vlády č. 98/2002 Sb.

Vyúčtování dotace ze státního rozpočtu na vydávání národnostního tisku v roce 2001

Titul	Výrobní náklady	Režijní náklady	Náklady distribuční	Náklady celkem	Příjmy z prodeje	Ostatní příjmy	Dotace 2001	Příjem celkem	Rozdíl (výdaje/ příjmy)	Vrácená dotace	% podíl dotace na projektu	% podíl režie na projektu
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
				1+2+3				5+6+7	4-8			
(1) Pragai Tukor	664 666	563 930	42 477	1 228 596	93 278	0	1 135 000	1 228 278	-318	0	92,38%	45,90% *)
(2) Landes Zeitung	826 340	1 302 360	304 400	2 433 100	258 401	6 417	2 200 000	2 464 817	31 717	31 718	89,12%	53,53%
Prager Volkszeitung	1 054 827	1 234 599	138 510	2 427 936	324 525	2 806	2 100 000	2 427 331	-605	0	86,49%	50,85%
(3) Glos ludu	3 817 156	3 420 566	2 840 454	10 078 176	3 939 160	1 539 015	4 600 000	10 078 175	-1	0	45,64%	33,94%
Zwrot	841 897	921 279	0	1 763 176	368 745	68 024	1 300 000	1 736 769	-26 407	0	73,73%	52,25%
Nasza Gazetka	792 488	492 018	1 540	1 284 506	83 168	1 336	1 200 000	1 284 504	-1	0	93,42%	38,30% *)
Pražský kurýr	134 165	85 380	0	219 545	3 000	525	216 000	219 525	-20	0	98,39%	38,89%
(4) Romano kurko	264 587	1 006 607	132 630	1 403 824	2 925	879	1 400 000	1 403 804	-20	0	99,73%	71,70%
Gendalos	798 075	1 145 616	66 952	2 010 643	29 346	40 996	1 940 000	2 010 342	-300	0	96,49%	56,98%
Kereka	1 222 253	514 017	197 845	1 934 114	254 780	59 334	1 620 000	1 934 114	0	0	83,76%	26,58%
Romano hangos	794 881	1 001 144	203 438	1 999 463	13 305	566 158	1 420 000	1 999 463	0	0	71,02%	50,07%
(5) Kalimera	20 250	14 294		34 544			115 000	115 000	80 456	80 456	100,00%	41,38%
(6) Listy 2000	2 001 666	1 511 375	168 545	3 681 586	533 489	0	3 148 000	3 681 489	-97	0	85,51%	41,05%
Koreně	2 026 585	1 503 344	86 625	3 616 554	612 641	112 790	2 880 000	3 605 431	-11 123	0	79,63%	41,57%
Slovenské dotyky	2 081 846	1 329 693	88 644	3 500 183	455 835	92 860	2 880 000	3 428 695	-71 488	0	82,28%	37,99%
(7) Porohy	283 650	402 008	5 985	691 643	32 470	9 036	650 000	691 506	-137	0	93,98%	58,12%
(8) Hatikva	365 350	260 321	70 962	696 633	296 633		400 000	696 633	0	0	57,42%	37,37%

*) Distribuční náklady uvedeny, nejsou však zahrnuty v celkových nákladech (hrazeny z jiných zdrojů).

**Poměr výše dotací ze státního rozpočtu na vydávání
periodik národnostních menšin v roce 2001**

7. Národnostní menšiny ve vlastním pohledu

Následující oddíl představuje vlastní hodnocení situace jednotlivých národnostních menšin, jak je vnímána jejich zástupci – členy Rady vlády pro národnostní menšiny. Vzhledem k tomu, že uvnitř národnostních menšin existuje podobně jako ve většinové společnosti názorová pluralita, postoj těchto zástupců národnostních menšin představuje jeden z pohledů na situaci té které národnostní menšiny.

Zástupci národnostních menšin zde prezentují svůj pohled na národnostně menšinovou politiku státu, vyjadřují se k postavení vlastní menšiny, možnosti jejího rozvoje a uplatnění ve společnosti. Stanoviska jsou strukturovány ve formě souboru odpovědí na otázky, které zástupcům národnostních menšin v Radě vlády pro národnostní menšiny položil sekretariát Rady. Text je upraven do jednotné formální podoby, aniž by bylo zasahováno do jeho obsahu.

7.1. BULHARSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků bulharské menšiny a její geografické usídlení

V ČR žije cca 4 500 osob starších 18 let s bulharskou národností a bulharským nebo českým občanstvím. Tito lidé mají nad 2 000 dětí. Geografické usídlení: Praha (cca 1 500 osob), Brno (cca 500 osob), Ostrava (cca 500 osob), Ústí nad Labem a okolí (cca 200 osob), Plzeň a okolí (cca 200 osob), Chomutov a okolí (cca 200 osob), Olomouc a okolí (cca 100 osob), Kladno a okolí (cca 100 osob), Most a okolí (cca 100 osob), Mladá Boleslav a okolí (100 osob), ostatní (cca 1 000 osob).

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Občanské sdružení Bulharská kulturně osvětová organizace (dále jen BKOO): vedení má předsedu, organizačního sekretáře, 5 členů výboru a tříčlennou revizní komisi.

Občanské sdružení Bulharský kulturní klub sv. Cyril a Metoděj Ústí nad Labem: výbor je složen ze 6 osob v čele s předsedou.

Bulharský kulturní klub Ostrava má svou vlastní budovu. Bulharský kulturní klub Brno dostává finanční dotaci od Magistrátu v Brně (dále zde existuje bulharský taneční soubor vedený mladými lidmi). Bulharský kulturní klub Mladá Boleslav má svůj klub.

BKOO sv. Cyril a Metoděj je pražská organizace se samostatnou registrací od roku 1992.

Občanské sdružení „Vazražďane“ je organizací bulharské menšiny, registrovanou v r. 2001. Vedení organizace se skládá z 9 členů v čele s předsedou.

2. b/ Členská základna

Členskou základnu BKOO představuje cca 50 osob, okruh jejích sympatizantů tvoří blíže nespecifikované množství osob, občanů Bulharska (dočasně pobývajících na území ČR).

Bulharský kulturní klub Ostrava sdružuje 216 členů (je největší organizací menšiny).

Bulharský kulturní klub sv. Cyril a Metoděj Ústí nad Labem sdružuje cca 40 osob, Bulharský kulturní klub Brno má 15 členů, Bulharský kulturní klub Mladá Boleslav 10 členů. BKOO sv. Cyril a Metoděj má kolem 10 členů. Občanské sdružení „Vazražďane“ má více než 50 členů.

2. c/ Priority

Rozšiřování a upevňování bulharsko - českých vztahů; organizování kulturně-společenských činností k zachování bulharského jazyka a kultury; vydávání periodického tisku pro Bulhary v ČR; sjednocení

lidí bulharské menšiny z celé ČR na základě společné myšlenky zachování tradičních bulharských hodnot; získání co největšího počtu příznivců bulharské kultury a umění z majoritního společenství. Základní činnost BKOO je hospodářská (provozování hotelu a bulharské restaurace v Praze 2). Dále organizuje kulturní akce u příležitosti bulharských národních svátků.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

V souvislosti s výše uvedenými prioritami organizace „Vazražďane“ realizuje kulturní program, který zahrnuje cca 10 akcí ročně. Některé jsou spojeny se státními svátky Bulharska (3. březen, 24. květen, 1. listopad, 24. prosinec), jiné navazují na oslavy významných českých a bulharských osobností kultury. Ostatní sdružení pořádají kulturní akce u příležitosti bulharských národních svátků, Bulharský kulturní klub Mladá Boleslav organizuje česko - bulharský ples, který se těší velkému zájmu ze strany české veřejnosti.

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Internetová adresa občanského sdružení „Vazražďane“: <http://sweb.cz/vazrazdane/>

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

V současné době existují tři registrované organizace - BKOO, BKOO sv. Cyril a Metoděj a občanské sdružení „Vazražďane“. Z celkového počtu 4 500 osob bulharské národnosti je v jednotlivých organizacích sdružováno 450 osob, tedy pouze 10 %. V souvislosti s novým zákonem o národnostních menšinách se očekává nárůst počtu členů organizací bulharské menšiny.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

Bulharská menšina má od roku 2001 svého zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny. Součinnost se samosprávou uskutečňují představitelé bulharské menšiny v Praze, Brně a Ostravě. Od roku 2002 bude zástupce bulharské menšiny působit v poradním sboru pro národnostní kulturu Ministerstva kultury, poradním sboru pro národnostního školství Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a též ve výborech pro dotace a samosprávu Rady vlády pro národnostní menšiny.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Menšina používá mateřský jazyk v bulharských institucích (velvyslanectví, škola, kulturní středisko) a v rámci svých sdružení. V soukromém životě používá bulharštinu, když se sejdou osoby s bulharskou národností, s výjimkou případů, kdy ve skupině jsou osoby, které bulharsky neumí (sdružení „Vazražďane“ bude od podzimu 2002 organizovat výuku bulharštiny).

V rodině je používání bulharštiny následující:

- v případě obou bulharsky mluvících rodičů - v rodině se mluví bulharsky;
- v případě matky bulharsky mluvící, a otce nikoliv - děti mluví bulharsky často a dokonale;
- v případě otce mluvícího bulharsky, a matky nikoliv - děti mluví bulharsky zřídka a s přízvukem.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

U žen, které se provdaly za muže bulharské národnosti, často vznikl problém s přechýlenou podobou ženského příjmení (např. Vasileva - Vasilevová).

3. e/ Vzdělávání

V Praze existuje základní a střední bulharská škola Petra Berona, kterou navštěvuje 120 žáků. Zřizovatelem školy je bulharský ZÚ v Praze.

3. f/ Kulturní činnost

Všechny bulharské organizace pořádají kulturní akce - oslavy státních svátků, vernisáže, návštěvy divadel, koncertů a jiné. Bulharskými státními svátky jsou: 1. a 3. březen („Baba Marta“ a osvobození Bulharska od turecké nadvlády); 24. květen (svátek Cyrila a Metoděje, Den bulharské osvěty a kultury a slovanské písemnosti); 1. listopad (Den národních buditelů); 24. prosinec (Vánoce).

V Praze působí Bulharský kulturní institut a kulturní sekce Bulharského velvyslanectví. Jejich akcí se zúčastňují příslušníci bulharské menšiny i zástupci českých institucí, např. Slovanské knihovny v Praze apod.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

V bulharském jazyce jsou vydávána tato periodika: časopis *Roden glas* (vydavatel BKOO), *Balgary* (vydavatel „Vazražďane“), bulletin *Inform*.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

V posledních pěti letech jsou projevy xenofobie ze strany české společnosti zmírněné. Xenofobie se projevuje převážně v sociálním životě při profesionální realizaci Bulharů v české společnosti. Vztah české společnosti k bulharské menšině a její kultuře je přátelský.

5. Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Je nutné zvýšení demokratizace ve vztahu k národnostním menšinám. Státní administrativa se snaží „ovládat situaci“ a držet národnostní menšiny pouze v určitém rámci. Většina rozhodnutí se aplikuje autoritativním způsobem, což není typické pro zralou demokracii. Státní úředníci opomíjejí, že i představitelé menšiny jsou českými občany a hájí zájmy českého státu. Dále je zapotřebí zvláštního vztahu k nepočetným menšinám, k nimž patří i menšina bulharská. Konkrétním příkladem je financování periodického tisku. Zavedené pravidlo dotovat do 70% nákladů na vydávání tisku prakticky znemožňuje realizaci projektu, neboť zbývajících 30% je neúnosná finanční částka pro tak malou menšinu, jako je bulharská.

6. Problémy v životě menšiny

Občanské sdružení „Vazražďane“, jako nová organizace bulharské menšiny, měla problémy se získáním státní dotace na rok 2002, neboť nesplňovala formální podmínku (minimálně 1 rok působení). Ostatní bulharské organizace, působící ještě za minulého režimu, tento formální problém neměly. V současné době je největším problémem bulharské menšiny vyřešení dislokace pražských sdružení pro jejich činnost.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Přijetí zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, a změna statutu Rady vlády pro národnostní menšiny, rovněž i přijetí pravidel dotací, je velkým přínosem pro rozvoj bulharské menšiny.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Příslušníci bulharské menšiny jsou již dobře adaptovaní v české společnosti. Poslední zákonodárné změny přinášejí velkou naději v zachování tradičních bulharských hodnot.

7.2. CHORVATSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků chorvatské menšiny a její geografické usídlení

V roce 1947 byl počet občanů chorvatské národnosti 2 275 osob. Po únoru 1948 se chorvatská menšina stala obětí zločinu komunistického režimu a byla protizákonně násilně vysídlena z jihomoravských obcí Jevišovka, Dobré Pole a Nový Přerov do 118 obcí ve 34 tehdejších okresech. Dle vlastního odhadu nepřesahuje dnes v České republice počet příslušníků chorvatské menšiny výrazněji jeden tisíc osob, avšak za podmínek normálního vývoje by menšina čítala více než 6 000 osob. V současnosti žijí příslušníci chorvatské menšiny převážně v těchto městech a vesnicích: Praha, Brno, Olomouc, Ostrava, Orlová, Břeclav, Šternberk, Šumperk, Uničov, Hodonín, Hanušovice, Vyškov, Prostějov, Skřípov, Konice, Svitavy, Česká Třebová, Huzová, Moravský Beroun, Zlaté Hory, Domašov nad Bystřicí, Jívová, Bohuňovice, Červenka, Vilémov u Litovle, Kojetín, Kuřim, Dvorce u Bruntálu, Radkov u Vítkova, Vítkov, Mikulov, Bystřice nad Pernštejnem, Velké Meziříčí, Rajhradice, Heřmanice u Oder, Vsetín, Havířov, Bedihošť, Drahanovice, Slatinice a dalších.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Občanské sdružení s názvem Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR.

2. b/ Členská základna

Nespecifikováno.

2. c/ Priority

Uchování zvyků, kroje a hlavně chorvatského čakavského nářečí. Je to velmi náročné, vzhledem k dispersnímu usídlení (viz výše), navíc bez vzdělání v mateřtině a jakékoliv další pomoci.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Vždy jednou za rok počátkem září *Chorvatský kulturní den* v Jevišovce (okr. Břeclav). Akce oživuje chorvatské tradice, folklor (např. hody) v jedné z největších bývalých chorvatských vesnic na jižní Moravě do roku 1948. Je také příležitostí setkání členů vysídlených rodin, vzpomínání na opuštěný domov.

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Není.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

To je jediná věc, kterou menšina podle vlastního vyjádření má po roce 1989.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

V minulosti se jednalo bez účasti zástupce chorvatské národnosti, s odůvodněním malého početního zastoupení menšiny. Od 7. listopadu 2001 usnesením č. 1163 vláda ČR jmenovala jako člena Rady vlády pro národnostní menšiny i zástupce chorvatské menšiny.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Užívání chorvatského jazyka je možné jen v soukromém životě, ve veřejném životě nemají příslušníci menšiny podle vlastního vyjádření odvahu používat mateřský jazyk.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Jména na rodných listech jsou česká, starší populace má německá, v minulosti byla příjmení poněmčována a počešťována. V soukromém životě je příslušníci menšiny užívají v chorvatské podobě. U ženských příjmení přechylování (koncovka „-ová“) nevadí.

3. e/ Vzdělávání

Vzdělávání v mateřském jazyce nikdy příslušníci chorvatské menšiny neměli. Nejstarší generace má základní vzdělání v jazyce německém, mladší v jazyce českém. Nyní je obecná možnost vzdělávat se, nikoliv však v chorvatském jazyce.

3. f/ Kulturní činnost

V důsledku rozptýleného usídlení Chorvatů po celém území Moravy je podle vlastního vyjádření velmi obtížné či skoro nemožné zajistit kulturní činnost.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

V České republice nemá chorvatská menšina nic k dispozici. Z Rakouska (od Gradišćanských Chorvatů, tj. chorvatské menšiny v Burgenlandu) dostává týdeník *Hrvatske novine*, kde jsou publikovány též články o sousedních menšinách žijících v Maďarsku, na Slovensku a v ČR.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Nespecifikováno.

5. Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Nespecifikováno.

6. Problémy v životě menšiny

Nespecifikováno.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Nespecifikováno.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Nespecifikováno.⁵⁶

7.3. MAĎARSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků maďarské menšiny a její geografické usídlení

Maďarská menšina v ČR představuje specifickou komunitu, která nese některé znaky autochtonní i některé znaky neautochtonní etnické menšiny. Do českých zemí se Maďaři dostali v bývalém Československu jednak nedobrovolně (v rámci tzv. výměny obyvatelstva po 2. světové válce, roztroušeně do bývalých sudetoněmeckých oblastí), jednak v socialis-

⁵⁶ Absence odpovědí na otázky č. 4 až 8 lze chápat jako výraz nesouhlasu s dosavadní národnostně menšinovou politikou ČR, v jejímž rámci došlo pouze k částečné nápravě křivd, které postihly jihomoravské Chorvaty. Viz část 2 tohoto materiálu.

tickém Československu dobrovolnou migrací (většinou do větších měst, především za studii a za prací). Maďaři tedy nikde v ČR netvoří souvislou etnickou enklávu.

<i>geografické usídlení</i>	<i>počet</i>
Jihočeský kraj [*]	cca 800
Východočeský kraj [*]	cca 1 800
Jihomoravský kraj ^{**}	cca 1 500
Severočeský kraj ^{**}	cca 4 000
Moravskoslezský kraj ^{**}	cca 4 000
Západočeský kraj ^{**}	cca 3 200
Praha a okolí ^{**}	cca 4 000
Teplice a okolí ^{**}	dosud nezjištěno
Celkem	cca 19 300

^{*} Údaje z publikace „Maďaři v České republice 1918–1992“

^{**} Údaje jednotlivých základních organizací Svazu Maďarů (Brno, Litoměřice, Ostrava, Plzeň, Praha)

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Jedinou celostátní organizací Maďarů v ČR je Svaz Maďarů žijících v českých zemích. Momentálně má základní organizace v Praze, Ostravě, Brně, Litoměřicích, Plzni a Teplicích.

Vedle tohoto základního typu občanského sdružení existují v ČR i jiné, volnější formy maďarských komunit. Studentské spolky fungují ve dvou největších českých akademických centrech: v Praze je to Studentský spolek Endre Adyho, v Brně pak Studentský kroužek Ference Kazinczyho (*Kafedik*)⁵⁷.

Maďarská reformovaná církev má v ČR dlouhou tradici; i v současnosti působí v Praze maďarská obec reformované církve. Také Maďaři katolického vyznání mají své pravidelné bohoslužby v maďarštině.

2. b/ Členská základna

Členská základna Svazu Maďarů průběžně roste; na jednotlivých akcích Svazů je mnoho zájemců z řad etnických Maďarů, neplatících členů, sympatizantů a návštěvníků.

<i>Členská základna (evidovaní členové)</i>					
Brno	Litoměřice	Ostrava	Plzeň	Praha	Teplice
222 členů	20 členů	110 členů	52 členů	300 členů	30 členů

2. c/ Priority

V souladu se stanovami i s programem Svazu Maďarů jsou základními cíli:

- vést v patnosti občany maďarské národnosti v ČR, pomáhat jim uchovávat národní identitu, jazyk, kulturu a tradice a dle možnosti uspokojovat jejich kulturní, vzdělávací a jiné potřeby;
- podílet se na prezentaci kultury a dějin maďarského národa v českém prostředí obohacovat tím místní kulturní život o kulturu jiného národa;

⁵⁷ Vedle těchto forem organizovaného života působí též v českých zemích i národnostní politické uskupení Coexiistentia – Soužití – Együttélés.

- díky jazykovému vybavení být nápomocni českému okolí při rozvíjení vzájemných česko-maďarských vztahů (poskytováním služeb);
- klubová činnost;
- publikační činnost.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Brno:

- Maďarské kulturní dny,
- kulturně vzdělávací a dokumentační činnost (besedy, přednášky, výstavy, apod.),
- vydávání vlastního časopisu BMF (Brněnský maďarský kurýr);

Litoměřice:

- turistické výlety do okolních měst spojené s návštěvou kulturních památek,
- organizace činností pro děti (Mezinárodní den dětí, mikulášská besídka)
- poznávání kultury a zvyklostí jednotlivých oblastí Maďarska,
- návštěvy divadelních představení v regionálních divadlech;

Ostrava:

- oslavy státních svátků Maďarské republiky,
- uspořádání pietního aktu na hřbitově politických vězňů v Mírově u památníku hraběte Jánose Esterházyho,
- Dny Maďarské kultury;

Plzeň:

- měsíční klubová setkání,
- důstojné oslavy národních svátků v březnu a v říjnu,
- Dny maďarské kultury;

Praha:

- Dny maďarské kultury,
- mezinárodní folklorní festival „Praha srdce národů“, který organizačně i umělecky zajišťuje folklorní soubor Limbora ve spolupráci s organizacemi dalších národnostních menšin v Praze,
- Setkání kultur – společná akce národnostních menšin v Praze, přičemž ve funkci hlavního organizátora se národnostní menšiny každoročně střídají;

Teplice: nová základní organizace - dosud pouze klubová činnost.

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Svaz Maďarů má domovskou stránku, která se postupně buduje. Adresa: www.csmmsz.cz

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Základní organizace působí zpravidla v pronajatých prostorech. Teplická a litoměřická základní organizace dosud stálá sídla nemají.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

Brno:

- 1–2x ročně setkání se zástupci magistrátu a Krajského úřadu (ve výboru pro národnostní menšiny zástupce Maďarů není).

Praha:

- předsedkyně základní organizace je členkou Komise rady Magistrátního úřadu hl. města Prahy pro národnostní menšiny;
- člen základní organizace je členem Rady vlády pro národnostní menšiny.

V Ostravě, Plzni, Litoměřicích a Teplicích nejsou Maďaři zastoupeni v orgánech samosprávy a ve výborech pro národnostní menšiny, mají však kontakty na orgány samosprávy a státní správy a spolupracují i s dalšími etnickými menšinami v příslušné lokalitě.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Členové Svazu Maďarů používají mateřštinu především v soukromí, v ojedinělých případech i ve veřejném styku (ve smyslu zákona). Mateřština se zpravidla užívá i při setkáních a kulturních programech – v případě akcí určených pro širší veřejnost je zajištěno tlumočení do českého jazyka.

Někteří členové Svazu využívají maďarský jazyk v rámci podnikání podle živnostenského zákona – v průvodcovství či jako tlumočníci a překladatelé.

Maďaři v ČR bez problémů ovládají češtinu a běžně ji používají v každodenním životě.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

S užíváním jména nejsou problémy. Převážná většina používá křestní jméno v jeho české, resp. slovenské podobě, v komunikaci uvnitř maďarské komunity pak v rodném jazyce. Někteří členové si vyžádali provedení změny v osobních dokladech vystavených v intencích českého jazyka za doklady s autentickým maďarským příjmením a jménem. Se stávajícím stavem problémy nevidí.

3. e/ Vzdělávání

Maďarská menšina nemá v ČR vlastní vzdělávací systém. Většina členů komunity pochází ze Slovenska a absolvovala vzdělání ještě v období existence bývalého Československa (na území Slovenska) většinou v rodném jazyce.

Za vzdělávací akce se pokládají klubové aktivity jednotlivých základních organizací a kursy maďarštiny, popř. jiné vzdělávací programy pro děti. V současnosti neexistují požadavky na vzdělávání v maďarském jazyce na školách. Maďarský jazyk je rovněž možno studovat v jazykových kurzech pořádaných Maďarským kulturním střediskem v Praze, dále také ve Státní jazykové škole, resp. v Berlitzově jazykové škole.

V Praze je pro děti předškolního věku organizována „Škola lidových tradic“. Prostory pro tuto činnost poskytuje Maďarské kulturní středisko v Praze.

Univerzitní vzdělávání občanů ČR v Maďarsku je umožněno mezistátní dohodou, ale pouze formou krátkodobých semestrálních, resp. dvousemestrálních studijních pobytů. Obor maďarštiny lze absolvovat na FF UK jako magisterské, resp. doktorské studium.

3. f/ Kulturní činnost

Kulturní akce jsou běžnou součástí klubové činnosti všech základních organizací (přednášky, kulturní vystoupení jednotlivců i souborů z Maďarska, resp. ze Slovenska apod.). Organizují se poznávací zájezdy do Maďarska i na Slovensko. Jednotlivé základní organizace udržují kontakty s různými uměleckými soubory (např. divadelními, s loutkovým divadlem v Kecskemétu, se Svazem maďarských grafiků apod.).

Velký význam má podpora Ministerstva kultury ČR, popř. podpora místní samosprávy (např. Magistrátu hl. města Prahy), ale například také Illyésovy nadace a Ministerstva národního kulturního dědictví MR, přidělovaná na základě vypsání grantů.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Svaz Maďarů disponuje v současnosti jedním celostátním periodickým časopisem *Prágai Tükör* (Pražské zrcadlo), který vychází již 10 let (pětkrát ročně). Brněnská základní organizace vydává regionální časopis *Brünni Magyar Futár* (Brněnský maďarský kurýr).

Regionálně je možný příjem vysílání rozhlasové stanice Regina: jednou za 3 týdny ráno v 6:00 hodin. Maďarská menšina by přivítala vhodnější vysílací čas.

Na území celé ČR je dostupný satelitní signál, který umožňuje příjem dvou veřejnoprávních maďarských televizních stanic (TV Duna a MTV 2) a pěti veřejnoprávních rozhlasových stanic. V poslední době se objevila i možnost příjmu mnoha desítek maďarských rozhlasových stanic i maďarské televize Duna prostřednictvím Internetu. Satelitní příjem je v jednotlivých organizacích většinou zajištěn v klubech a mnoho členů Svazu má svůj vlastní soukromý přístroj na přijímání signálů.

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Členové maďarské národnostní menšiny nezaznamenali žádné projevy intolerance ani diskriminace ve vztahu k ní.

5. *Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nejsou známy. Jako určitý legislativní nedostatek se některým členům jeví absence možnosti získání dvojího státního občanství (nikoli českého a slovenského – tato varianta je v určitých mezích možná, ale v relaci česko-maďarské; tuto možnost by přivítali nejen někteří občané ČR, ale i někteří občané MR, kteří zde trvale žijí).

6. *Problémy v životě menšiny*

Nejsou evidovány žádné problémy hodné zvláštní pozornosti. Problémy Maďarů v Ostravě – jak uvádí tamní základní organizace – nepramení z etnické příslušnosti, ale jsou dány socioekonomickou situací v kraji (např. nadprůměrná nezaměstnanost).

Jako specifický problém lze uvést i obtíže se zapojováním mladé generace do činností a života organizací maďarské národnostní menšiny.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Brno:

- provozováním Maďarského kulturního a informačního centra (které poskytuje tlumočnické, překladatelské a informační služby) je zajištěno financování provozu organizace a jsou rozvíjeny česko-maďarské vzájemné vztahy,
- prezentace kultury a dějin maďarského národa v českém prostředí s cílem obohacovat místní kulturní život o kulturu jiného národa,
- za finanční podpory Magistrátu, Krajského úřadu a resortu kultury zajišťuje kulturní, vzdělávací a dokumentační činnost základní organizace;

Litoměřice:

- dobrá spolupráce s okresním úřadem;

Plzeň:

- dobrá spolupráce s představiteli města;

Praha:

- vytvoření Komise rady Magistrátního úřadu hl. města Prahy pro národnostní menšiny i podpora národnostních menšin v rámci vypsaných grantů Magistrátu,
- s velkými nadějemi se očekává zřízení Domu národností v Praze; za velmi vstřícný krok zastupitelů je považováno schválení záměru a výběr vhodného objektu.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Postavení maďarské menšiny v současnosti považují členové základních organizací za přiměřené jejímu počtu. Většinou se též shodují v názoru, že ačkoli jejich počet není velký, je o činnosti organizací známo poměrně dost, a to v relativně širokém okruhu. Za uspokojivou považují většinou i spolupráci s orgány státní správy.

V rámci integrace jednotlivých regionů prosazuje maďarská menšina spolupráci mezi jednotlivými oblastmi ČR a Maďarska.

Maďarská menšina v ČR nemá specifické etnické problémy ve veřejném životě, což je dáno velkou mírou domestikace jednotlivých příslušníků.

7.4. NĚMECKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků německé menšiny a její geografické usídlení

K německé menšině se v roce 2001 přihlásilo podle předběžných výsledků sčítání lidu 38 321 osob, podle posledních zpráv 48 500 příslušníků. Osoby, které deklarovaly svoji národnost a veřejně se k ní hlásí, jsou jistě v počtu německé menšiny zahrnuty. Osoby ze smíšených manželství měly svobodnou volbu a mnohé osoby staršího věku, hlavně na Moravě, se v důsledku dřívějších špatných zkušeností zdráhaly napsat národnost německou, a raději se hlásily k národnosti moravské či slezské. Největší počet obyvatel německé národnosti žije v průmyslových oblastech, kde zůstali jako odborníci ve sklářství a bižuterii, textilním průmyslu, hornictví apod. Menší počet obyvatel německé národnosti žije v zemědělských oblastech.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Německá menšina se organizuje ve dvou občanských sdruženích, Shromáždění Němců v Čechách. na Moravě a ve Slezsku a Kulturním sdružení občanů německé národnosti ČR (KSONN).

2. b/ Členská základna

Shromáždění Němců v Čechách. na Moravě a ve Slezsku zastřešuje 21 velkých svazů, včetně jejich 30 regionálních organizací. Celkem má Shromáždění kolem 5 800 členů (v tomto počtu nejsou děti a mládež), nejpočetnějšími svazy jsou Chebsko (cca 1200 členů), Liberecko (800 členů), Šumpersko (600 členů), Opavsko (370), Slezsko (280), Chomutovsko (280), Jablonecko (260), Plzeňsko (260) a Těšínsko (rovněž 260 členů). Ostatní svazy mají kolem 100 -180 členů. Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR má 3 500 členů ve třiceti základních organizacích. Počet členů v jednotlivých organizacích se pohybuje od 40 do 350.

2. c/ Priority

Hlavním cílem je seberealizace německé národnostní menšiny, a to prostřednictvím:

- jejího kulturního uspokojování,
- vydáváním novin a informací pro další vzdělávání,
- udržením a vylepšením znalostí němčiny,
- zachováním vlastního kulturního dědictví,
- spoluprací s ostatními kulturními a neziskovými institucemi.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Hlavní akce: kursy němčiny, semináře pro mládež i seniory s různou tematikou kulturní akce na udržení tradic - masopust, Velikonoce, den matek, Advent a Vánoce. Dětské tábory, kroužky pěvecké a taneční, výstavy, dny kultury. Ve spolupráci s českými občany a s krajany pomoc při obnově kostelů, restaurování památek a sociální výpomoc slabším a nemocným osobám.

Shromáždění Němců se prezentuje ve svém tisku *Landes Zeitung*, který vychází za finanční podpory Ministerstva kultury jednou za 14 dnů. Podobně Kulturní sdružení občanů ČR

německé národnosti prezentuje pravidelně svoji osvětovou činnost ve čtrnáctideníku *Prager Volkszeitung*. Jednotlivé regionální svazy vydávají rovněž svoje informativní listy, podle potřeby se prezentují v denním regionálním tisku. O činnosti svazu je také informován rozhlas, který na regionální úrovni informuje širokou veřejnost. Existuje také německé vysílání ve čtvrtek a v sobotu, cca 20 minut v ČR.

2. e/ *Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)*

Modernější svazy a periodikum *Landes Zeitung* se prezentují v Internetu. Webová adresa časopisu je www.landeszeitung.cz/index.htm.

3. *Podmínky výkonu práv národnostních menšin*

3. a/ *Sdružování*

Do roku 1989 byl v ČR povolen pouze jeden německý svaz, a to bylo Kulturní sdružení občanů německé národnosti (KSONN). Toto sdružení působilo v severozápadních Čechách, Praze a Brně. Po roce 1989 vznikala v ostatních regionech s větším počtem německého obyvatelstva nová sdružení, a to bez velkých potíží.

3. b/ *Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)*

Účast je dána zastoupením dvou zástupců německé menšiny v Radě vlády pro národnostní menšiny a jedním zástupcem v poradním sboru pro národnostní menšiny u Ministerstva kultury. Také v poradním sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy má německá menšina zastoupení.

Spolupráce s orgány samosprávy v regionech je různá. Tam, kde jsou v kraji národnostní komise, je německá menšina také zastoupena (Brno, Ostrava, Praha, Liberec, Krnov a Nové Město pod Smrkem).

3. c/ *Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě*

V soukromí se zpravidla hovoří německy (ve smíšených rodinách se hovoří převážně česky, s ohledem na partnera). Ve spolkovém dění, na kulturních akcích, při jednáních s krajanskými spolky a na členských schůzích se hovoří v němčině. Ve styku s úřady se používá čeština, při pomoci překlenutí bariery v úředních jednáních se využívá tlumočnických služeb.

3. d/ *Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny*

Po roce 1945 byla křestní jména počeštěna, příjmení žen přechylována (přípony „-ová“). Dnes není problém si jméno ponechat u mladší generace. Změny jmen starší generace však jsou nevýhodné finančně, protože často znamenají výměnu dokladů také u příslušníků rodiny. Nedostatkem při změně jména jsou výpisy z matrik, kde se překládá do češtiny a není respektována autenticita původního německého originálu.

3. e/ *Vzdělávání*

Po roce 1945 byli mladiství a děti německé menšiny vyloučeni z povinné školní docházky, později byli opět do školy zařazeni. Někteří však nemohli své školní vzdělání ukončit, neuznával se akademický titul ani maturitní vysvědčení. Později byl německé menšině povolen přístup do všech škol. Požadavek vzdělání v německém jazyce byl německou menšinou již jasně formulován, avšak dispersní usídlení Němců v České republice činí realizaci tohoto požadavku velmi obtížnou. Návrh využít zájem o německý jazyk i v ostatní populaci řešila možnost bilingvního školství, a to již od první třídy. Tento návrh však neprošel.

Vzdělání lze doplňovat na Střediscích česko - německého porozumění a dálkovým studiem germanistiky nebo semináři Goethe Institutu.

3. f/ Kulturní činnost

Je zaměřena na zachování kulturního dědictví a mateřského jazyka. Hlavní akce v průběhu roku jsou u všech sdružení podobná: zábavy v čase masopustu, velikonoce, Den matek, slunovrat, letní aktivity, exkurze za poznáním kulturních památek a krás naší vlasti, podzimní posvícení, oslava vánoc.

Reprezentativní pěvecký soubor v Kraslicích účinkoval již dvakrát ve Strážnici, vykazuje bohatou činnost. V místních organizacích působí pěvecké, recitační a hudební skupiny. Jsou organizovány různé přednášky, v některých svazech jsou taneční soubory a *Hřebečský folklorní taneční soubor* zastupoval německou menšinu již dvakrát ve Strážnici a několikrát v zahraničí.

V místních organizacích jsou i „kroužky dovedných rukou“, které zachovávají staré vzory pro pletení, háčkování, vyšívání a paličkování. V Kulturním sdružení občanů německé národnosti jsou také kroužky fotografií a řezbářů.

Členská základna však je již zestárlá, divadla a pěvecké koncerty v němčině nejsou. Také v televizi není žádné německé vysílání, a tak musí členská základna využívat zahraniční vysílače. Pouze v příhraničních oblastech probíhá kulturní výměna souborů pěveckých i tanečních.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Zdrojem rozšiřování a přijímání informací je pro obě výše uvedená sdružení periodický tisk. Kulturní svaz občanů německé národnosti vydává již od roku 1952 svou tiskovinu (původní název *Aufbau und Frieden* a od roku 1968 *Prager Volkszeitung*). Periodický tisk je pro německou menšinu nejcennějším zdrojem a pojátkem, protože menšina žije roztroušeně na celém území republiky. Vlastní tisk spojuje a informuje příslušníky menšiny o vnitropolitických i zahraničních událostech, o dění ve spolcích a doplňuje bílá místa v kulturních oborech - malířství, spisovatelství, ve zvycích a historii. Tisk přináší osvětu, ale také doplňuje slovní zásobu a pomáhá v dalším vzdělávání.

Stejnou funkci plní tiskovina Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku *Landes-Zeitung*, které vychází jedenkrát za čtrnáct dnů. Svazy sdružené pod Shromážděním Němců vydávají v mnohých regionech vlastní informační listy: krnovské, opavské, šumperské pro děti a mládež, hřebečské pro mládež a členy, plzeňské, liberecké, chebské a chomutovské.

Rozhlasové vysílání v německém jazyce je omezeno na dvě vysílání v týdnu – ve čtvrtek a sobotu, cca 20 minut. Je to pořad gratulací a informací o dění v německé menšině. Německá menšina proto využívá poslech na ostatních rozhlasových stanicích a na zahraničních německých televizních programech. Česká televize nevysílá žádné menšinové programy, což je škoda, protože by se i majoritní společnost mohla těmito pořady učit cizí jazyky.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Vlivem dlouhodobé a cílené protiněmecké propagandy za posledních 50 let se ještě dnes německá menšina potýká s názory, že je neloajlní vůči českému státu, že je nepřátelskou menšinou, a tak na mnoha místech dochází k intoleranci ze stran příliš levicově orientovaných občanů včetně politiků a novinářů. Také v médiích je velmi často napadána německá menšina za nemalého přispění našich politiků v souvislosti se sudetoněmeckou otázkou.

V posledních letech však mnoho intolerance není zaznamenáno, neboť německá menšina je většinou staršího věku a chová se tudíž velmi zdrženlivě a nenápadně.

Německá menšina pocítuje diskriminaci především v dědickém právu. Odsun Němců po druhé světové válce byl podle názoru našich politiků nutný a odplatou za válečné činy Německa. Byl však proveden kolektivně bez rozdílu, zda lidé byli vinni či nikoliv. Na tento

akt odplaty doplatili také Židé, antifašisté, Němci, kteří také byli v koncentračních táborech, sociální demokraté, kteří se aktivně stavěli proti hitlerovskému režimu, komunisté a lidé, kteří byli z odsunu vyjmuti. Němci, kteří byli z tohoto odsunu vyjmuti a zůstali v České republice, obdrželi zpět své československé občanství. Tím se měli stát právoplatnými občany tohoto státu, ale nestali. Mají do dnešního dne pocit lidí stojících na druhé koleji. Ne jen proto, že nemohli mnohdy studovat a vykonávat tak kvalifikovanou práci, za kterou by nyní ve stáří měli lepší důchod, ale také ztratili veškerý majetek. Při majetkoprávních sporech - tj. při restituci nemají nárok na rodinný majetek, protože restituční zákon je upraven na hranici roku 1948 a německá menšina byla vyvlastněna v roce 1945 až 1948.

Tyto problémy zatěžují německou menšinu, přestože se od samého počátku znovubudování Československa a nyní ČR aktivně účastnila, nehledě k tomu, že svými kontakty s německými krajany a s městskými zastupitelstvy v poslední době pomohla na mnoha místech obnovit a uchovat řadu vzácných památek, kostelů a kaplí.

5. *Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nespecifikováno.

6. *Problémy v životě menšiny*

Problémem německé menšiny je dispersní usídlení v ČR, v důsledku toho nemohou být zřizovány menšinové školy. Dalším nedostatkem je starší věková hranice členské základny, resp. chybějící dvě generace inteligence jakožto důsledek poválečných a totalitních let. Příslušníci starší německé populace mají dlouhodobé obavy při volbě svobodně se projevit (což má za následek malé členství ve sdruženích).

Z české strany je německá menšina spojována se sudetoněmeckou otázkou. Zde je nutno připomenout, že nelze jen tak přetrhat příbuzenské svazky tím, že se některý člen rodiny ocitne vlivem událostí na „druhém břehu řeky“, ale také nelze přetrhat příbuzenské vztahy s majoritním obyvatelstvem, které vznikly smíšenými manželstvími. Musí se však vycházet z úplně rozdílných životních podmínek německé menšiny, která tady žije a vyvíjí se po staletí rozdílným způsobem života.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Německá menšina se plně zapojila do společenského života. Jednotlivci jsou zastoupeni v mnoha organizacích, věnují se kulturní činnosti, spolupracují s obecními i městskými úřady, spolupracují s mnoha německými organizacemi, a tím dávají svým členům možnost poznat dění v jiných organizacích. Organizace spolupracují s *Česko-německým fondem budoucnosti* a společně s českými kolegy pořádají různé projekty a akce. Zprostředkovávají kulturní výměnu s krajany, pomáhají při navazování partnerských vztahů měst.

Německá menšina je svým postavením jistým mostem pro vytvoření přátelských vztahů s našimi sousedy, protože zná nejen oba jazyky, ale i dobře mentalitu obou stran. Spolu s ostatními menšinami je v multikulturní společnosti významnou a obohacující složkou, mající nemalý podíl na kulturních hodnotách našeho státu.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Německá menšina - občané ČR - žijí na tomto českém území již více než 800 let spolu s Čechy, Slováky, Židy, či s ostatními menšinami. V dobách míru lidé vedle sebe žili bez velkého přemýšlení, kdo je kdo. Většinou žili svým vlastním životem a starostí o zajištění rodiny. Soužití nebylo vždy jednoduché a mírumilovné, přišly doby lepší, horší a úplně nejhorší. Německá menšina doplatila na rozpínavost Německa a na selhání některých svých

vedoucích osobností. Nechala se vlákat do politického boje, který i pro ni samotnou vyústil v tragédii. Nyní, šedesát let po válce, je silně asimilována nejen svým rozptýlením a cílenou prací režimu v dřívějších letech (rovněž tak vlivem vzniku četných smíšených manželství). Stojíme však na prahu nového tisíciletí, a proto bychom jistě všichni chtěli věřit, že i když se lidé nebudou zrovna všichni milovat, že se naučí vážit si jeden druhého, že si budou vzájemně důvěřovat, že se budou respektovat a spolupracovat. Jistě chceme všichni věřit, že se nám společným úsilím podaří odstranit všechny bariéry a vybudovat společnou Evropu, kde bude vládnout zdravý rozum, spravedlnost a hlavně mír.

A aby tohle všechno mohlo být pravdou, musíme se pokusit se vzájemně poznávat, rozpracovat všechny chyby z minulosti a sednout si k čistému stolu, abychom mohli společně tvořit něco nového, užitečného a smysluplného, abychom se jednou před svými potomky nemuseli stydět.

7.5. POLSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků polské menšiny a její geografické usídlení

Podle předběžných výsledků sčítání lidu 2001 žije na území ČR 52 095 občanů polské národnosti. Většina z nich, asi 80 %, žije na území Těšínského Slezska, větší množství také v Praze. Kromě toho žije v ČR cca 20 000 občanů Polské republiky. Podle vlastního odhadu, do něhož jsou započítáni i polští občané trvale žijící v ČR a část občanů ČR, kteří se přihlásili k národnosti slezské, a jimž dle přesvědčení zástupců menšiny také přináležejí veškerá menšinová práva, činí počet příslušníků polské národnosti asi 70 000 osob.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Polskou národnostní menšinu reprezentuje *Kongres Polaków v RC* (Kongres Poláků v ČR), který sdružuje více než 20 organizací (*Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej*, *Klub Polski v Praze*, *Koło Polskich Kombatantów*, *Macierz Szkolna*, *MK PZKO Karwina Nowe Miasto*, *Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych*, *Polskie Towarzystwo Medyczne*, *Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica“*, *Polskie Towarzystwo Śpiewacze Collegium Canticorum*, *Polskie Towarzystwo Turystyczne „Beskid Śląski“*, *Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich*, *Stowarzyszenie Emerytów Polskich*, *Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej*, *Stowarzyszenie Osób Učzających się i Pracujících za Granicą*, *Stowarzyszenie Rodzina Katyńska*, *Stowarzyszenie Szkoła Polonijna w Pradze*, *Towarzystwo Nauczycieli Polskich*, *Zrzeszenie Literatów Polskich*, *Zrzeszenie Śpiewaczo-Muzyczne Przyjaźń*, *Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Książki*). Jedná se o organizace a spolky velmi různorodé, činností i organizační strukturou a početností členské základny.

Největší organizací zůstává i nadále *Polski Związek Kulturalno-Oświatowy v RC* (PZKO - Polský kulturně osvětový svaz v ČR), které v současnosti čítá 16 000 členů sdružených v 93 místních skupinách v jednotlivých obcích na Těšínsku. Kongres Poláků v ČR vyvíjí přitom úsilí, aby jednotlivé organizace působily pod jeho zastřešením. Nově se o tom usnesli též účastníci Všeobecného shromáždění Kongresu Poláků v ČR, které se konalo dne 6. dubna 2002.

2. b/ Členská základna

Nejpočetnějšími organizacemi jsou PZKO (asi 16 000 členů) a *Macierz Szkolna* (Matice školská, která má asi 5 000 členů). Nejmenší organizace pak sdružují pouze několik desítek občanů.

2. c/ Priority

Základní prioritou všech organizací je udržení a rozvoj mateřského jazyka, kultury a tradic našich předků. Podle priorit činnosti a zaměření lze tyto organizace rozdělit do těchto skupin:

- rozvoj kultury, umění, tradic a osvěty,
- výchovu dětí a mládeže,
- sportovní a turistická činnost,
- odvětvové činnosti (svaz polských učitelů, lékařů a zdravotníků, novinářů, fotografů, elektrotechniků apod.).

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Gorolský svátek, Těrlický filmové léto, olympiády pro školní mládež v lyžování a lehké atletice, festivaly PZKO, přehlídky a soutěže folklorních souborů, festivaly dětské písně, horské slavnosti, dožínky, dětské výtvarné, recitační, čtenářské a jiné soutěže, výstavy uměleckých a ručních prací, archivační a dokumentační činnost, historické konference, vydavatelská činnost apod.

Specifikem pražských organizací a zejména *Polského Klubu v Praze* je spolupráce s ostatními národnostními organizacemi a spoluúčast na organizování akcí prezentujících národnostní menšiny v ČR (např. folklorní Festival Praha srdce národů a Setkání kultur).

2. e/ Presentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Nejnámější jsou tyto webové stránky: www.polonica.cz (Kongres Poláků v ČR), www.pzko.cz (Polský kulturně osvětový svaz v ČR). Používají se též www.moucha.cz (regionální informační server pro Severní Moravu a Slezsko) a www.czechy.cz (česko-polský informační servis určený podnikatelským, cestovatelským a komerčním aktivitám).

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Podmínky jsou velmi dobré. Pro sdružování neexistují žádné překážky.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

V naprosté většině obecních zastupitelstev na území Těšínského Slezska je polská menšina zastoupena, a to zejména zastupiteli zvolenými za politické hnutí Coexistentia-Soužití, ale také za jiné politické strany a z nezávislých kandidátek. Ve 38 obecních zastupitelstvech je asi 90 zastupitelů polské národnosti. Poláci jsou také v obecních radách a ve funkcích starostů a místostarostů obcí. Za velmi pozitivní lze také považovat zřizování výborů pro národnostní menšiny v obcích.

V zastupitelstvu Moravskoslezského kraje jsou dva příslušníci polské menšiny a také zde byl zřízen výbor pro národnostní menšiny, jehož místopředsedou je člen výkonného orgánu Kongresu Poláků v ČR - Rady Poláků.

V komisi zastupitelstva Hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin dlouhodobě působí další člen Kongresu Poláků v ČR.

V Parlamentu ČR je polská národnostní menšina zastoupena jedním senátorem, ale v současné době nemá zastoupení v Poslanecké sněmovně. Na této úrovni není zřízen žádný orgán, který by zaručoval menšinám pravidelnou možnost účasti na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin.

Na úrovni vlády a některých ministerstev jsou zřízeny poradní orgány, kde jsou příslušníci polské menšiny zastoupeni. Velmi kladně lze hodnotit práci Rady vlády pro národnostní menšiny.

Spolupráce s orgány samosprávy a státní správy není ideální, nelze ale říci, že je vyloženě špatná.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

V soukromém životě užívají příslušníci polské menšiny polštinu, popř. těšínské nářečí, bez zábran a omezení. Ve veřejném životě a úředním styku však bohužel není vytvořena příznivá atmosféra pro bezproblémové užívání mateřského jazyka, i když toto právo menšinám náleží. Značná část úředníků státní správy polštinu neovládá, nebo alespoň se tak tváří. Při přijímání nových pracovníků úřady nevyžadují znalost polského jazyka, výpočetní a kancelářská technika není údajně přizpůsobena psaní polským jazykem. Od počátku 90. let bohužel bylo upuštěno od dříve zavedené praxe vydávat vyhlášky, úřední nařízení a oznámení či formuláře a dotazníky v polštině nebo dvojjazyčně. V praxi je tedy možnost užívání jazyka menšiny i v obcích, kde občané polské národnosti tvoří 20-40 % obyvatelstva, omezoována.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Přestože nový zákon o matrikách je vstřícnější k možnostem užívání jmen a příjmení v polském jazyce, přetrvává v úřadech tendence k jejich počesťování, což je někdy vysvětlováno nedokonalostí kancelářské techniky, která prý není schopna tisknout původní diakritiku u polských jmen. Pokud však křestní jméno nebylo při narození v matriční knize zapsáno v polském jazyce, matriční úřady nemohou vyhovět žadateli a vydat výpis (rodný list) s uvedením křestního jména v mateřštině. Jedinou cestou je žádost o změnu jména se správním poplatkem ve výši 1 000 Kč.

3. e/ Vzdělávání

Národnostní školství v oblasti Těšínského Slezska se týká škol s polským vyučovacím jazykem, které jsou součástí státního školství. Všechny tyto školy působí na území stávajících okresů Frýdek-Místek a Karviná.

Ve školním roce 2001/2002 je v okrese Frýdek-Místek 17 základních škol s polským vyučovacím jazykem a 15 škol mateřských. Z toho sedm škol je úplných (s 1. - 9. ročníkem), 10 škol neúplných (s 1. - 5. ročníkem). Školy navštěvují 1 422 žáci, vyučuje 150 učitelů. Mateřských škol je zde patnáct (421 dítě, 37 učitelů).

V okrese Karviná je 11 základních škol s polským vyučovacím jazykem, 6 škol je úplných, 4 neúplné. Ve Stonavě je škola sloučená, jsou v ní třídy prvního stupně s polským vyučovacím jazykem. V základních školách je vyučováno 925 dětí, 14 mateřských škol navštěvuje 281 dítě. V ZŠ vyučuje 100 učitelů. Předškolní zařízení jsou samostatnými celky, některá jsou součástí základní školy. Vzhledem k tomu, že ne všechny školy splňují požadavek naplněnosti tříd (minimálního průměrného počtu žáků ve třídě), který stanovuje školský zákon, žádá zřizovatel MŠMT o udělení výjimky z počtu žáků.

V okrese Frýdek-Místek se nenachází střední škola, v okrese Karviná je Gymnázium Český Těšín, které navštěvuje 467 studentů v 16 třídách s 24 pedagogickými pracovníky, Obchodní akademie Český Těšín se 102 studenty a 4 třídami s polským vyučovacím jazykem, Střední zdravotnická škola v Karvině s 54 studenty a 4 třídami s polským vyučovacím jazykem a Střední průmyslová škola v Karvině se 62 studenty a 4 třídami s polským vyučovacím jazykem. Ve středním školství je tedy 685 studentů, kteří maturují v rodném jazyce - polštině. Všechny uvedené školy žijí velmi výrazným kulturním a sportovním životem. Po celý rok probíhá mnoho akcí, kde děti prezentují výsledky své práce. Spontánnost akcí a zapojení všech dětí škol s polským vyučovacím jazykem je výrazným rysem národnostního školství. Do společenského života se rovněž zapojují všichni pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci škol. Zařízení mají propracovanou a na pevných základech vybudovanou přeshraniční spolupráci se školami v Polské republice.

Výrazným spojujícím článkem je *Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego* (Pedagogické centrum pro polské národnostní školství). Pracuje obdobně jako ostatní centra, s výjimkou hlubší vzájemné provázanosti mezi školami. Centrum připravuje

jazyková a odborná školení pro polské pedagogy, zabezpečuje přeshraniční vzdělávání, věnuje se přípravě učebnic v polském vyučovacím jazyce, kde je nutné vyvíjet značné úsilí pro jejich získávání.

Při centru pracuje rovněž redakce časopisů *Jurzenka* a *Ogniwo*, určených žákům 1. a 2. stupně základních škol s polským vyučovacím jazykem.

Neustále je však ohrožena existence vesnických malotřídek, které jsou mnohdy poměřovány kritérii platnými pro majoritní české školství. Školský zákon tuto problematiku řeší zcela nedostatečně a nestanoví případy, kdy nelze zrušit menšinovou školu. Zřizování a rušení základních škol je zcela v kompetenci obcí. Stát se tak vyhýbá možnosti suplovat nesprávná rozhodnutí obecních samospráv, kterým stát finančně nepřispívá na zvýšené náklady spojené s provozem menšinových škol.

3. f/ Kulturní činnost

Je u polské menšiny tradičně velmi bohatá a rozmanitá, na čemž má největší zásluhu PZKO. Realizace větších kulturních projektů je však vzhledem k neustále klesajícím státním dotacím čím dál tím složitější.

Velkým přínosem je pro tuto oblast Polská scéna Těšínského divadla, jehož zřizovatelem je Krajský úřad, a jejíž udržení je pro kulturu polské menšiny v ČR životně důležité. Podobná důležitost je přikládána i zachování loutkového divadla „Bajka“, které by si rovněž zasloužilo podobnou podporu, jakou má Polská scéna Těšínského divadla.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Díky státním dotacím na národnostní tisk jsou vydávána čtyři periodika v polském jazyce. Obdeník *Głos Ludu*, čtrnáctideník pro mládež *Nasza Gazetka*, měsíčník *Zwrot* a *Kurier Praski*. Každoročně je také vydáváno několik neperiodických publikací (např. *Kalendarz Śląski*) a publikace autorů pocházejících z Těšínského Slezska. Některé z těchto titulů jsou vydávány také díky grantům MK ČR, popř. s finanční pomocí místních sponzorů či dotacím z Polska.

Rozhlasové vysílání v polském jazyce zabezpečuje Český Rozhlas Ostrava v rozsahu 15 minut denně. Soukromé rozhlasové stanice v polštině nevysílají. Jediná mimo území Těšínska a Ostravska stanice Rádia Regina Praha, vysílající v bloku pro národnostní menšiny pod názvem Klub porozumění také čtvrt hodinu v polštině, přerušila toto vysílání údajně z důvodu malého zájmu posluchačů a nedostatečné odezvy. Z našeho pohledu tento program, realizovaný pomocí amatérů z řad národnostních menšin bez technického a personálního, nemluvě o finančním zabezpečení, je jen alibistickým splněním zákonného závazku.

Česká televize bohužel ani v polštině, ani o polské menšině nebo pro ni nevysílá žádné programy. Neplní tak ustanovení § 4 zákona o České televizi. Soukromé televize také v polském jazyce nevysílají. Pouze dvě obecní televizní stanice vysílají nepravidelně několik informací týdně v polštině. V této oblasti Česká republika své mezinárodně uznané závazky vůči polské menšině neplní.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Projevy intolerance a diskriminace ve vztahu k polské menšině se veřejně a prokazatelně projevují jen velmi zřídka. V loňském roce se objevily v Třinci štvavé anonymní letáky namířené proti představitelům polské menšiny. Jejich původce policie nevyšetřila a případ odložila. V Těrlicku byl v přestupkovém řízení řešen jeden případ, kdy občan české národnosti na veřejném zasedání zastupitelstva obce napadal jednoho zastupitele s podtextem jeho národní příslušnosti. Mnohem více je případů skryté a těžko prokazatelné intolerance a diskriminace, která ani není oznamována orgánům činným v trestním řízení. Bohužel často i v úřadech a institucích veřejné správy. Pokusy o omezování dlouhodobě zavedené dvojjazyčné česko-polské praxe se v posledních letech projeví i v římsko-katolické farnosti v Těrlicku.

5. *Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nejproblematictější zákonem opatření ve vztahu k polské menšině je ustanovení §29 zákona o obcích, které vyžaduje, aby se příslušníci menšiny dožadovali formou petice uvádění názvu obce, označení budov státních orgánů apod. také v polštině. Toto ustanovení je diskriminační. Může vést k podněcování národnostních vášní a je návodem k pořizování seznamů „nepohodlných příslušníků národnostní menšiny“. Existují oprávněné obavy z možného zneužití petičních archů s osobními daty ke znevýhodňování podepsaných v jiných řízeních před příslušnými úřady.

Polská menšina považuje za nedostatečný zákon o národnostních menšinách. Zákon je jen deklarací již přijatých práv v mezinárodních úmluvách a v Listině základních práv a svobod a nadále scházejí prováděcí předpisy.

Negativní je také zákonná úprava menšinového školství, neustálé průtahy v přípravách nového školského zákona a neochota v novém zákoně uspokojivě řešit tuto problematiku. Platný, ale i navrhovaný nový školský zákon bohužel tuto problematiku řeší zcela nedostatečně a nestanoví případy, kdy nelze zrušit menšinovou školu. Zřizování a rušení základních škol je zcela v kompetenci obcí a stát se vyhýbá možností suplovat nesprávná rozhodnutí obecních samospráv o zrušení, případně nezřízení, menšinové školy. Stát obcím finančně nepřispívá na zvýšené náklady spojené s provozem menšinových škol.

V poválečném období byla křestní jména polské populace v matričních knihách zapisována v podobě podle českého pravopisu. Nová úprava zákona o matrikách neumožňuje, aby se na žádost fyzické osoby ve výpisu z matriční knihy uvedlo její jméno v mateřštině, pokud toto bylo v matriční knize zapsáno v českém jazyce.

Přílišná míra pravomocí státních a obecních úředníků vyplývající z nedostatečné legislativy a prováděcích předpisů vytváří mnoho příležitostí k asimilačním tlakům.

6. *Problémy v životě menšiny*

Polská menšina pociťuje jako zvlášť nepříjemný problém povrchní informovanost absolventů a žáků českých škol o historii polské národnostní menšiny v Těšínském Slezsku. V důsledku této neznalosti jsou zde Poláci často považováni za „přistěhovalce“ (občas i v českých novinách vybízení: „když se vám tady nelíbí, tak si jděte zpět do Polska“).

Kromě již zmíněných nejsou pociťovány jiné zásadnější problémy v životě polské menšiny. Naopak dlouhodobé opomíjení a neřešení problematiky národnostních menšin v ČR vedlo k většímu stmelení a prohloubení součinnosti a spolupráce uvnitř polské menšiny v ČR, což se projevilo např. spoluprací Kongresu Poláků, PZKO a politického hnutí Coexistencia-Soužití před prvními volbami do krajských zastupitelstev.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Pozitivem je nesporně zřizování výborů pro národnostní menšiny při obecních a krajských zastupitelstvech. Současná vláda také prováděla příznivou personální politiku, když do významnějších funkcí jmenovala osoby s kladným přístupem k problematice národnostních menšin a s opravdovým zájmem menšinám naslouchat, spolupracovat s nimi v řešení této problematiky.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Polská menšina je tradičně velmi aktivní v oblasti kulturní činnosti, která je soustředěna kolem místních organizací PZKO a *Macierzy Szkolnej* (Maticе školské). Polské školy jsou přirozeným ohniskem setkávání a kulturně-společenské činnosti. Jejich zachování má proto význam nejen z hlediska práva na vzdělání v mateřském jazyce, ale také z důvodu uchování kulturních tradic původního obyvatelstva Těšínského Slezska.

Nedostatkem polské menšiny je, že u většiny jejich příslušníků přetrvává dojem, že o jejich práva se postará někdo „nahore“ a že je majoritní společnost bude automaticky naplňovat. Lidé se jen pomalu těžce srovnávají s tím, že svých menšinových práv se musejí složitě domáhat a že sami o ně musí usilovat, protože majoritní společnost reprezentovaná Parlamentem ČR jim jich příliš nedopřává.

7.6. ROMSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků romské menšiny a její geografické usídlení

Vlastní hrubý odhad je v rozmezí mezi 150 000 - 300 000 osob. Usídlení: severní Morava (zejména Ostrava, Karviná), severní Čechy (Děčín, Ústí nad Labem). Spousta Romů se ke své národnosti nehlásí z nejrůznějších důvodů a v ČR také přibývá procento smíšených manželství. Ani osoby z těchto manželství se k romské národnosti zpravidla nehlásí.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Z celkového počtu 290 romských organizací (resp. organizací sdružujících občany romské národnosti) jich převážná většina jsou občanská sdružení a zbytek tvoří obecně prospěšné společnosti. Dle dostupných informací v současnosti v ČR není žádná romská nadace (existovaly, ale kvůli povinné výši jmění se transformovaly v občanská sdružení). Samostatným fenoménem je romská politická strana - *Romská občanská iniciativa ČR* (ROI). Z celkového počtu romských organizací je minimálně 20% tzv. mrtvých organizací, tj. organizací již neexistujících či nefungujících. Vedle romských sdružení existují takové, které vytváří kromě jiných programů i projekty pro Romy, např. *Člověk v tísni – společnost při ČT, o.p.s.*, či *Nadace Nová škola*. Vnitřní struktura: předsednictvo, výkonná rada, sněm (Valná hromada), revizní komise.

2. b/ Členská základna

Členskou základnu nelze z dostupných informací zjistit, není kapacita na velkou „dotazníkovou“ akci, která by zahrнула cca 200 romských organizací. Podle některých zástupců menšiny se v jednotlivých občanských sdruženích odhaduje počet na 4 až 1000 a více členů (větší počet má např. *Demokratická aliance Romů se sídlem ve Valašském Meziříčí* (D.A.R.), *Společenství Romů na Moravě*, *Demokratický svaz Romů*, *Sdružení olašských Romů*). Mezi další významné organizace patří sdružení *Dženo* a *R-Mosty*.

2. c/ Priority

Procentuálně nejvyšší počet romských organizací se zabývá volnočasovými aktivitami zaměřenými především na děti a mládež, s akcentem na kulturní rozvoj. Dalšími výraznými oblastmi jsou realizace velkých kulturních akcí (např. *Romfest*), vzdělávání dětí i dospělých, terénní sociální asistence, rozvoj romských médií (převážně psaných periodik), politická angažovanost (ROI), romská historie (*Muzeum romské kultury v Brně*). Nejvýznamnější romské organizace (ROI, *Společenství Romů na Moravě*, *Demokratická aliance Romů se sídlem ve Valašském Meziříčí*, *Dženo*, *Drom - Brno*, a další) se zásadním způsobem zaměřují na projekty pomáhající zlepšení situace v oblasti vzdělávání (*Dženo* organizovalo např. úspěšný mediální kurz pro mladé Romy, z nichž někteří teď pracují v médiích, jiní jako sociální a terénní pracovníci, *Společenství Romů na Moravě* se podílí rovněž na výběru a školení terénních pracovníků a pedagogických asistentů). Samostatnou kapitolou jsou romská historie a média. Historii mapuje *Muzeum romské kultury v Brně*, médii se zabývá *Dženo*

(měsíčník *Amaro Gendalos* vychází již šestým rokem), *D.A.R.* (měsíčník pro děti *Kereka*), *Společenství Romů na Moravě* (čtrnáctideník *Romano Hangos*) a *Občanské sdružení pro romský národnostní tisk* (měsíčník *Romano kurko*)

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Detailní přehled není zpracován, nejvýznamnější akce: Hudební festival *Romfest*, Mezinárodní den Romů, Miss Roma, *Kali Sara* (oslavy svátku patronky Romů), Program terénní sociální asistence, Program romských pedagogických asistentů, pouť na Svatý Kopeček (u Olomouce) apod.

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

<http://www.roi-cr.cz/> (Romská občanská iniciativa), <http://romove.osf.cz/> (Sdružení dětí a mládeže Romů ČR), <http://www.dzeno.cz/Amarogendalos/> (časopis *Amaro Gendalos*), <http://www.czechia.com/hcaroma> (Muzeum romské kultury), <http://www.dzeno.cz/> (Dženo), <http://www.volny.cz/dzaniben/> (Romano Džaniben).

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Není znám případ, kdy by bylo bráněno sdružování.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

Príslušníci romské menšiny mají v současné době jednoho zástupce v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (za politickou stranu US-DEU). Na vládní úrovni pracují dva romští poradci, na ministerstvu vnitra a na ministerstvu zahraničních věcí.

Romové mají své zástupce v poradních orgánech vlády:

1. Rada vlády pro záležitosti romské komunity – Rada má celkem 26 členů, z nichž 14 jsou Romové (zástupci z každého kraje) a 12 náměstci klíčových resortů. Místopředsedou Rady je Rom.
2. Rada vlády pro národnosti – romská menšina je zastoupena v Radě třemi reprezentanty.

Při okresních úřadech fungují romští poradci a na základních a některých středních školách je zřízena funkce romského pedagogického asistenta. To, že Romové jsou zařazeni pouze v poradních orgánech, je některými zástupci považováno za zcela nedostatečné.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Do roku 1989 se romština nedočkala žádné významné rehabilitace, ba naopak její užívání na veřejnosti (byť to byly například přestávky ve škole) se zakazovalo a trestalo. Vlivem špatně fungujícího školského systému, neschopného pracovat s minoritami, dětmi uprchlíků atd., se navíc romština velmi často alibisticky využívala jako dobrý důvod pro zdůvodnění toho, proč jsou romské děti hojně zařazovány do zvláštních škol (děti neumí prý totiž dobře česky, kazí jim to romština). A tak se tento jazyk stal samotnými Romy ve své většině považovaný za neperspektivní, hodný zapomenutí nebo užívání spíše v pasivní formě. Spousta Romů dnes řekne s naprosto vážnou tváří a stejně tak tomu i věří, že své děti neučí, a ani tak činit nebudou, protože mají potom problémy ve škole. Nechápou při tom, že nejde o to, aby se svými dětmi nemluvili romsky, ale aby s nimi vedle toho nemluvili ŠPATNĚ česky. Po roce 1989 se tedy rapidně nezlepšila situace, co se užívání jazyka v romských rodinách týče, ale rozhodně v oblasti publikační a mediální (knihy s romskou tematikou, mezi nimi literární skvosty jako překlad Malého prince do romštiny, Nový zákon apod.)

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Romská příjmení se dále uchovávají, i když přibývá osob, které se jich zbavují a přijímají česká jména svých partnerů (zejména muži, u žen se tak děje přirozenou formou). Romských křestních jmen v ČR nikdy mnoho nebylo, i to málo se vytrácí. Nahrazují je jména cizí, hojně italská (v italské komunitě panuje móda pojmenovávat ratolesti po filmových hrdinech).

3. e/ Vzdělávání

Jde o nejožehavější problém Romů i celé společnosti. Mezi Romy jsou podle průzkumů jen 2 % vysokoškoláků a 13 % středoškoláků. Drtivá většina Romů dosáhla jen základního vzdělání. Velmi často dosud navštěvují romské děti zvláštní školu, což je typickým pozůstatkem bývalé segregace Romů. V posledních letech ale lze pozorovat velkou snahu a chuť Romů vzdělávat se i v pozdějším věku a motivaci dětí ke vzdělání. Vedle toho je dnes již patrná snaha o pozitivní změny ze strany státu. O prvcích integrační politiky vůči Romům v ČR lze mluvit od devadesátých let, kdy stát pod tlakem odborné veřejnosti od tradiční segregace romských dětí ve zvláštních školách ustupuje a přistupuje k organizaci řady „vyrovnávacích akcí“ pro romské děti. Příkladem je otevírání přípravných tříd při základních školách, ustanovení funkce romských pedagogických asistentů ve školách, studijní stipendia pro romské středoškoláky, možnost přestupu žáků ze zvláštní školy do základní, možnost přihlásit se k přijímacím zkouškám na kteroukoli střední školu po ukončení zvláštní školy, apod. V poslední době byl zaznamenán pozvolný úbytek romských žáků přijímaných do zvláštních škol, který vedl ke snížení počtu těchto škol. Ustanovení romských pedagogických asistentů se v praxi moc nevyužívá. I když se situace zlepšila a vznikají knihy s romskou tematikou (Romský dějepis atd.), dokonce lze najít v čítankách české tvorby básně romských autorů, stále právě v této oblasti jsou dluhy. Ze zcela nepochopitelných důvodů např. stále existují mezery v oblasti české historie, do níž by byly zahrnuty též informace o historii různých etnik a menšin žijících již velmi dlouho na tomto území a další.

3. f/ Kulturní činnost

Všestranná, zejména se zaměřením na hudební produkce. Romská hudba zaujímá v poslední době čelné místo v módním žánru tzv. „world music“. Veřejnost se také seznamuje s výtvarným uměním a literaturou, jsou znovuobjevována stará řemesla. Čistě technickým problémem je určitá duplicita a malá koordinovanost mezi organizátory.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Jsou vydávána 4 romská periodika, částečně v romském jazyce: *Amaro Gendalos*, *Kereka* (určená dětem), noviny *Romano Hangos a Romano kurko*. Vzhledem k absenci nebo akutnímu nedostatku romských novinářů se v této oblasti za posledních 12 let výrazně pokročilo vpřed, v průměru jsou ale romské tituly na srovnatelné úrovni s ostatním národnostním tiskem, některé dokonce lepší.

Rozhlasové vysílání v romském jazyce „*O Roma vakeren*“. V ČRo se za posledních pět let situace zlepšila, vedení je ochotno poskytovat romskému vysílání prostor, dokonce větší. Situace na počátku devadesátých let byla špatná, Romové si museli své vysílání v podstatě „vydupat“, protože tenkrát o něj v rozhlase nikdo zájem neměl. V porovnání s ČT je ale komunikace s rozhlasem i ochota mnohem výraznější. ČT pořady zacílené na Romy vysílá, stále víc ale minimalizuje podíl samotných Romů na výrobě pořadů o nich. Stalo se pravidlem, že dokument o padesátileté historii natočí student FAMU, který se v této tematice nikdy nepohyboval, že na přípravě a tvorbě národnostního magazínu se žádný příslušník menšin zpravidla nepodílí, ale naopak je to celkem slušný „kšeft“ pro ty, kteří se s touto

tematikou mnohdy setkávají naprosto nahodile nebo dokonce poprvé. Svoji úlohu sehrává i módnost romského tématu. Vedení ČT není navíc naprosto ochotno o národnostním vysílání diskutovat, na poslední iniciativu členů Rady pro národnosti podpořenou dopisem místopředsedy vlády reagoval generální ředitel ČT až po mnoha urgencích naprosto nevyhovujícím způsobem, zcela jasně konstatujícím, že ČT nemíní nic měnit.

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Ve školství, na diskotékách, v restauracích, v zaměstnání, na ulici (nejen slovní a fyzická napadání, ale též ponižující držení kabelek apod. Na druhé straně množství nápisů existujících třeba několik let odkazujících Romy tam, kam patří - tedy do plynu, v lepším případě do Indie. Dokonce ze strany úředníků a policistů, někdy i politiků a veřejných činitelů převládá latentní rasismus (viz. průzkumy veřejného mínění přiznávající neuvěřitelně vysoké procento těch, kteří Romy odmítají coby potenciální sousedy, zetě a snachy, slušné lidi). Bohužel stále neutuchá rasismus fyzický (viz. mnohá úmrtí, stovky, stovky napadení).

5. *Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Nemožnost postihnout ty, kteří Romy odmítají obsloužit nebo vpustit do podniku. Nedostatečné využívání zákonů při postihování projevů rasismu v nejrůznějších formách. Neexistující normy, na jejichž základě musí například veřejnoprávní rozhlas či televize poskytnout podmínky a vysílací čas národnostem – jen velmi obecně zatím, což umožňuje těmto institucím zacházet s menšinami dle vlastní dobré či špatné vůle.

Podle některých zástupců schází zákon o odstranění všech forem diskriminace.

6. *Problémy v životě menšiny*

Viz. výše (4), dále pocit nechtěné menšiny se špatnou pověstí, což vyvolává pocit studu a neochoty se k této menšině hlásit (viz. průzkumy veřejného mínění, komplexy romských školáků, později i dospělých). Velké v oblasti zaměstnanosti, z čehož poté vyplývají další problémy - sociální, ekonomické, neposílání dětí do školy, motivace k tomu, aby místo studia po ZŠ hned pracovali atd.

Kolektivní posuzování - i u lidí velmi dobře postavených.

Příklady pozitivní diskriminace vyvolávají pak i negativní diskriminaci (např. ČT neumožní vystupovat na obrazovce více Romům, než je z hlediska vedení přípustné. Přijali na základě vyrovnávací akce romskou hlasatelku, romského moderátora zpráv, ale objeví-li se další, už je na obrazovku jako moderátory nepustí. Nemůže jich tam být moc „kvůli divákovi“).

Podle názoru některých zástupců změna sociálního systému v naší zemi je patrně nevyhnutelná. Pokud totiž bude pro občany obecně výhodnější nepracovat než pracovat, zůstane neprofesionalita, tudíž nezaměstnatelnost lidí z romské komunity, stále načasovanou sociální bombou ve společnosti.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Přípravné ročníky v základních školách, romští poradci v okresních úřadech, koordinátoři (v současné době v 5 krajích, nejsou však známy výsledky jejich činnosti z důvodu krátkého působení od ledna letošního roku), projekt „Příprava pro občany národnostních menšin k přijetí do služebního poměru příslušníka Policie ČR“. Romští pedagogičtí asistenti, streetworkeri a terénní pracovníci, podpora akcí významného charakteru.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Postavení Romů neodpovídá rovnocennému postavení člena demokratické společnosti. Právě zde se nejvíce projevuje neschopnost společnosti vnímat Romy jako jednotlivce.

7.7. RUSÍNSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků rusínské menšiny a její geografické usídlení

Podle vlastního odhadu se k rusínské národnosti hlásí v ČR asi 10 000 Rusínů (na rozdíl od výsledků censu v roce 2001, který vykazuje 1 109 osob hlásících se k této národnosti). V bývalé Československé republice žilo nejvíce Rusínů i v kompaktním osídlení na východním Slovensku. Mnoho rusínských rodin i jednotlivců odešlo po roce 1944 z Podkarpatské Rusi do Československa z politických důvodů, zejména po sovětské okupaci a zdráhalo se přihlásit k rusínské národnosti v obavě z pronásledování. Podle organizací jsou Rusíni usídleni především v Praze, Brně, Českém Těšíně a Jindřichově Hradci., dále v Severočeském a Moravskoslezském kraji.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Společnost přátel Podkarpatské Rusi s rusínskou sekcí byla založena v r. 1990 a svým názvem navázala na organizaci ze třicátých let Československé republiky. Společnost je členem Světové rady Rusínů a má zastoupení v jeho vedoucím orgánu.

Každý rok je pořádána Valná hromada, na níž se projednávají současné úkoly a volí výkonný výbor.

2. b/ Členská základna

Společnost přátel má celkem 950 členů, a to v pražské organizaci, dále v pobočkách v Brně, Českém Těšíně a v Jindřichově Hradci. Jejími členy jsou i Rusíni žijící v zahraničí, kteří se na činnosti podílejí mj. i sponzorskými dary, jimiž Společnost podporuje potřebné obyvatele Podkarpatské Rusi.

2. c/ Priority

Obnova identity národnostní menšiny, kulturní a spolková činnost. Specifické poslání se Společnost snaží rozvíjet i větší účastí nejen rodáků, ale i mladších členů, kteří mohou zajistit její existenci a další rozvoj.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Především jde o výstavy dokumentující minulý i současný život na Podkarpatsku, dále přednášky, publikace brožur, odborné konference. Významná je spolupráce s rusínskými organizacemi po celé Evropě, ve Spojených státech amerických a Kanadě, v rámci Světové rady Rusínů, dále v říjnu 2001 uspořádaný VI. světový kongres Rusínů. Byla uzavřena smlouva o spolupráci s Národním muzeem a jeho oddělením pro soudobé dějiny. V Národním muzeu byla u příležitosti zasedání VI. Světového kongresu Rusínů uspořádána výstava fotografií R. Štursy.

Důležitou součástí práce je vydávání odborné literatury v edici *Dokumenty*. Dosud bylo vydáno 20 brožur. Byla založena edice „*Vrchovina*“, v níž dosud vyšly 4 svazky beletrie, povídky a poezie.

Ze společných akcí s rusínskými organizacemi na Podkarpatské Rusi patří k nejvýznamnějším každoročně vydávaný česko-rusínský kalendář, příprava a realizace umístění busty T.G. Masaryka (autor Josef Vaice) v Užhorodě (slavnostní odhalení se uskutečnilo 28. března 2002 za účasti předsedy Senátu Parlamentu ČR Petra Pitharta a dalších politiků).

Pravidelně je organizováno více než 10 zájezdů na Podkarpatskou Rus. Důležitou součástí činnosti je organizování humanitární pomoci tamním obyvatelům (postiženým povodněmi a sesuvy půdy).

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Není.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Členové žijí většinou roztroušeni po celé republice, a tak lze jen stěží zakládat další organizace - pobočky.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

V některých místech existuje dobrá spolupráce s orgány samosprávy a státní správy (v Praze s Magistrátem, Ministerstvem kultury a Ministerstvem zahraničních věcí, v Brně a v Karviné se samosprávou).

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Nespecifikováno.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Nespecifikováno.

3. e/ Vzdělávání

Cykly přednášek o Rusínech a Podkarpatské Rusi ve spolupráci s Národním muzeem (oddělením soudobých dějin). Poslední cyklus proběhl na jaře roku 2001.

3. f/ Kulturní činnost

Viz výše.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Společnost vydává časopis *Podkarpatská Rus*, připravuje také zařazování rusínských článků. Od roku 1990 se podařilo oslovit veřejnost informacemi o problematice Podkarpatské Rusi.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Příslušníci menšiny se nesetkali s projevy intolerance či diskriminace, spíše naopak. Při různých jednáních jsou přijímáni s pozorností a s podporou. Odpovídá to tomu, že sami vždy zdůrazňují toleranci a spolupráci ve střední Evropě. Současně však zdůrazňují, že nelze k problematice v tomto regionu přistupovat tak, že by se měly revidovat výsledky II. světové války.

5. Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Nespecifikováno.

6. Problémy v životě menšiny

Doporučují větší a soustavnější spolupráci s organizacemi ukrajinské menšiny v ČR.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Nespecifikováno.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Nespecifikováno.

7.8. RUSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků ruské menšiny a její geografické usídlení

Přibližně 12 000 osob. Geografické usídlení: Praha, Pardubický kraj, Karlovy Vary, Olomouc, Brno, Ústí nad Labem, Jičín.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Občanská sdružení: *Ruský institut, Ruská občina, Ruská iniciativa, Očag* (rozpadl se).

2. b/ Členská základna

Ruský institut má 1200 členů, Ruská občina 200 členů.

2. c/ Priority

Uplatnění ruštiny ve škole, jako druhý a třetí vyučovací cizí jazyk; vydávání učebnic ruského jazyka, a audiokazet; poradna (poradenství v sociální a právní oblasti); Dokumentační a informační středisko (knihovna s ruskou literaturou a literaturou národnostních menšin); semináře, školení, konference, školení na témata podle potřeby jak pro ruskou menšinu, tak pro ostatní veřejnost. Vydávání vlastního zpravodaje „*Vesti*“, zaměřeného na lidská práva a integrační procesy do společnosti.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Vydávání periodika.

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

www.hyperlink.cz/ruskyinstitut/

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Ano.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

Hlavní organizace podala žádost na Pardubický kraj o účast v záležitosti ruské menšiny, které se jí týkají. Dva roky má (jako host) zastoupení v komisi Magistrátu hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin na území Prahy, jeden rok spolupracuje s Magistrátem Pardubic.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Ve veřejném životě ruštinu neužívá, v soukromém ano. Situaci hodnotí jako problematickou.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Neužívá, příslušníci menšiny museli přijmout zdejší pravidla.

3. e/ Vzdělávání

Organizace na rok 2001 podala projekt na Ministerstvo kultury, s cílem zřídit vzdělávací centrum (kursy česko – ruské, knihovna). Projekt byl však odmítnut, a to z toho důvodu, že registrace občanského sdružení Ruský institut se uskutečnila jeden den před termínem uzávěrky před předložením projektu a také z věcné příslušnosti projektu v působnosti resortu školství. Výuka ruštiny probíhá ve formě nepovinného předmětu, na úrovni středních škol je okrajová.

Zástupkyně Ruského institutu jedná v současnosti s pracovníky MŠMT o zřízení gymnázia s rozšířenou výukou ruského jazyka (zatím bez výsledků, záležitost zůstává v rovině příslibů).

3. f/ Kulturní činnost

Projekt „Ruská kultura v Praze“ byl zamítnut, byl podán projekt na Magistrát hl. m. Prahy o účasti na festivalu „Praha multikulturní 2002“. Jinak s ostatními organizacemi žádná kulturní činnost není rozvíjena. Větší podpora ze strany Magistrátu hl. m. Prahy by byla žádoucí.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Vydávání periodika *Vesti*. Pokoušeli se o spolupráci v rozhlasovém a televizním vysílání, byli odmítnuti.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

Existují podle vlastního vyjádření na všech úrovních. Na trhu práce, na ministerstvech a jiných úřadech všude a stále je pocíťováno dědictví předchozích let, kdy existoval socialistický tábor, většina k příslušníkům ruské národnosti přistupuje přinejmenším s velkým odstupem.

5. Pocíťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Považuje za potřebné zajistit možnost přednášet na katedrách ruského jazyka českých vysokých škol nejen českým rusistům, ale také ruské menšině. Příliš velký stupeň samosprávy vysokých škol neumožňuje ovlivnit přijímání učitelů, rodilých mluvčích s vysokoškolským vzděláním (zatímco rusisté působící na českých vysokých školách nemají odpovídající úroveň).⁵⁸

6. Problémy v životě menšiny

Ruská menšina má strach k vyjádření vlastních názorů, protože česko – ruské vztahy neměly v poslední době pozitivní vývoj (jaký byl před rokem 1989)...

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Rada vlády pro národnostní menšiny podpořila projekt ruské menšiny na vydávání periodika (ruská menšina neměla vlastní periodikum). Magistrát města Pardubic poskytl prostory pro středisko ruské menšiny a pomáhá i finančně.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Je negativní, stále je co zlepšovat. Menšina chce mít školu, kulturní centrum, zlepšit vztahy ze strany úřadů, mít možnost vysílání v televizi a rozhlase. Věří, že se její plány v blízké budoucnosti podaří realizovat, neboť cítí ze strany sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny i na ministerstvech kultury a školství, mládeže a tělovýchovy dostatečnou podporu.

7.9. ŘECKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků řecké menšiny a její geografické usídlení

Řecká komunita se nachází na celém území ČR, v následujících městech a obcích: Praha, Brno, Ostrava, Jeseník, Krnov, Třinec, Karviná, Šumperk, Vrbno pod Pradědem, Havířov a Bohumín (drobnější komunity či osamocené rodiny se nacházejí i v dalších místech: Jablonec

⁵⁸ Na českých vysokých školách podle MŠMT působí na katedrách rusistiky, popř. slovanských jazyků, rodilí mluvčí - lektori. Výběr lektorů je však výhradně na vysokých školách.

nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Vyškov, Olomouc, Strážnice, Znojmo, Mikulov. V těchto oblastech nejsou Řekové organizováni a jsou plně integrováni do české společnosti). Odhaduje se celkový počet přibližně 7 000 osob.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Občanská sdružení: *Asociace řeckých obcí v České republice (AŘO ČR), Lyceum Řekyň v České republice, Česká společnost novořeckých studií, Společnost přátel Nikose Kazantzakise, Klub přátel Řecka, Nadační fond Hellenika.*

AŘO ČR uskutečňuje své cíle zejména prostřednictvím organizačních jednotek, které jsou samostatnými právníckými osobami a mají způsobilost jednat vlastním jménem, tedy i nabývat vlastním jménem práva a povinnosti. Organizačními jednotkami AŘO ČR je 12 řeckých obcí.

Lyceum Řekyň vzniklo v Řecké republice již v roce 1910. V současné době má Lyceum celkem 66 poboček, z toho 47 působí v samotném Řecku. Lyceum Řekyň v České republice bylo přijato jako 10. evropská pobočka z celkového počtu 19 zahraničních Lyceí.

Česká společnost novořeckých studií je členem Evropské společnosti novořeckých studií, která sídlí ve Štrasburku a má dalších 21 poboček. Dále je společnost členem Rady českých vědeckých společností AV a udržuje styky s partnerskými organizacemi, např. v Bratislavě, Vídni, Záhřebu, Varšavě atd.

2. b/ Členská základna

Asociace řeckých obcí v ČR: 697 členů ve 12 obcích (Praha 110 členů, Krnov 100, Ostrava 72, Třinec 61, Brno 60, Krnov-město 54, Bohumín 50, Šumperk 48, Jeseník 44, Karviná 44, Havířov 36, Vrbno pod Pradědem 18).

Lyceum Řekyň ČR: 43 členů, Česká společnost novořeckých studií: 46 členů, Společnost přátel Nikose Kazantzakise 51 členů, Klub přátel Řecka 135 členů,

2. c/ Priority

Cílem Asociace řeckých obcí ČR je zejména prohlubování a podpora přátelských vztahů mezi Řeky žijícími v ČR a Českou republikou, zejména na poli kulturním a společenském; podpora a rozvoj řecké identity prostřednictvím kulturních a vzdělávacích akcí, zachování a rozvíjení řeckého jazyka; uchovávání a rozvoj vztahů s mateřskou vlastí, včetně společenské a hmotné pomoci krajanům od orgánů a institucí jak Řecké republiky, tak jiných; šíření odkazu řecké kultury prostřednictvím vzdělávacích institucí, pořádáním přednášek a seminářů, seznamování s novodobou řeckou kulturou, pořádání akcí folklorně hudebních a tanečních, sportovní aktivity, vydavatelská a publikační činnost, práce s dětmi a mládeží.

Cílem Lycea Řekyň v ČR je uchovávání řeckých zvyků a tradic, studium a pěstování folklorního umění; podpora ženy a morální podpora matky a dítěte. Cíle Lycea jsou zejména studium a uchovávání národních krojů, jejich prezentace pomocí přehlídek; studium lidových tanců a písní, jejich zapisování, přesné dodržování a prezentace formou tanečních vystoupení a hudebních představení; organizování výstav řeckého lidového umění a péče o jeho uchování; organizování vzdělávacích programů; organizování seminářů a přednášek; vydávání publikací, knih, zvukových a audiovizuálních nosičů.

Cílem České společnosti novořeckých studií je podpora vědeckého studia a výuky novořeckého jazyka, literatury, historie a kultury.

Cílem Společnosti přátel Nikose Kazantzakise je podporovat dílo Nikose Kazantzakise, spisovatele a básníka.

Cílem Klubu přátel Řecka je prohlubovat vztahy mezi ČR a Řeckem ve všech oblastech kulturního života, umění a historie antické i současné.

Cílem nadačního fondu Helenika je podpora kultury řecké menšiny žijící v Brně a přilehlých oblastech, zejména k uchování a rozvoji řeckého jazyka, pěstování tradic a folklórního umění a k zachování řeckého kulturního povědomí.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Hlavní akce Asociace řeckých obcí v ČR: výuka řeckého jazyka a řeckých tanců, kulturní a společenské akce ke státním svátkům, významným dnům a výročím Řecké republiky (příchod věrozvěstů Cyrila a Metoděje, velikonoční svátky „Pascha“, krájení novoročního koláče „Vasilopita“), „Řecké festivaly“ v ČR, semináře řeckých tanců v Brně a Kmově, pořádání tanečních večerů s lidovou řeckou hudbou, šíření informací v řeckém jazyce (časopis *Kalimera*), seminář učitelů řeckého jazyka pořádaný v Jeseníku, letní tábor pro děti s výukou řeckého jazyka pořádaný ŘO Kmov-město, víkendové pobyty pro děti s výukou řeckého jazyka pořádané ŘO Třinec, vzdělávací soutěž pro děti pořádanou ŘO Kmov, divadelní vystoupení dětí s tématy z řecké mytologie, připravené ŘO Brno, výstavy s dokumenty o životě Řeků žijících v ČR a prezentací řeckých umělců, uctění památky zesnulých řeckých spoluobčanů v Těchoníně, setkání dětí a rodičů u příležitosti „Agios Nikolaos“ s mikulášskou besídkou, besedy s důchodci, šachový a fotbalový turnaj, zájezdy.

Hlavní akce Lycea Řekyň v ČR: výuka tradičních řeckých tanců, organizace seminářů řeckých tanců pro děti a mládež z celé ČR, prezentace tradičních řeckých tanců a vystoupení souboru Lycea při příležitosti významných kulturních a společenských událostí, např. oslavy státních svátků Řecké republiky, Řecké festivaly v ČR, společenská setkání představitelů řeckého a českého národa; na mezinárodních folklórních festivalech např. Praha srdce národů, Tolerance aneb Barevný svět dětí, Strážnice, „Jánošíkov dukát“, prezentace ručně zhotovených tradičních řeckých předmětů a řeckých pokrmů, realizace projektu „Řecké národní kroje“, projekt „Řecký rok tradic“, přednášky vážící se k řeckým výročním obyčejům a významným událostem kulturního života, např. „Tradice jarního a velikonočního období“, „Zajímavé artefakty z antických sbírek Národního muzea v Praze“, besedy k různým tématům např. „Zachování tradic v rodině“, „Řecké pokrmy z produktů Zelného rynku“, brněnské variace na řeckou kuchyni, kurzy řecké kuchyně, publikování řeckých kuchařských receptů, putovní festival souborů evropských Lyceí Řekyň, získávání exponátů pro muzeum řecké kultury a tradic.

Hlavní akce České společnosti novořeckých studií: přednášky, např. „Putující pravoslavní kněží na území rakousko-uherské monarchie“, „Řecká studia na Slovensku“, „Kníže Alexandros Ypsilantis a jeho pobyt v Brně“, „Vliv řecké venkovské architektury na novoklasický stavební styl (Adolf Loos)“, „100. výročí od narození nositele Nobelovy ceny Georgiose Seferise“; semináře; publikování sborníku s přehledem přednášek konaných v daném roce; audiovizuální pořady; divadelní představení, např. „Řecké pašije“ Bohuslava Martinů; kinematografické snímky, např. *Ifigenie*, *Stella*, *Kristus znovu ukřižovaný*; exkurze Vídeň, Praha, Budapešť.

Hlavní akce Společnosti přátel Nikose Kazantzakise: konference, kolokvia, besedy, přednášky, koncerty, výstavy, audiovizuální pořady, divadelní představení, kinematografické snímky, exkurze.

Hlavní akce Klubu přátel Řecka: přednášky o řecké literatuře, večery řecké poesie s uměleckým přednesem ukázek z díla významných básníků, zájezdy v ČR po místech se vztahem k řecké historii, společné návštěvy řeckých filmů nebo divadelních představení řeckých dramatických děl, podpora činnosti souboru Akropolis, provoz Řecké knihovny.

Nadační fond Helenika sehrává prvořadou úlohu při vytváření, spolupořádání a finanční podpoře celé řady projektů, které svým rozsahem již dávno překročily hranice brněnského regionu a působí na celém území České republiky: „Výuka řeckého jazyka“, „Výuka tradičních řeckých tanců“, „Národní kroje pro taneční soubor Prométheus z Lycea Řekyň v Aténách“, „Semináře řeckých tradičních tanců s lektorem Lycea Řekyň Kalamaty“, „Významné dny řeckého a kyperského národa“, „Vasilopita - tradice pravoslavných Vánoc“, „IV. Řecký festival“, „Hellenská olympiáda 1996“, „Poznáváme Řecko“, „Řecké dny v Brně 1998-2000“, „Benefiční vystoupení souboru Prométheus“, „Řecký rok tradic“, „Řecká

knihovna a videotéka“. Hellenika byla v letech 1994 - 2000 jediným garantem a smluvním partnerem při prezentaci tradičního tanečního a hudebního umění řeckých souborů Prométhea z Brna, Akropolis z Prahy a Gorgony z Krnova na významných Mezinárodních folklórních festivalech. Brněnský soubor *Prométheus* je laureátem Mezinárodního folklórního festivalu Strážnice. K aktuálním a zároveň velmi významným a dlouhodobým projektům patří Řecké kulturní, vzdělávací a společenské centrum v Brně; Ochrana práv řecké menšiny žijící na území České republiky; Kníže Alexandros Ypsilantis a Brno; Lyceum Řekyň v České republice; Řecké dny v České republice v roce 2003; Hellenská olympiáda 2004.

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

www.dialogos-kpr.cz (Asociace řeckých obcí v ČR, ŘO Praha, Klub přátel Řecka), www.sweb.cz/hellenika (nadační fond Helenika, ŘO Brno, Lyceum Řekyň v ČR, Česká společnost novořeckých studií), www.rokm.aktualne.cz (ŘO Kmov-město), <http://mujweb.cz/www/csspnk/index.htm> (Společnost přátel Nikose Kazantzakise).

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Osoby řeckého původu a jejich rodinní příslušníci se dobrovolně sdružují ve dvou občanských sdruženích, kterými jsou Asociace řeckých obcí v ČR a Lyceum Řekyň v ČR. Ostatní občanská sdružení Klub přátel Řecka, Společnost přátel Nikose Kazantzakise a Česká společnost novořeckých studií nejsou přímými nositeli menšinového hnutí, ale spolupracují s ostatními řeckými organizacemi v České republice i v zahraničí.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výběrech pro národnostní menšiny apod.)

Menšina se podílí na řešení záležitostí týkajících se jejích práv v demokratických podmínkách teprve od konce roku 1999, kdy její zástupce byl jmenován členem Rady pro národnosti. K řešeným aktuálním úkolům patří návrh kandidátů řecké menšiny do nového poradního orgánu MŠMT pro záležitosti národnostních menšin a do Poradního sboru náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

V soukromém životě je řecký jazyk používán individuálně dle znalostí jednotlivců. Ve veřejném životě používán není a v těchto případech se projevuje komunikační problém u starších spoluobčanů, resp. u spoluobčanů, kteří se přestěhovali z Řecka do ČR v současné době. Problém je většinou řešen našimi tlumočníky, kteří jsou ve většině případů absolventy oboru novořečtina na Filozofické fakultě MU Brno, nebo navštěvují kurzy novořečtiny organizované touto institucí. Ne všechny státní orgány však mají o této možnosti povědomost.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Řecká menšina trvá na právu zapisovat v matrikách řecká ženská příjmení v nepřechýlené podobě.

3. e/ Vzdělávání

Na Masarykově univerzitě v Brně na v Ústavu klasických studií probíhá výuka novořečtiny a starořečtiny.

Pro žáky základních i středních škol je zabezpečována výuka řeckého jazyka v místech působení Řeckých obcí od roku 1991, a to pouze v odpoledních hodinách. Žáci se slučují podle stupně svých jazykových znalostí do tříd pro začátečníky a pokročilé z několika ročníků více škol. Výuku řeckého jazyka pro předškolní děti umožňují Řecké obce v Praze a Šumperku.

K řeckému temperamentu neodmyslitelně náleží i řecký tanec, nenahraditelná součást národní identity. O studium lidových tanců, jejich zapisování, přesné dodržování a výuku pečuje Lyceum Řekyň v České republice

Financování výuky je zabezpečováno z různých zdrojů: na základě udělených výjimek z rozpočtu MŠMT ČR, z rozpočtu měst a obcí, nadačních a soukromých darů a dotací Řecké republiky.

3. f/ Kulturní činnost

Kulturní činnost na profesionální úrovni vykonávají zpěvačky Martha a Tena Elefteriadu a Froso Tarasidu. Výtvarnému umění se věnuje akademický sochař Nikos Armutidis a Lefteris Joanidis. Amatérské řecké hudební soubory působí v Praze, v Brně a ve Zlatých Horách. Taneční soubory tradičních řeckých tanců vznikly v Brně, v Praze a v Krnově.

Ke stěžejním aktivitám Řeckých obcí v ČR patří kulturní a společenské akce ke státním svátkům, významným dnům a výročím Řecké republiky (25.3.1821; 28.10.1940; příchod věrozvěstů Cyrila a Metoděje, velikonoční svátky „Pascha“, krájení novoročního koláče „Vasilopita“) a pořádání „Řeckých festivalů“ v České republice.

Velký podíl na uchovávaní a rozvoji kultury řecké komunity má každodenní dobrovolná činnost členů, kteří ji vykonávají bez honoráře, ale na profesionální úrovni.

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

K zabezpečení informovanosti byly v průběhu minulých deseti let vydávány různé časopisy, z nejvýznamnějších můžeme uvést např. *Dialogos*, *Kalimera*, *Mantatoforos tou Brno*, *Angelioforos* a další.

4. Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství

V řecké komunitě nebyl zaznamenán žádný případ xenofobie nebo rasistických projevů, spojených s diskriminací a intolerancí.

5. Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci

Dnešní Řekové, kteří žijí na území ČR více jak 50 let, mají buď české občanství a hlásí se k řecké národnosti, nebo mají povolen trvalý pobyt pro cizince. Většinou starší občané, kteří mají povolení k trvalému pobytu si nemohli z důvodů politických, osobních, rodinných a jiných vyřídit občanství řecké nebo české. Nový zákon o cizincích je zase postavil na začátek dlouhé řady cizinců, kteří žádají o trvalý pobyt v ČR. Poplatky a následné pokuty za zpoždění při vyřízení prodloužení pobytu jsou vysoké. Tito spoluobčané nemohou vlastnit ani nemovitosti a nemají právní jistotu, že nepřijdou o střechu nad hlavou.

6. Problémy v životě menšiny

K činnosti potřebují nebytové prostory, které nejsou k dispozici. Dosavadní sliby o zřízení domů národností v Brně a Ostravě nejsou dosud realizovány. Nebytové prostory jsou obecně pro menšiny životně důležité. Navrhovali vybudování multikulturních center, kde by mohly menšiny, které to nutně potřebují, svoji činnost rozvíjet.

7. Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)

Šťastným rozhodnutím státních orgánů a institucí byl vznik pořadu „Domovina pro příslušníky národnostních menšin“ a jeho začlenění do programu Mezinárodního folklórního festivalu ve Strážnici v roce 1995. Příprava na první vystoupení v pořadu Domovina zaznamenala snahu uchovat tradiční řecké tance v řecké diaspoře jako nezbytnou a nenahraditelnou součást národní identity na jedné straně a zároveň touhu prezentovat

tradiční řeckou kulturu široké veřejnosti a obohacovat společenské a kulturní dění v ČR na straně druhé. Výsledkem podpory a rozvoje těchto aktivit je vzrůstající zájem o výuku řeckých tanců v místech a obcích, kde na území ČR žijí Řekové.

8. Vlastní hodnocení postavení menšiny

Řecká komunita žijící na území ČR si nadále zachovává své národní řecké povědomí, současně je však již v plné míře integrována do české společnosti. Naše role v hospodářském, společenském a kulturním životě je aktivní a nepřehlédnutelná.

7.10. SLOVENSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků slovenské menšiny a její geografické usídlení

Nejvíce Slováků žije v Moravskoslezském, v Ústeckém, Jihomoravském, Středočeském a Karlovarském kraji a v Praze. Mediální kampaň před sčítáním lidu, domů a bytů v březnu 2001 výrazně negativně ovlivnila jeho výsledky, když média zdůrazňovala obavy z porušení ochrany osobních dat a připomínala, že vyplňování kolonky o národní identitě a náboženském vyznání není povinné. Reálný odhad počtu Slováků v ČR je 350 až 400 tisíc osob.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

V ČR existuje 10⁵⁹ občanských sdružení, která se prezentují jako sdružení slovenské menšiny. Jsou to: *Česko-Slovenská scéna, Demokratická aliancia Slovákov, Folklórne združenie Púčík, Folklórne združenie Limbora, Klub slovenskej kultúry, Obec Slovákov v ČR, Slovensko-český klub, Spolok Detvan, Spolok priateľov slovenského divadla, Zväz Slovákov*.

Na aktivitách slovenské menšiny se účastní i *Historická skupina účastníkov SNP* (bez právní subjektivity, jako součást Svazu bojovníků za svobodu) a *Slovenská evanjelická cirkev a.v. v ČR*.

2. b/ Členská základna

Celkový počet organizovaných členů v jednotlivých sdruženích se odhaduje na 4 - 5 tisíc osob. Nejpočetnější jsou: Klub slovenskej kultúry, a Obec Slovákov v ČR. Specifický je výběrový Slovensko-český klub. Folklorní sdružení Limbora a Púčík jsou tvořena členy souborů (od dětí po dospělé). Ostatní sdružení jsou výrazně méně početná.

Klub slovenskej kultúry (2 500 členů, členskou základnu tvoří též příslušníci majority).

Obec Slovákov v ČR (1 020 členů v 9 regionálních Obcích).

Slovensko-český klub (400 členů; Praha, České Budějovice, Brno, Moravská Třebová).

Folklórne združenie Limbora a Folklórne združenie Púčík (200 členů; převážně Praha, Brno).

2. c/ Priority

Jsou podle jednotlivých programů a konkrétních aktivit rozdílné, společným jmenovatelem je snaha o prezentaci hodnot slovenské kultury a emancipaci slovenské menšiny. Cílem těchto snah je uchování slovenské kultury a jazyka v prostředí majoritního národa. Všechny organizace se hlásí k pěstování vzájemnosti mezi Slováky a Čechy.

⁵⁹ Ministerstvo vnitra jich však registruje 14. Do tohoto počtu jsou zahrnuty i regionální organizace (pobočky).

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Akcí, organizovaných jednotlivými sdruženími jsou za rok stovky. Za hlavní akce lze označit ty, které osloví největší počet členů organizací a ostatních občanů ČR. Jsou jimi slovensko-české kulturní festivaly, mezinárodní folklorní festivaly, divadelní přehlídky, plesy, majálesy, sportovní soutěže, semináře, významné vydavatelské počiny jednotlivých sdružení, ocenění významných osobností za práci ve prospěch dobrých vztahů mezi Slováky a Čechy (cena Mateja Hrebendu).

2. e/ Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)

Činnost slovenských menšinových organizací a jejich názory prezentují dvě ucelené profesionálně připravované domény – www.czsk.net (popř. www.cz-sk.net), připravovaná Slovensko-českým klubem, a www.slovak.sk, (nebo www.slovaci.cz), připravovaná Obcí Slováků v ČR. Obě obsahují prezentace organizací, jimi vydávaných časopisů (Slovenské dotyky a Korene) a spolkových aktivit. Prezentace Slovensko-českého klubu obsahuje navíc na adrese www.svet.czsk.net denně aktualizovaný internetový deník krajanů „Český a slovenský svět“. Ten je určený Čechům a Slovákům žijícím po celém světě, včetně slovenské minority v ČR a české na Slovensku. Je vydáván za podpory státních orgánů v ČR a SR a do značné míry překračuje rámec problematiky slovenské menšiny v ČR. Je však vydáván menšinovou organizací a národnostní problematiku reflektuje.

3. Podmínky výkonu práv národnostních menšin

3. a/ Sdružování

Podmínky pro sdružování příslušníků slovenské menšiny jsou dané platným zákonem o sdružování občanů. Nedostatkem tohoto zákona podle některých organizací slovenské menšiny je, že blíže nespecifikuje sdružení národnostní menšiny a tuto definici neobsahuje ani zákon o právech příslušníků národnostních menšin. Současná zákonná úprava umožňuje, aby se za sdružení národnostní menšiny (s právem žádat o státní dotace) považovaly i subjekty, které podle názoru některých zástupců menšinu (ani její minimální část) nereprezentují.

K tomu v podstatě stačí jenom zvolit vhodný název sdružení. Někteří státní úředníci při dotačních řízeních zákon o sdružování občanů interpretují tak, že mezi sdruženími obecně není rozdíl (sdružení zahrádkářů a sdružení národnostní menšiny „jsou si rovna“). Podle názoru minority to tak z mnoha důvodů není. Zatímco podle některých organizací slovenské menšiny by měl odlišné postavení sdružení národnostních menšin reflektovat zákon či podzákonná norma, podle jiných je forma občanského sdružení přijatelná a problémy jsou pouze v praxi – v nedostatečných informacích úředníků o skutečných aktivitách jednotlivých organizací.

3. b/ Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)

Výborná je spolupráce s orgány samosprávy v Praze, Českých Budějovicích, Moravské Třebové či Brně, kde města výrazně podporují menšinový život a podílejí se na organizování Dní slovenské kultury. I v dalších městech, kde pracují regionální Obce Slováků nebo regionální Kluby Slovenských dotyků, je velmi dobrá spolupráce (včetně ekonomické pomoci ze strany města). Týká se to Karviné, Kroměříže, Plzně, Karlových Varů a Sokolova. První kontakty začínají i na úrovni nově vytvořených krajů (Plzeň, Ostrava, Zlín, Karlovy Vary, Středočeský kraj). V komisích pro národnostní menšiny pracují Slováci v Praze, Brně a Karviné.

3. c/ Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě

Slovenský jazyk lze v běžném styku používat bez větších omezení. Jisté problémy vznikají na poštách a v bankách, kde je požadováno vyplňování dokladů (např. uvedení částky „slovem“)

výhradně česky. Slovenština je pouze omezeně a velmi sporadicky akceptována ve vysílání veřejnoprávní České televize. Pozitivně je možno z tohoto hlediska hodnotit Český rozhlas.

3. d/ Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

S užíváním jména a příjmení ve slovenském jazyce nebyly zaznamenány žádné problémy.

3. e/ Vzdělávání

V současnosti neexistuje v ČR žádná slovenská menšinová škola. Kvůli nedostatečnému zájmu dětí a rodičů zanikla v roce 2001 ZŠ se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné – Mizerově, ze stejného důvodu neuspěl ani projekt Gymnázia M. R. Štefánika v Praze. Neexistuje ani program výuky slovenštiny. Slovensko-český klub společně s MŠMT ČR, Univerzitou Karlovou a velvyslanectvím SR v ČR zorganizoval v roce 1999 konferenci Letní škola tolerance, na které upozornil na problém absence slovenštiny a slovenských reálií v českém školství. Na základě výstupů konference došlo k domluvám ministrů školství ČR a SR o částečné nápravě tohoto stavu do roku 2004 a o zavedení slovenštiny jako nepovinného předmětu na základních školách s vyšší koncentrací slovenského obyvatelstva.

3. f/ Kulturní činnost

Organizace slovenské menšiny spolupracují při organizování velké části slovenských kulturních akcí na území ČR. Mezi hlavní patří cyklus festivalů *Dni slovenskej kultúry po Českej republike* (organizuje Slovensko-český klub v jednotlivých městech a městských částech ve spolupráci s místními radnicemi a kulturními spolky a s Klubem slovenské kultury), stálá produkce Café teatru *Černá labuť* Česko-Slovenské scény (organizuje Česko-Slovenská scéna, produkční skupina Chamber Prague a Slovensko-český klub), divadelní a folklorní festivaly „To najlepšie zo slovenského humoru“ (organizuje Klub slovenskej kultúry), „Jánošíkov dukát“ (spoluorganizují Obec Slovákov v ČR, Púčík, Limbora) a „Praha – srdce národů a národností“ (organizuje Limbora s Klubem slovenské kultury), „Slovenský ples v Praze“ (organizují všechny slovenské spolky), či udělování Ceny Mateja Hrebendy (Obec Slovákov v ČR). Z dalších významných akcí je možné jmenovat festival „Slovenské divadlo v Praze“, organizovaný Divadlem Bez Zábradlí a občanským sdružením Adria a celou řadu dalších festivalů. Kulturní činnost vyvíjejí i regionální Obce Slováků v ČR a kluby Slovenských dotykov (kolektivní člen Slovensko-českého klubu). Slovenská kultura, včetně menšinové, je dobře zastoupená v některých, převážně velkých městech (Praha, Brno, České Budějovice, Moravská Třebová, Plzeň, Karviná, Karlovy Vary, Sokolov).

3. g/ Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)

Slovenská menšina vydává v ČR tři měsíčníky. Nejvyšší náklad (cca 8 000 ks) z nich má časopis *Slovenské dotyky*, který vychází s přílohou *Literárne dotyky*. Vydává jej Slovensko-český klub. Největší rozsah má časopis *Listy* 2001, který vydává Klub slovenskej kultúry společně s Demokratickou alianciou Slovákov. Obec Slovákov v ČR vydává časopis *Korene*, který oslovuje i nejmladší generaci prostřednictvím dětské přílohy *Korálíky*. V roce 2001 vyšlo i jedno číslo čtvrtletníku *Slovenské rozhľady*, který vydává Zväz Slovákov v ČR. Slovensko-český klub provozuje ještě denně aktualizovaný internetový magazín krajanů *Český a slovenský svet*.

Od roku 1993 funguje vysílání pro slovenské spoluobčany Českého rozhlasu. Trvale kritizovanou skutečností je, že Česká televize své poslání vůči slovenské menšině v ČR a v oblasti česko-slovenských vztahů nenaplnjuje.

Slovenská minorita vydává stále vzrůstající počet neperiodických publikací, zvláště aktivní jsou v tomto směru sdružení Slovensko-český klub a Zväz Slovákov v ČR. Nakladatelskou

činnost vyvíjí také Klub slovenskej kultúry, Demokratická aliancia Slovákov a Obec Slovákov v ČR. Záběr jednotlivých sdružení je specifický. Například Obec Slovákov v ČR vydává publikace zaměřené na vědeckou reflexi slovenské menšiny v ČR a perspektivy jejího vývoje (dosud vyšly: Quo vadis slovenská menšina?, Slovenskosť v multikultúrnem svete). Slovensko-český klub se kromě knih profilů věnuje nejvíce literatuře (v roce 2001 např. „Pražské inšpirácie slovenských spisovateľov“), Zväz Slovákov a Klub slovenskej kultúry historii. S velkým zájmem byly tyto publikace přijaty v odborných kruzích. V roce 2001 dosáhla asi největší ohlas kniha profilů Slovensko-české osudy (100+1 osobnost české společnosti ze Slovenska) vydané Slovensko-českým klubem.

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Česká majoritní společnost je podle výzkumů nejtolerantnější vůči slovenské menšině. Projevy intolerance se objevují spíše výjimečně, v podstatě výhradně ve slabším sociokulturním prostředí, popř. mezi dětmi. Na údajnou diskriminaci se stěžují někteří slovenští uchazeči o zaměstnání, kdy příčinou problémů má být apriorní předpoklad, že budou mít problémy s českým jazykem, i když jej ovládají dobře. Vyskytly se také stížnosti, že příslušníkům slovenské menšiny je někdy bráněno v používání slovenštiny tam, kde to zákon garantuje, například v právních dokumentech. Za diskriminační je možné označit i postoj managementu České televize, který až na výjimky odmítá slovenský jazyk na obrazovce, i když pro to neexistují věcné nebo zákonné důvody.

5. *Pociťované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Z hlediska legislativy pociťuje slovenská menšina jako největší problémy nedostatečnou úpravu povinnosti veřejnoprávní České televize věnovat se vysílání naplňujícímu potřeby národnostních menšin. Rovněž vnímá absenci povinnosti škol či MŠMT ČR aktivně zjišťovat zájem dětí (resp. rodičů) o výuku jazyků menšin, například formou nepovinného předmětu. Tato povinnost není dostatečně zahrnuta ani do školského zákona, který vláda předkládá ke schválení do Poslanecké sněmovny. Jako největší ohrožení vidí však snahu o nepřiměřenou úpravu režimu na česko-slovenské hranici a v pobytovém režimu pro občany SR, s nimiž menšina má úzké vztahy.

6. *Problémy v životě menšiny*

Mezi problémy v životě menšiny, kromě těch, které jsou zmíněny výše, patří nedostatečné financování projektů a úplná absence financování režijní činnosti menšinových organizací. Problémem je výrazný nedostatek slovenského tisku a slovenských knih (hlavně mimo Prahu). Z veřejných knihoven v ČR byly po roce 1993 prakticky úplně vyřazeny knihy ve slovenském jazyce. Jediná knihovna v ČR (Karviná) má samostatné oddělení slovenské literatury.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Mezi pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života patří spolupráce menšinových sdružení s některými městy, především Prahou, Českými Budějovicemi, Moravskou Třebovou, Brnem a dalšími. Ta podporují menšinová sdružení formou grantů, přímou pomocí při pořádání jednotlivých akcí, bezplatným poskytováním prostor pro činnost apod. V případě Prahy se objevuje i spolupráce s městskými částmi, jmenovitě s MČ Praha 6, MČ Praha 2, MČ Praha 1 a MČ Praha 13.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Slováci jsou největší a velmi specifickou národnostní menšinou žijící na území ČR. Slovenská menšina se v ČR rychle vykristalizovala jako strukturované a aktivní společenství, které v ČR hraje významnou úlohu v kulturním a společenském životě. Má mimořádné postavení

mezi národnostními minoritami v ČR, i mezi slovenskými krajanskými komunitami ve světě (je po slovenské komunitě v USA druhá nejpočetnější, s mnohem silnější jazykovou a kulturní identitou). Slabým článkem je školství a spolupráce s veřejnoprávní Českou televizí.

7.11. UKRAJINSKÁ MENŠINA

1. Vlastní odhad počtu příslušníků ukrajinské menšiny a její geografické usídlení

Historická imigrace: cca do 10 000 osob, nová imigrace: cca 15 - 20 000 osob (zahraniční pracovníci: cca 50 000 osob). Hlavními místy usídlení jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava.

2. Přehled o organizacích

2. a/ Typy organizací a jejich organizační struktury

Ukrajinskou menšinu reprezentují v první řadě tři občanská sdružení: *Ukrajinská iniciativa* v ČR (dále jen „UIČR“), *Spolek ukrajinských žen*, *Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny* a *Forum Ukrajinců o.p.s.* svým zaměřením vybočují z řad národnostních sdružení.

UIČR má v čele sedmičlennou Výkonnou radu a tři předsedy regionálních organizací. Vedle toho má revizní komisi.

Výkonná rada UIČR ČR v souvislosti s přípravou Zprávy reagovala také na článek *Volby na Ukrajině - Hlasy využijí, jak budou chtít (rozhovor s Borysem Karmelukem, členem občanského sdružení Fórum Ukrajinců v ČR)* ze dne 27. března 2002, který byl uveřejněn na stránkách www.infoservis.net, ohrazujíc se proti tvrzení, že je řízena ukrajinskou ambasadou v ČR. UIČR zdůrazňuje, že je organizací, která pracuje na národnostním principu. Členy UIČR jsou především státní občané ČR příslušníci ukrajinské národnostní menšiny, pokračovatelé tradiční ukrajinské diaspory v ČR, ale i Ukrajinci, kteří tvoří novou vlnu této migrace do ČR. Časopis *Porohy*, který vydává UIČR, jako kulturně-politický čtvrtletník je dostupný ve veřejné distribuční síti, poskytuje příslušníkům ukrajinské menšiny v ČR základní informační zdroj o životě Ukrajinců v ČR, jejich společenských aktivitách, činnosti ukrajinského klubu s knihovnou a fonotékou apod.

2. b/ Členská základna

Ukrajinská iniciativa v ČR má 800 členů, Spolek ukrajinských žen 50 členů, Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny téměř 100 členů a Forum Ukrajinců 20 členů.

2. c/ Priority

Obecně: udržení kulturní a jazykové identity ukrajinské menšiny, organizování kulturních a společenských akcí, organizování humanitární pomoci, spoluorganizace multietnických akcí.

2. d/ Hlavní akce v každoročním plánu činnosti organizací

Hlavní sdružení – Ukrajinská iniciativa zajišťuje vydávání čtvrtletníku *Porohy*, podílí se na ukrajinském vysílání na stanici Českého rozhlasu Regina. Zajišťuje kontakt s orgány státní a veřejné správy ČR (Rada vlády pro národnostní menšiny, Podvýbor pro národnosti Parlamentu ČR, Magistrát hlavního města Prahy, poradní orgán Ministerstva kultury), dále kontakt se světovými ukrajinskými organizacemi (Světový kongres Ukrajinců - Toronto, Evropský kongres Ukrajinců - Londýn, Světová ukrajinská koordinační rada - Kyjev). Spolupracuje s Radou humanitární pomoci, je v kontaktu s Helsinským výborem, udržuje kontakt s Velvyslanectvím Ukrajiny v ČR a koordinuje aktivní kontakty s jinými národnostními organizacemi v ČR.

Spolek ukrajinských žen působí především v oblasti literárně kulturních diskusí a přednášek. Jako nejznámější akce lze zmínit např.: Den matek, setkání věnovaná Tarasu Ševčenkovi a

setkání věnovaná tragickým událostem hladomoru na Ukrajině. Spolek udržuje dobré kontakty se Světovou federací ukrajinských ženských organizací.

Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny, jak napovídá název organizace, nejde o organizaci s čistě národnostním zaměřením. K aktivitám sdružení patří organizování především koncertů sboru Sv. Klimenta (2 - 3x ročně).

Forum Ukrajinců je nově registrovaná organizace. Jejími členy nejsou občané ČR. Sdružuje nadšence, kteří chtějí informovat ukrajinskou komunitu o dění na Ukrajině. Do dnešního dne tato organizace pořádala asi 3 protestní akce (u ukrajinské ambasády a na Václavském náměstí). Zatím kulturní a vzdělávací činnost nevyvíjí.

2. e/ *Prezentace organizace v dálkově přístupném informačním systému (Internet)*

Ukrajinská iniciativa v ČR v současnosti připravuje svou prezentaci na Internetu. Forum Ukrajinců má vlastní prezentaci na Internetu (adresa: <http://www.ukrainians.cz/>).

3. *Podmínky výkonu práv národnostních menšin*

3. a/ *Sdružování*

Podmínky k sdružování odpovídají zásadám demokracie a občanských svobod (doposud uplatňovaný zákon č. 116/1985 Sb. a zákon 83/1990 Sb. se však jeví přežitými).

3. b/ *Účast na řešení záležitostí, které se týkají práv menšin (spolupráce s orgány samosprávy a státní správy, účast zástupců menšiny v orgánech samosprávy, výborech pro národnostní menšiny apod.)*

Tato část výkonu práv menšiny je v současnosti pokládána za plně dostačující.

3. c/ *Užívání jazyka menšiny v soukromém a veřejném životě*

Ve vnitřních kontaktech menšiny pravidelně (rovněž v nesmíšených manželstvích), na úřadech, ve veřejném životě apod. je užívána čeština.

3. d/ *Užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny*

Připomínku lze vznést k okolnostem spojeným s možností užívat např. manželovo příjmení bez koncovky „-ová“ (přechylování). V takovém případě je žena nucena k písemnému prohlášení o změně národnosti, jinak jí změna v matrice není umožněna. Tuto okolnost lze chápat i jako protiústavní: občan je okolnostmi (státem) nucen si „zvolit“ jinou národnost).

3. e/ *Vzdělávání*

Vzhledem k počtu Ukrajinců v regionech existuje pouze v Praze tzv. nedělní škola určená dětem krajanů. Funguje několik let, bez státní dotace - pouze s podporou Ukrajinské iniciativy v ČR a rodičů.

3. f/ *Kulturní činnost*

Existence poměrně rozvětvené a bohaté kulturní činnosti menšiny je nesporná (včetně multikulturních akcí), a to i s finanční podporou státu, popř. Magistrátu hl. města Prahy (výše těchto dotací může být ovšem diskutována). Faktem ovšem zůstává, že bez této podpory by patrně činnost všech menšin v oblasti kultury značně utrpěla.

3. g/ *Rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny (periodický i neperiodický tisk, rozhlasové a televizní vysílání)*

V této oblasti lze za zásadní pokládat vydávání časopisu *Porohy* (ze státní dotace). Jsou u krajanů přijímány velice kladně. V posledních deseti letech Ukrajinská iniciativa v ČR zajišťuje vysílání v ukrajinském jazyce na stanici Českého rozhlasu Regina, jde o pořad „Klub dorozumění“.

4. *Projevy intolerance, diskriminace ve vztahu k menšinovému společenství*

Lze říci, že v podstatě neexistuje menšina, vůči níž by ze strany majority neexistovaly často i neopodstatněné výhrady. Např. vyhraněné negativní postoje vůči ukrajinské menšině jsou doposud odrazem některých historických událostí 1945-1947, v současnosti je negativní obraz podporován přílivem levné pracovní síly z Ukrajiny a rovněž různých kriminálních živlů, respektive jejich uskupení z území bývalého Sovětského svazu, tyto elementy bohužel našly na území ČR vhodnou živnou půdu. V případě zahraničních pracovníků je vnímána často silná diskriminace ze strany tzv. klientů, českých podnikatelských subjektů a mafií.

5. *Pocit'ované nedostatky z hlediska legislativních opatření i činnosti orgánů veřejné moci*

Viz výše (bod 3a, 3d). Přijatý menšinový zákon má spíše deklarativní charakter (např. Maďarsko, Polsko, Slovensko řeší tuto otázku poněkud jinak - v některých aspektech asi lépe).

6. *Problémy v životě menšiny*

I přes veškeré velké nasazení aktivistů je nesnadné zajišťovat chod organizace, při plnění veškerých kulturních a výchovně vzdělávacích programů se organizace potýkají s nedostatkem pracovních sil, dochází k značnému opotřebování pracovních prostředků i sil, tím se potenciál organizací značně vyčerpává.

7. *Příklady dobré praxe (pozitivní příklady vytváření podmínek pro rozvoj menšinového života, spolupráce s orgány veřejné správy apod.)*

Ukrajinská menšina v ČR má dobré zkušenosti se všemi státními a samosprávnými orgány, s nimiž od začátku 90. let spolupracuje. Je nutno konstatovat naprostou neexistenci pocitu postupu tohoto státu v neprospěch menšin žijícím na území ČR.

8. *Vlastní hodnocení postavení menšiny*

Ukrajinská menšina žije dostatečně plnohodnotným životem, existující organizace pomáhající zabezpečovat její životaschopnost. Problémy uvedené v bodě 6 ji však mohou časem narušit. To je způsobeno mj. okolností, že do roku 1989 neměla menšina možnost se sdružovat a musela začít prakticky z ničeho.